

LAHTYry
25 vuotta

**Työtä etsivän
arjessa
jo vuodesta 1993**

Työtä etsivän arjessa jo vuodesta 1993

**Työtä etsivän
arjessa
jo vuodesta 1993**

Lahty ry

Tahdon sanoa...

...kaikille vuosien varrella olleille ja nykyisille yhdistyksen jäsenille, asiakkaille, yhteistyökumppaneille, henkilöstölle, toiminnanohjaajille/-johtajille, hallituksen jäsenille ja puheenjohtajille, sekä kaikille niille jotka olette olleet kanssamme tekemisissä.

Jokaisella Teillä on merkitystä, siihen minkälaisena Työapu Lahty ry näyttäytyy tänä päivänä.

Vaikka vaikutus tuntuisi Sinusta vähäpätöiseltä, niin emme voi tietää kuinka suureksi sen mahdollinen kerrannaisvaikutus on aikojen saatossa kasvanut.

Pienillä teoilla on monesti massiiviset vaikutukset.

Pidemmittä höpinöitä kaikille Teille suuri...

... KIITOS.

Markku Laitinen
toiminnanjohtaja

Sisällysluettelo

Johdanto	4
Yhdistys pähkinänkuoressa	5
Talkootyötä ja sosiaalista toimintaa	6
Lahden kaupungin työttömyydestä	7
Työttömyys ei yhdistä	8
Työllistymisen esteitä.....	9
Työttömien asialla vuodesta toiseen	11
Ajatuksista toteen	11
Työttömille ruokaa ja toimintaa	12
Tarmokas Hämäläinen.....	14
Vireä vuosi 1997	15
Vuosituhanne lopussa uuden alkua	16
Uudelle vuosituhannele uskaliain mielin	17
Yhdistys 10 vuotta – ja tarina jatkuu!.....	18
Uuden finanssikriisin pyörteissä	20
Uusi nimi, uusia kuvioita.....	21
”Vanhan liiton miehiä”	22
Tilat	25
Vesijärvenkadun ruokalasta kaikki alkoi	25
Toimintakeskuksessa monenlaista toimintaa	26
Omaan rauhaan Rauhankadulle	27
Yrjönkadulla vilkasta.....	28
Vastoinkäymisiä Apilakadulla	28
Isompiin tiloihin Kauppakadulle	29
Hallitus	30
Jäsentoimintaa ja priorisointia.....	30
Vuodesta toiseen hallitusti päätellen	30
Rautakourien Tee-se-itse-autopaja	37
Tee-se-itse-miehiä joka lähtöön	39
Alusta loppuun asti kehittyen.....	41
Arjessa apuna Aapelin avoimet ovet	43
Ovet auki iloille ja suruille.....	43
Ruokaa ja yhteistä tekemistä.....	44
Mahdottomia pyyntöjä, onnistuneita yrityksiä.....	45
Sulkeutuneet ovet.....	46
Projektista toiseen	47
Aluetyöprojekti (1998–2000).....	47
Puuhapirtiltä pappia pakoon	48
Kolmannen sektorin työllistämiskokeilu (1999).....	49
Juuret ja siivet Lahdessa -projekti (2001–2002)	50
Toimintamallina Työelämäpolku (2003–2005)	52
Voimien idätystä ITU-projektin myötä (2004–2007).....	52

ITU-projekti versoi.....	53
Monessa projektissa mukana	54
Yhdessä eteenpäin (2007–2009).....	55
Jatkoilla yhdessä (2009–2012 & 2012–2014).....	56
Työnohjaajana useita vuosia	56
Tartu toimeen -hanke (2014–2017).....	57
Ratkaisu yritykseen -hanke (2017–).....	59
Paljon muitakin projekteja	60
Hyviä jyvää	60
Toteutumattomia toiveita.....	61
Höyryävänä raiteilleen juuttunut Kehitysosuuskunta Veturi	62
Kotiapua veteraaneille	63
Se on Sillä Siisti!	63
Palkkatukityöllistetyistä osuuskunnan vetäjäksi	64
Yhteistyöllä tuloksia	65
Alusta loppuun asti.....	65
Lahden kaupunki aina tiiviisti mukana.....	66
Tuloksia sulassa sovussa	67
Lakipykälkien lieassa, muutosten paineissa	68
TE-toimiston kanssa ei teitillä	69
Yhdistys ”kenkälusikkana”	69
Seurakunta kumppanina alkumetreiltä asti	71
Särmikästä ja rehellistä yhteistyötä.....	71
Hyvin ideoin yhdessä kohti hyvää.....	72
Hankeissa mukana ELY-keskus	73
Edessä haastava, vaan ei mahdoton tulevaisuus	74
Haasteellinen talous	75
Palkkatuki	75
Lahti-lisä	76
Marionettia, soppaa ja avustuksia.....	77
Vuosituhanne loppu, uuden alku.....	79
Kokeilusta viralliseksi toiminnaksi	80
Uuden finanssikriisin kurimuksessa.....	81
Erittäin haasteellinen uusi vuosikymmen.....	81
Muuttuvaa toimintaa	82
Kuntouttava työtoiminta	85
Taitoa hyppysiin pajalla ohjausta koulutuksella ja kokemuksella	85
Maailematkaaja Pauketta päivään pajan pyörittäjänä	86
Väriä elämään	87
Kierrätysmyymälä Kieppi	89
Mitä tuleman pitää?	93
Silmäilyä tulevaisuuteen	93
Toiminnanjohtajalla pelisilmää.....	94

Johdanto

Työapu Lahty ry – eli entinen Lahden seudun työttömät ry – täyttää 25 vuotta 11.11.2018. Juhlavuoden kunniaksi on seuraavaan koottu yhdistyksen historiaa aina sen perustamisesta näihin päiviin saakka. Tarkoituksena on ollut tuoda esille yhdistyksen tärkeä rooli työttömyyden ehkäisemisessä kaikkine onnistumisineen ja kommervenkkeineen. Tärkeimpinä lähteinä historiikin kirjoittamiselle ovat olleet yhdistyksen kokouspöytäkirjat, toimintakertomukset, projekteista tehdyt raportit sekä henkilöhaastattelut. Historiikka varten on haastateltu niin yhdistyksessä toimineita kuin yhteistyökumppaneitakin. Erityisen tärkeänä lähteenä on toiminut myös yhdistyksestä aiemmin kirjoitettu historiikki yhdistyksen täyttäessä kymmenen vuotta; Lahden seudun työttömät ry 10 vuotta (11.11.1993 – 11.11.2003) -julkaisun kirjoitti Leena Mäenpää. 10-vuotishistoriikin tavoin on tässäkin pyritty kertomaan asioista mahdollisimman monipuolisesti, tuoden esille myös toimijoiden omia kokemuksia ja näkemyksiä heidän itsensä kertomana. Toisin kuin Mäenpään historiikissa, on tässä tietyt teemat esitetty kronologisesti joitakin yksityiskohtia korostaen. Yhdistyksen toimintaa ja sen edellytyksiä on myös pyritty peilaamaan aina sen hetkiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Tekstissä esiintyvät tilastot on kerätty vaihtelevasti Tilastokeskuksen, Työ- ja elinkeinoministeriön sivuilta sekä eri lehdistä, eikä täsmälisiin lähdeviitteisiin ole tekstin luontevuuden kannalta pyritty.

Hetta Puustinen

Yhdistys pähkinäkuoressa

Työapu Lahty ry (ent. Lahden seudun työttömät ry) on kolmannen sektorin työllistäjä ja yleishyödyllinen yhdistys, joka keskittyy auttamaan vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevia, pitkäaikaistyöttömiä, syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, maahanmuuttajia ja osatyökykyisiä. Keskeinen asia on työllistää heitä palkkatuella, mutta myös valmentaa heitä löytämään omat vahvuutensa sekä jatkopolkuns. Työllistäminen tapahtuu eri hankkeiden avulla, jotka toteutetaan yhteistyössä eri toimijatahojen kanssa. Toiminnan alkuaikoina painopiste oli syrjäytymisen ehkäisemisessä ja työttömien sosiaalisessa aktivoinnissa. Tärkeää oli myös yhteistyön rakentaminen eri tahojen kanssa. Vasta kun Lahti-lisä saatiin, alettiin toden teolla työllistää.

Alkuaikojen yksi suurimmista haasteista yhdistykselle oli saada uskottavuutta. Toiminta miellettiin alussa lähinnä puuhasteluksi ja virkamiehet epäilivät yhdistyksen aikeita, varsinkin kun lehdistä sai lukea eri työttömien yhdistyksistä, jotka olivat harjoittaneet ”vilunkia”. Luottamuksen hankkiminen ei ollut helppoa, mutta periksi-antamattomalla asenteella ja sitkeydellä menttiin eteenpäin. Yhdistyksen toimintaan alettiin hiljalleen suhtautua vakavasti, kun huomattiin, että yhdistyksessä oltiin ja tehtiin töitä työttömien tilanteen parantamiseksi ihan tosissaan. Kohderyhmä on ajan saatossa tosin hieman muuttunut: aiemmin työllistettävän tuli olla vähintään 45-vuotias pitkäaikaistyötön, kun nykyisin työhön valittava henkilö voi olla nuorempikin lahtelainen. Alkujaan kriteerit olivat tiukat ja byrokratian rattaat pyörivät hitaasti, minkä takia silloisella yhdistelmätuella työllistettyjä oli vain kaksi henkilöä. Tänä päivänä toiminta on vakiintunutta, ja palkkatuen turvin työllistetään kuukausittain noin 40 henkilöä. Työsuhde kestää tavallisesti kolmesta kuuteen kuukautta ja työaika on 30 tuntia viikossa. Määritettyyn aikaan sisältyy työvalmennusta noin tunti viikossa. Tavoitteena on saada työ- tai opiskelupaikka noin puolelle työllistetyistä vielä tukijakson päätyttyäkin.

Nykyään yhdistyksessä on työllistämishankkeiden lisäksi kierrätystoimintaa sekä kuntouttavaa työtoimintaa niille pidempään työttömänä olleille, jotka eivät kykene osallistumaan julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön. Yhdistyksen toiminnasta on vuosien varrella kehkeytynyt myös osuuskuntia ja yrityksen poikasia. Työapu Lahty ry on poliittisesti täysin sitoutumaton, eikä sillä nykyisin ole kytköksiä ammattiliittoihin.

Talkootyötä ja sosiaalista toimintaa

Yhdistyksen alkuaikoina panostettiin työttömien sosiaaliseen puoleen syrjäytymisvaaran kitkemiseksi. Yhdessä keksittiin ja tehtiin kaikenlaista mieltä piristävää tai muutoin yhteiskunnallisesti kanta-aottavaa. Nautittiin kulttuurista musiikin ja teatterin muodossa ja tehtiin retkiä. Pidettiin myös leirejä, kuten kaksi viikon mittaista leiriä Enonsaarella yksinhuoltajille ja työttömien lapsille. Leireille osallistui kaikkiaan 54 ihmistä ja kokemukset olivat myönteisiä.

Toiminta saatiin aikoinaan käyntiin talkootyöllä, ja sen avulla on myöhemminkin ylläpidetty fyysistä ja psyykkistä kuntoa, kun ollaan saatu aktivoitua jäseniä omaehtoiseen toimintaan. Aika ajoin osallistuttiin myös markkinoille ja mielenosoituksiin. Yhdistys on myös aktiivisesti osallistunut EU:n ruoka-apuerien jakamiseen. Vuonna 1999 jaettiin noin 1000 kilon verran makaronia ja lihasäilykkeitä niitä tarvitseville. Seuraavana vuonna jaettiin Keijupuiston vastaanottoasuntolassa, Patoniityn toimintakeskuksessa, Mukkulan ostoskeskuksessa ja Lahden kauppatorilla yhteensä 558 kassillista ja noin 700 lämmintä annosta ruokaa. Saman vuoden joulun alla yhdistys tarjosi myös joulupuuroa ja kahvitukset omissa tiloissaan Rauhankadulla. Työttömiä ja heikko-osaisia muistettiin tuolloin myös ruokakassein ja -lahjoin. Vuonna 2016 EU-ruoka-apua jaettiin seitsemän kertaa. Lahty ry toimitti apua myös kaupunkiin vuodenvaihteessa yhdistyneeseen Nastolaan, koska alueella ei tuolloin ollut toimijaa, joka olisi voinut ruoka-avun jakamisen hoitaa. Vuodelle 2017 yhdistys haki jaettavaan yhteensä 5000 kilon EU-ruokaerän, koska edellisvuoden reilun kolmen tuhannen kilon ruoka-apu ei riittänyt nimeksikään.

Lahden kaupungin työttömyydestä

Työttömyys on laskemassa, mutta hitaasti. Helmikuussa 2018 koko maassa oli Tilastokeskuksen mukaan 233 000 työtöntä, eli noin 9000 vähemmän edellisvuoteen verrattuna. Lahden työttömyysaste oli 15 prosenttia. Suurimpana ongelmana kaupungissa on jo kauan ollut pitkäaikaistyöttömyys. Jo 1990-luvun lopulla Lahdessa oli suhteessa enemmän ikääntyneitä pitkäaikaistyöttömiä kuin muissa kaupungeissa. Työvoimatoimistoissa havaittiin tuolloin myös uusi ongelma: ylivelkaantuneet pitkäaikaistyöttömät. Velkasaneeraukseen joutuneet työttömät katsoivat parhaaksi töistä kieltäytymisen, koska työttömyyskorvauksella tuli paremmin toimeen. Yhä edelleen jotkut valitsevat työttömyyden, koska tarjolla olevista töistä saatava korvaus saattaa jäädä pienemmäksi kuin työttömän tuet.

Työttömien saa monesti kuulla olevan laiskoja ja työtä vieroksuvia. Kuitenkin Suomen työllisyys-tilanne on koko itsenäisyyden ajan ollut vaihteleva: välillä on ollut enemmän ja välillä vähemmän työtä tarjolla. Aina on siis työttömiä, jotka haluaisivat työtä ja siten päästä elämässään eteenpäin.

Kuva: LST ry:n 10-vuotishistoriikki/Katja Luoma

Lahdessa ei 1990-luvun lamasta ole koskaan täysin toivuttu. Ennen tuota lamaa Lahdessa oli riittänyt työtä erityisesti huonekalu- ja metalliteollisuudessa. Vuoden 2008 finanssikriisistä alkunsa saanut alavireisyys on kestänyt näihin päiviin asti, melkein kymmenen vuotta. Vaikka romahdus ei ollutkaan yhtä raju, kuin 1990-luvun alussa, se on kestänyt pidempään. Lahdessa on sen verran iso työttömien määrä, että heille suunnattuja palveluja pitäisi olla enemmänkin. ”Kun ihmisille annetaan myönteisiä säsäyksiä työllisyyspolulle, niin nähdään, että ihmisillä on motivaatiota työhön. Kannattaa tehdä asioita sen eteen, että ihmiset voisivat olla oman elämänsä tekijöitä, koska työ on kuitenkin niin keskeinen asia”, toteaa yhdistyksen kanssa yhteistyötä tekevän Toimintakeskus Takataskun johtava työntekijä Olli Kopo.

Työttömyys ei yhdistä

Massatyöttömyyden iskiessä 1990-luvulla oli asia monelle uusi ja yllättävä. Jotkut eivät olleet koskaan olleet ilman työpaikkaa, ja siksi työn menettäminen saattoi ottaa koville. Työpaikkansa säilyttäneet puolestaan eivät voineet käsittää, miten joku ei pystynyt saamaan työtä; vallitseva asenne tuntui olevan, että kyllä töitä aina tekeväälle löytyy. Toisaalta 90-luvun loppua kohden asenteet työttömiä ja työttömyyttä kohtaan muutuivat paljon myönteisemmiksi: kun työttömiä oli miltei 30 prosenttia väestöstä, alettiin ymmärtää, ettei työttömyys välttämättä ollutkaan työttömän omaa syytä.

On työttömiä, jotka häpeävät omaa tilannettaan. Ilmenee myös turhautumista, kun minnekään ei pääse, vaikka miten yrittäisi. Yhtä työpaikkaa hakee yhä useampi ja monet työnantajat jättävät osan hakijoista täysin huomiotta. Pitkään työttömänä ollut kaipaakin ensisijaisesti uskoa siihen, että häntä tarvitaan vielä. ”Se sana, että sinua ei tarvita, on paha”, totesi myös jo edesmennyt Hilikka Veikkolainen yhdistyksen 10-vuotishistoriikissa. Yhdistyksessä taloudenhoitajana toiminut Ritva Ahonniska puolestaan muisteli, miten moni 1990-luvun laman myötä työttömäksi jäänyt tuskin uskalsi edes liikkua ulkona, ja että joidenkin kohdalla ratkaisu toivottomuuteen löytyi lopulta oman käden kautta. Pitkäaikaistyöttömyyden jatkuessa itsetunto voikin karista, jolloin vertaistuen merkitys korostuu. Yhdistyksen toiminnanohjaajana vuosina 1997–1998 toiminut Marja Arbelius oli vahvasti sitä mieltä, että jo pelkkä korvan höristäminen saattoi toimia hyvänä ensiapuna, ellei jopa pelastuksena työttömälle.

Kolmannen sektorin tukipalveluiden merkitys on korostunut varsinkin kaupungin talouden ollessa heikoilla. Arbeliuksen sanoin yhdistyksen henkilökunnan ei ole kuitenkaan ollut tarkoitus ruveta kenenkään ”keinoemoksi”, eikä yhdistys ole tarkoitettu kenenkään loppuelämän pysäkiksi, vaan pelkästään välietapiksi työttömän elämässä. Yhdistys ei myöskään ole hänen mukaansa oikea paikka masentuneelle ja katkeralle työttömälle, joka kokee tulleen petetyksi, vaan pääasiallinen tehtävä on auttaa ihmistä työmarkkinoilla; epäonnistuminen on toki sallittua, kunhan edes yrittää. Kun työttömiä saatiin mukaan toimintaan, saatettiin ihan konkreettisesti

pelastaa ihmiselämiä. Naisten ollessa luontaisesti sosiaalisempia ja aktiivisempia yhdistyksessä katsottiin, että myös miehet tuli saada liikkeelle. Varsinkin auto- ja metallipaja osoittautui paikaksi, joka pelasti monen miehen.

Työllistymisen esteitä

Pitkään työttömänä ollut putoaa helposti työelämän kärryiltä, koska vaatimukset muuttuvat jatkuvasti, teknologia kehittyy ja oma osaaminen ei enää riitä eikä ole tietoa, mistä sitä osaamista pystyisi hankkimaan. Yhdistyksen toiminnanohjaajana vuosina 1999–2001 toiminut Simo Kiuru totesi pitkäaikaistyöttömienkin joukosta silti löytyvän paljon huippuhyviä tyyppejä. Kiuru painottikin, ettei ongelmien syntyminen ja kasautuminen automaattisesti tee työttömistä taidottomia tai syrjäytyneitä.

Työllistymisen tiellä voi olla niin hakijasta itsestään riippuvat kuin yhteiskunnallisista muutoksista aiheutuvat tekijät. Yhdistyksessä on iso joukko työnhakijoita, joilla ei ole ammatillista koulutusta tai sitten ammattitaito on päässyt yksinkertaisesti vanhenemaan työkokemuksen puutteen tai alan kysynnän vähenemisen seurauksena. Toisaalta taas ammatillisen koulutuksen suorittanut hakija voi olla tiukasti sitä mieltä, ettei hän voi ottaa vastaan muuta kuin oman alansa työtä. Yhdistyksessä tämä ajoittain hankaloittaa työn tarjoamista, jos tarjottua työtä ei koeta mielekkääksi. Muita työnsaantia estäviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi perhe- tai elämäntilanteesta aiheutuvat tekijät, kuten yksinhuoltajuus tai velkaongelmat. Hakijalta voi myös puuttua työssä vaadittavat aineelliset asiat: esimerkiksi ajokortin puuttuminen rajoittaa työnhakijan mahdollisuuksia saada tai vastaanottaa työtä, jonka sijainnin tai luonteen takia työntekijän olisi kuljettava autolla. Ajokortittomalle tai autottomalle myös bussin kuukausikortin hinta voi olla motivaatiota laskeva tekijä, koska se syö ison osan työnhakijan nettotuloista.

Työmarkkinoilla on myös selvästi nähtävissä jonkinasteista ikärasismia: ”Varsinkin 50-55 vuotta täyttäneillä on huomattavasti vaikeuksia työllistymisessä, vaikka olisikin ammatillista pohjaa, kokemusta ja muuta”, kertoo Lahden kaupungin työllisyysasioiden päällikkö Sami Kuikka. Samassa ikähaarukassa olevien työttömyys myös kestää pidempään, mittauksen mukaan keskimäärin 80 viikkoa, kun taas alle kolmekymppisten työttömyys kestää alle 12 viikkoa. Tätä selittänee Kuikan mukaan sekin, että nuoret ovat hieman tottuneempia ja valmiimpia niin sanottujen pätkätöiden tekemiseen.

Hämeen TE-toimiston palveluesimies Timo Toivettula tuo esille myös työttömyyden kahtiajaon: ”On rakenteellista työttömyyttä, jossa tarjolla olevat työpaikat ja alueella asuvien osaaminen eivät kohtaa. Osa työttömyydestä taas on sen tyyppistä, että palkkatyön etsimisen sijaan työttömälle pitäisi olla jokin muu ratkaisu; kyseessä ovat niin sanotut väliinputoajat, joista monelle saattaisi eläkeratkaisu olla paras siihen tilanteeseen”, Toivettula selvittää.

Monet työpaikat ovat myös kokonaan kadonneet. 1990-luvun alun lama oli Toivettulan mukaan vedenjakaja, jonka myötä poistuivat niin sanotut aputyöt. Suomesta hävisi tuolloin nelisensataatuhatta työpaikkaa. ”Tulihan niitä sitten uusia tilalle, mutta lamaa edeltäneeseen aikaan verrattuna niitä samoja teollisuustuotteita teki Suomessa satatuhatta ihmistä vähemmän. Automatisointi ja työnteon tuottavuuden lisääntyminen poisti aika pitkälle nuo aputyöt. Sellaisia henkilöitä on edelleen, jotka olisivat tarvinneet sen tyyppisiä töitä. Niitä kun ei ole, niin aika pitkälle joudutaan sitten käyttämään näitä tukitoimia työllistämässä ja muussa. Eikä sekään sitten välttämättä johda kaikkien osalta pidemmälle kuin sinne tukijaksoon”, Toivettula kertoo. Vain vähemmistö pitkäaikaistyöttömistä työllistyy erilaisten tukitoimien jälkeen ”oikeisiin” töihin. Yhdistyksen JYVÄ-projektin aikoina ilmeni myös, että etenkin henkilöstövuokrausyritykset suhtautuivat epäillen pitkään työttömänä olleisiin, mutta toisaalta taas pitkäaikaistyöttömiäkään ei liioin kiinnostanut lähteä pätkätoihin vuokratyöntekijöinä.

Työttömien asialla vuodesta toiseen

Ajatuksista toteen

Euroopassa 1990-luvun alkuvuosina puhjennut finanssikriisi kolahti pahasti tänne meille pohjoiseenkin. Yhtäkkiä oltiin tilanteessa, jossa työpaikat vähenivät hurjaa vauhtia ja työttömien määrä koko maassa hipoi pahimmillaan puolta miljoonaa. Erityisen tukalaksi tilanne kävi Lahdessa, missä lama kouraisi syvemmältä ja jatkui myös pidempään muuhun maahan verrattuna: kaupungin työttömyysprosentti huiteli pahimmillaan kolmenkymmenen kiepeillä.

Vuonna 1992 alkoi itää ajatus työttömien yhteistoiminnasta ja työttömien hyväksi toimimisesta. Päijät-Hämeen ”Business city”-ssä ei vielä tuolloin toiminut selkeästi kaikille työttömille yhteistä toimintaa, vaan työttömien yhdistyksiä oli lähinnä ammattialoittain. Suomen ammattijärjestöjen keskusliiton (SAK) paikallisjärjestö ”Ryhmä Viiden” ajatuksena oli löytää ratkaisu yhä pahentuneeseen työttömyysongelmaan. Ryhmään kuuluivat silloinen ammattikorkeakoulun rehtori Juhani Honka, työvoimatoimiston johtaja Väinö Pässilä, kirurgi Ilkka Toivio, kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Heikki Vierumäki ja Etelä-Suomen Sanomien päätoimittaja Pentti Vuorio. Ehdotettiin työttömien toimintakeskuksen perustamista. Hankkeessa oli Lahden kaupungin lisäksi mukana työvoimatoimisto. Paikallisjärjestössä alettiin kouluttaa ammattiosastojen työttömäksi jääneitä henkilöitä, ja näiden 132 henkilön odotettiin toimivan aktiivisesti työttömien hyväksi. Myös työttömyysvastaavia tarvittiin. Paikallisjärjestön työttömyysvastaavan tehtäviin tarttui Tarmo Hämäläinen, joka oli itse jäänyt työttömäksi 1993. Hänen tehtävänään oli lähteä viemään hanketta eteenpäin.

Kokouksissa suunniteltiin yhteistyötä niiden tahojen kanssa, joita toimintakeskukseen haluttiin mukaan. Yhdessä -92 ry:n, rakennustyöläisten ja seurakunnan kanssa päätettiin lähteä hakemaan paikkaa työttömien ruokalalle. Hämäläisellä heräsi ajatus oman SAK-laisen yhdistyksen perustamisesta, kun -92 ry:n kanssa ei päästy sopimukseen yhteistoiminnan tiimoilta. Hämäläinen kutsui koolle kaikki ammattiosastojen työttömyysvastaavat, ja päätettiin perustaa työttömien yhdistys. Yhdistys perustettiin 29.10.1993. Säännöt lähetettiin yhdistysrekisteriin 4. marraskuuta ja jo viikkoa myöhemmin niille saatiin hyväksyntä; yhdistys rekisteröitiin 11.11.1993. Tuolloin vielä uskottiin, ettei yhdistykselle olisi tarvetta enää viisi vuotta myöhemmin – aika osoitti toisin.

Työttömille ruokaa ja toimintaa

Työttömille haluttiin tekemistä sekä mahdollisuutta ruokailla edullisesti. Aluksi oli saatava kunnan tilat. Yhteistuumiin päädyttiin vuokraamaan Vesijärvenkadulla sijainneet tilat, joissa toimintakeskus avattiin joulukuussa 1993, vaikkakin virallisia avajaisia päästiin viettämään vasta tammikuun puolella. Ruokalan lisäksi toimintakeskuksessa toteutettiin vapaaehtoisvoimin erilaista opinto- ja harrastustoimintaa. Käynnistettiin esimerkiksi työpajatoiminta puutyöverstaalla ja autonkorjauspajalla, jonne yhdistys sai itse valita palkattavan vastaavan. Toimintakeskuksen käynnistysvaiheessa Jarkko Nissinen kiersi yhdessä Tarmo Hämäläisen kanssa tutustumassa muiden kaupunkien työttömien toimintakeskuksiin mm. Satakunnassa sekä Tampereella. Näistä oli tarkoitus ottaa oppia: mitä kannattaa tehdä ja mikä ehkä toteuttaa hieman toisella tavalla.

Toimintakeskuksen johtoryhmään kuului kaupungin puolelta Jorma Nikkari, seurakunnan puolelta Teuvo Siivonen ja työttömiä edusti Tarmo Hämäläinen. SAK-lainen ammattiyhdistysliike oli tukemassa työttömien toimintaa keräämällä jäseniltään seurakunnan tilille rahaa, jolla sitten rahoitettiin ruokalan toimintaa. Seurakuntakin kantoi kortensa kekoon työttömien hyväksi ja palkkasi toimintakeskukseen työllistämisvaroin kaksi henkilöä, toiminnanohjaajan ja keittiövastaavan. Kaupungin tehtäväksi puolestaan jäi hoitaa toimitilojen vuokratulot.

Kuva: LST ry:n 10-vuotishistoriikki

Toiminnan alussa moni oli valmis auttamaan työttömiä. Toimintakeskuksessa vaikuttanut Iiris Pohjola muisteli yhdistyksen 10-vuotishistoriikissa, miten toimintakeskusta avattaessa perunat loppuivat kesken ruokalan keittiöstä. Puhelinta ei siellä tuolloin vielä ollut, joten Pohjola lähti huhuilemaan ympäriinsä, josko jollakulla olisi kännykkää lainata. Eräältä mieheltä sitten löytyi ja Pohjola sai soittelukierroksen tuloksena potut lahjoituksena paikallisesta ravintolasta. Myös yksityiset osallistuivat tahoiltaan työttömien toimintaan mm. lahjoittamalla ruokatarpeita ruokalan käyttöön. Työvälineitä saatiin myös runsaasti. Saatiinpa kerran myös tonnin painon edestä vaneria, jolle riitti käyttöä rakennusmateriaalina ja vaihtokauppatavarana: loput, käyttämättä jääneet vanerit vaihdettiin mansikoihin.

Toimintakeskuksen perustamista ja olemassaoloa markkinoitiin ja puolusteltiin lukuisissa kokouksissa. Tarmo Hämäläinen edusti niissä työttömiä kansanomaisesti tuulipuvun housuihin ja henkseleihin pukeutuneena. Se oli tietoinen valinta, koska siten hän erottautui köyhän kansan puolesta puhujana ”valkokaulusväen” keskuudessa. Toimintakeskuksen ruokalassa kävi keskimäärin 150 asiakasta päivittäin. Myös Mukkulassa alettiin keskiviikkoisin tarjoilla työttömille ilmaista aamupalaa joko kirkossa tai nuorisotiloissa seurakunnan, Mukkula-seuran ja yksityisten ihmisten voimin. Järjestettyihin ruokailuihin osallistui parhaimmillaan 70 nälkäistä, ja Ahtialaankin alettiin suunnitella työttömien ruokailua.

Kaupunki aikoi varata toimintakeskukseen henkilökuntaa periaatteella ”4+1+1”, eli neljä harkinnanvaraista, yksi työllistettävä ja vielä mahdollisesti yksi, esimerkiksi siivoaja. Yhdistyksen kanta tähän asiaan oli, että kaikkien näiden oli sitten oltava fyysisesti läsnä toimintakeskuksessa ja sen käytettävissä. Alkuun osallistujat olivat hyvinkin aktiivisia ja innostuneita, mutta sitten hieman lannistuttiin, kun huomattiin, ettei työttömillä itsellään ollut juuri sananvaltaa asioihin vaikuttamiseksi toimintakeskuksessa. Yhdistyksen oma toimistotilakaan ei ollut häppöinen: vain koppimainen tila, jonne mahtui suurin piirtein pöytä, tuoli ja puhelin. Sinne ei mahduttu juuri neuvottelemaankaan, vaan kokouksia pidettiin milloin missäkin. Tyytymättömyydestä tilanteeseen järjestettiin loppuvuodesta 1994 niin sanottu ”kapinakokous”. Se ei kuitenkaan osoittautunut hyödylliseksi, vaan se pikemminkin vei toisilta mennessään viimeisetkin motivaation rippeet. Pikkuhiljaa alkoi herätä halu saada yhdistykselle omat tilat toimintakeskuksen ulkopuolelta.

Yhdistyksen auto- ja metallipaja pääsi aloittamaan toimintansa helmikuussa 1995 Launeenkadulla. Pajatoiminnan vapaaehtoisvetäjinä toimivat Reijo Tuominen ja Kari Launonen. SAK:n paikallisjärjestö ja Lahden Seudun Insinöörit liittyivät samana vuonna yhdistyksen taustayhteisöiksi, mikä mahdollisti toiminnan kehittämisen ja laajentamisen muuhunkin kuin auto- ja metallipajatoimintaan. Yhdistystä kehitettiin vastaamaan lisääntyvän toiminnan tarpeita ja yhteistoimintaa kehitettiin tavoitteiden mukaisesti. 1.3.1996 yhdistys sai ensimmäisen toiminnanohjaajansa, kun tehtävään valittiin Tarmo Hämäläinen.

Tarmokas Hämläinen

Tarmo Hämläinen oli yhdistyksen ensimmäinen, Raha-automaattiyhdistyksen avustuksen turvin palkattu toiminnanohjaaja 1.3.1996 alkaen. Ehkei ilman Hämläisen tarmokkuutta yhdistyksen toiminnasta historiikkia kirjoitettaisikaan. Hämläinen toimi yhteistyön kehitystehtävissä eri toimijatahojen suuntaan ja oli monessa projektissa ja toimikunnassa jäsenenä voiden siten vaikuttaa päätöksiin ja toimintaan. Hämläinen oli itse jäänyt työttömäksi 1993. Hän lähti aktiivisesti toteuttamaan toimintaa työttömien aseman parantamiseksi otettuaan hoidettavakseen työttömyysvastaavan tehtävät SAK:n paikallisjärjestössä. Kun Hämläisellä heräsi ajatus oman SAK-laisen yhdistyksen perustamisesta, hän kutsui koolle kaikki ammattiosastojen työttömyysvastaavat, ja niin päätettiin perustaa työttömien yhdistys.

Kuva: Lahti ry:n arkisto

Tarmo Hämläinen painotti yhdistyksen itsenäisyyden merkitystä, minkä johdosta yhdistys sitten irtaantuikin toimintakeskuksesta. Hämläisen mielestä se oli yhdistyksen toiminnan kannalta ratkaiseva tekijä: "Kun oli tultu täysin itsenäiseksi, tehtiin päätöksiä ja selkeitä suunnitelmia seuraavien vuosien tekemisistä ja alettiin toteuttaa niitä järjestelmällisesti. Samalla tehtiin päätös, että sosiaalipuolen asiat jätetään syrjemmälle ja keskitytään enemmän työllistämiseen liittyvään toimintaan. Se oli yhdistyksen kasvun aikaa, selkeää omaa toimintaa", hän muisteli yhdistyksen 10-vuotishistoriikissa. Pitkälle Hämläisen ansiota on myös Lahti-lisä, jonka turvin yhdistys pystyy yhä työllistämään pitkäaikaistyöttömiä palkkatuella.

Nyt jo edesmennyt Hämläinen koki yhdistyksen toimittua kymmenen vuotta, että työttömien asemaa tärkeämmäksi asiaksi olivat tulleet raha ja toimintatavat. Yhdistyksen hän koki sijoittuvan "ravintoketjun hännänhuipuksi" työllistäjänä, eikä kolmas sektori muutenkaan ollut hänen mielestään mikään ratkaisu työttömyyden kitkemiseksi. Kuitenkin hän arvosti yhdistyksen varsinkin aiemmin harjoittamaa linjaa "puolisosiaalisena" toimijana: pidemmän päälle siitä oli taloudellista hyötyä koko yhteiskunnalle, kun esimerkiksi veteraanien koteja siivoamalla säästettiin sosiaalitoimen kustannuksista. Hämläinen näki myös autopajan toiminnassa sosiaalisen aspektin, koska siellä autettiin köyhää ihmistä pitämään autonsa turvallisessa kunnossa liikenteessä. Hämläisen eläköitymisjuhlia vietettiin autopajalla yhdistyksen hallituksen ja toimistoväen kesken 5.5.2006 hänen viimeisenä työpäivänään.

Vireä vuosi 1997

Toimintakertomuksen mukaan vuosi 1997 oli yhdistykselle toiminnallisesti varsin ”vireä”. Yhdistyksen toiminta laajeni sen verran kovaa vauhtia, että sen jäsenmäärä kasvoi vajaasta paristakymmenestä reilusti ja toimintaan osallistuvia oli vielä enemmän. Painopiste siirtyi ihmisten sosiaalisiin kykyihin, joita pyrittiin vahvistamaan työharjoittelun kautta. Työ- ja elinkeinotoimiston arvion mukaan Lahdessa tehtiin tuolloin työharjoittelusopimuksia enemmän kuin muualla Suomessa. Lahden seudulla työttömät hakeutuivat muutenkin innolla työhön. Työharjoittelusopimus kesti enintään kymmenen kuukautta, ja harjoittelijoita otettiin lähinnä kaupungissa kesällä pidettyihin World Games -kisoihin, sairaaloihin, vanhainkoteihin ja teollisuuteen.

Lahden seudun työttömät ry oli ollut jo jonkin aikaa mukana myös maakunnallisessa työttömien toiminnassa perustamassa Veturi-projektia, jonka tavoitteena oli maakunnallisen yhteistyön kehittäminen Päijät-Hämeen alueella. Yhdistyksessä seurattiin aktiivisesti työttömien hankkeita myös muilla paikkakunnilla ja saatuja kokemuksia sovellettiin yhdistyksen omaan toimintaan sekä Veturi-projektin kehittämiseen. Projekti muutettiin tammikuussa 1997 Kehitysosuuskunta Veturiksi. Osuuskunnan tarkoituksena oli antaa työttömille mahdollisuus oman työpaikan luomiseen pienillä riskeillä. Yhdistyksen yhteistyöverkosta tiivistettiin lähtemällä mukaan Päijät-Hämeen Yhteistoimintajärjestö ry:n perustamiseen (rekisteröity 3.7.1998), johon kuului eri päijät-hämäläisiä työttömien yhdistyksiä.

Maaliskuussa 1997 Lahden seudun työttömät ry isännöi Lahdessa pidettyä Työttömien Valtakunnallisen Yhteistoimintajärjestö ry:n (TVY; nyk. Työttömien Keskusjärjestö) vuosikokousta. Siinä sitä riittikin tekemistä, kun piti melkein kolmelle sadalle kokoukseen osallistuneelle järjestää kokoustila, majoitus, ruokailu ja keksiä vielä illaksikin ohjelmaa. Tässäkin tapauksessa katsottiin parhaaksi puhaltaa yhteen hiileen, ja mukaan järjestelyihin saatiin parisenkymmentä ihmistä lähiseudun työttömien yhdistyksistä.

Saman vuoden elokuussa yhdistys alkoi tavata Lahden kaupunginhallituksen jäseniä toimintakeskuksessa. Yhdistys kutsui kerran kuukaudessa kustakin puolueesta aina yhden edustajan kerrallaan keskustelemaan työttömien kanssa. Työttömillä oli näin mahdollisuus esittää mielipiteitään ja ajatuksiaan suoraan kaupungin luottamushenkilöille. Syyskuussa taas esiteltiin Lahden seudun työttömien johdolla järjestöjen toimintaa markkinatapahtumassa Lahden torilla.

Yhdistyksen toiminnanohjaajana toimi Marja Arbelius, joka jatkoi tehtävässään vielä seuraavankin vuoden. Arbelius peräänkuulutti mm. TVY:lle yhtenäisempiä käytäntöjä eri työvoimapiireissä, ja hän oli mukana myös Kumppanuushankkeessa sekä puheenjohtajana Veturi-osuuskunnassa. Arbeliuksen toiminnanohjaaja-aikoina yhdistyksellä alkoi olla niin paljon tehtävää, ettei hänen mielestään pelkkä toiminnanohjaaja enää riittänyt yksin palkattuna toimihenkilönä hoitamaan koko yhdistyksen toimintaa.

Vuosituhanen lopussa uuden alkua

Loppuvuodesta 1998 Lahden seudun työttömät ry sai viimein omat tilat niin hallinnollisille toiminnoilleen kuin kokoontumisille ja koulutuksillekin. Yhdistys muutti uusiin tiloihin Rauhankadulle, jossa avajaiset pidettiin marraskuussa. Tuolloin kuitenkin monet yhdistyksen aktiivisista ja koulutetuista työttömistä jättivät toiminnan saatuaan työ- tai opiskelupaikan. Ilmoitus lopettamisesta saattoi joskus tulla niinkin viime tingassa, että jo seuraavalle päivälle kaavailtu kurssi jouduttiin vetäjän puuttuessa perumaan.

Lahden kaupungin alkaessa alentaa työllisyysmäärärahoja vuonna 1998 Lahden seudun työttömät ry vastasi oikeisiin järjestämällä mielenosoituksen, johon osallistui myös SAK:n paikallisjärjestön jäseniä. Mielenilmaus kannatti, sillä työllisyysmäärärahaa myönnettiin viisi miljoonaa markkaa lisää. Tuosta määrästä kolmannelle sektorille heltisi kuitenkin vain pieni siivu, 300 000 mk. Summan avulla pystyttiin silti työllistämään jonkin verran väkeä. Seuraavana vuonna summa kipusi jo miljoonaan markkaan. Vaikka mielenosoitus noteerattiinkin, oli Tarmo Hämäläinen valmis antamaan satikuttia työttömille sen tiimoilta, sillä mielenilmauksessa ei näkynyt työttömiä kuin muutama. Hämäläisen pettymys ei jäänyt epäselväksi hänen SAK:n jäsenille osoittamassaan kirjeessä, jossa hän antoi kuulua: ”Tässä asiassa onkin syytä alkaa vakavat keskustelut, mistä moinen johtuu, ei voi olla oikein, että työssäkäyvät aina yksin puolustavat työttömiä. [...] Kyllä potutti seistä mäellä, kun työttömien porukkaa ei näkynyt. Se siitä.”

Lahden työllisyystilanne oli synkempi kuin muualla Päijät-Hämeessä. Suurkaupungeista lähes yhtä kurjaa oli myös Porissa ja Jyväskylässä. Joulukuun lopussa 1998 Hämeen alueella oli hieman yli 800 avointa työpaikkaa ja hakijoita noin 36 yhtä työpaikkaa kohden. Lomautettuja oli reilu tuhat henkilöä, eli noin neljä prosenttia kaikista Hämeen työttömistä. Tukityöllistettyjen määrä koko maassa oli 105 200 eli noin 15 300 edellisvuotta vähemmän. Vaikka työttömyys hieman hellitti Suomessa, toivottomien määrä kuitenkin kasvoi: kategoriaan ”ei-millään-keinolla-työllistettäviä” kuului liki 30 000 ihmistä.

Työttömyys vaivasi kaupunkia pahasti vielä jatkossakin. Vuonna 1999 yhdistyksen toiminnanohjaajana aloitti Simo Kiuru, joka tehtävään kuuluen vastasi myös talousasioista. Hänen toimikautensa jatkui vuoden 2001 loppuun asti. Kiurulla itsellään oli yrittäjätausta, joten hän toi mukanaan kokemusta ja osaamista yrittäjän taloushallinnosta ja itsenäisestä työskentelystä. Yhdistyksen 10-vuotishistoriikissa hän kertoo kokeneensa yhdistyksen ikään kuin se olisi ollut yhdistetty ”palkka- ja työvoimatoimisto”, sekä ”Suomi pienoiskoossa”, koska siellä oli ihmisiä joka yhteiskuntalohkolta erilaisine ammatti- ja kokemustaustoineen.

Yhdistyksessä pyrittiin edelleen kehittämään hallintotoimintaa, sosiaalista toimintaa sekä lisäämään ja ylläpitämään verkostoitumista. Yleisestä jaksamisesta

Tallinnan seminaarin aikoihin yhdistys eli jo kovan kasvun vaihetta. Mukana Ulla Saarela, Simo Kiuru, Matti Järvinen ja Juha Silvesalo sekä Tarmo Hämäläinen (ei kuvassa).

Kuva: LST ry:n 10-vuotishistoriikki

huolehdittiin ja jäsenistöä aktivoitiin osallistumaan omaehtoiseen toimintaan talkootapahtumissa. Yli 45-vuotiaille pitkäaikaistyöttömille aloitettiin työllistämiskokeilu työnimellä ”Lahti-lisä”. Kokeilu osoittautui sittemmin ratkaisevaksi tekijäksi yhdistyksen olemassaolon kannalta. Ikääntyvät pitkäaikaistyöttömät kohderyhmänä asetti kuitenkin omat haasteensa, mutta yhdistyksessä koettiin alan asiantuntijoina olevan valmiita kohtaamaan nuo haasteet. Yhdistyksen palkkalistoilla oli vuoden aikana yhteensä 23 eri henkilöä, vuoden lopulla 16. Työllistämiskokeilun myötä toiminta vilkastui sen verran, että yhdistyksen hallituskin kokoontui yhä useammin ja yhä pidemmäksi aikaa kerrallaan.

Uudelle vuosituhannelle uskaliain mielin

”On ristiriitaista, että Lahti hakee köyhäinapua, mutta seitsemän miljoonaa markkaa työllistämistukea uhkaa jäädä käyttämättä”.

(Lahden työllisyys toimikunnan varapuheenjohtaja Eino Vuori, Uusi Lahti 12.7.2000).

Vuosituhannen vaihduttua yhdistyksen toiminta jatkui edelleen yhteistyötä syventämällä saman suuntaisiin tavoitteisiin tähtäävien paikallisten, alueellisten ja valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Työttömyyteen vastaaminen pitkäaikaistyöttömiä tukityöllistämällä lisäsi yhdistyksen tehtäviä runsaasti. Varsinkin kohderyhmään kuuluneiden ihmisten kannattelemisen työkelppoisina koettiin todella haastavaksi. Työllistämistavoitetta toteutettiin hyödyntämällä jo olemassa olevia verkostoja.

Vuoden 2000 tammikuussa Lahden työttömyysprosentti oli 18,8. Samana vuonna Hämeen alueen pitkäaikaistyöttömistä 20 prosenttia siirtyi koulutukseen ja vain kaksi prosenttia pääsi suoraan töihin vapaille markkinoille. Eniten pitkäaikaistyöttömiä oli 55–59-vuotiaissa. Lahden koko työttömyysprosentti kullutteli 16,5 prosentissa.

Taloudellisen lamakauden jälkeinen sosiaalinen rakenne oli yhä havaittavissa kaupungin työttömyydessä. Työttömien työnhakijoiden määrä Hämeessä väheni suhteessa eniten rakennusalalla ja teollisuudessa. Valtionvarainministeriön mukaan työllisyys oli lisääntynyt sen verran, että työttömien koulutuksesta ja tuetusta työllistämisestä haluttiin leikata. Tämä taas ei miellyttänyt työministeriötä, jonka silloinen keulalahmo Tarja Filatov totesi, että vaikka kursittaminen ei heti töitä takaisikaan, niin ainakin se ehkäisi syrjäytymistä. Hänen näkemyksensä mukaan kurssin käyneet myös työllistyivät paremmin pitkällä tähtäimellä. Yhdistyksen kautta työllistyi vuosituhaten ensimmäisenä vuonna 31 henkilöä.

Yhdistys lisäsi myös neuvontaa työttömille asiakkailleen arjen eri ongelmatilanteissa, kuten ylivelkaantumisessa tai ulosoton uhatessa. Näissä asioissa alettiin auttaa myös puhelimitse. Kaupungin Nuoriso- ja kulttuuritoimen kanssa aloitettiin elokuussa maahanmuuttajanuorten kotouttamishankekokeilu autopajalla. Ryhmä sai tilan käyttöönsä kahtena iltana viikossa, jotta he pystyivät harjoittelemaan auton korjaamista ja hitsaamista ohjatusti. Simo Kiurun jätettyä yhdistyksen laitettiin uuden toiminnanohjaajan paikka hakuun heti seuraavan vuoden alussa, ja maaliskuussa 2002 tehtävässä aloitti jälleen Tarmo Hämäläinen. Samana vuonna alusta asti takkuillut koulutustoiminta saatiin paremmalle tolalle, kun Rauhankadun tilat saatiin vihdoinkin parempaan käyttökuntoon. Autopajalla käyneitä autoja oli vuoden sisällä melkein 900. Keväällä 1999 alkanutta kolmannen sektorin työllistämiskokeilua jatkettiin yhä.

Yhdistys 10 vuotta – ja tarina jatkuu!

Yhdistys täytti 11.11.2003 kymmenen vuotta. Juhlavuoteen asti yhdistyksessä oli noudatettu hyvin niukkasanaista linjaa toiminnasta tiedottamisesta, mutta kymmenen vuoden etapin kunniaksi tehtiin yhdistyksestä juhla-julkaisu, jonka kirjoitti Leena Mäenpää. Juhlaa vietettiin merkkipäivänä silloisen Ruokakolmion tiloissa, jotka Tarmo Hämäläinen kävi varaamassa. Yhdistyksen henkilökunnalle tarjottiin kakkukahvit aamupäivällä klo 9–10, ja paikalle kutsutut yhteistyökumppanit pääsivät nauttimaan pöydänantimista puoliltapäivin. Iltatilaisuus, joka alkoi klo 18.00, oli tarkoitettu silloiselle

yhdistyksen hallitukselle, entisille puheenjohtajille, sihteereille ja toiminnanohjaajille aveceineen. Juhlavuonna yhdistyksessä kävi myös normaalia enemmän vierailijoita, esimerkiksi työttömien eri kursseja kävi toistakymmentä. Yhdistyksen toiminnanohjaaja Hämmäläisen ja hallituksen puheenjohtaja Juha Silvesalon toiveissa oli, ettei työttömien yhdistykselle olisi tarvetta enää 2010-luvulla (ESS 5.11.2003). Aika kuitenkin osoitti toisin.

Pitkäaikaistyöttömyys kalvoi Lahtea edelleen vuonna 2004. Perinteiset keinot työttömyyden kitkemiseksi eivät yhdistyksen mielestä enää riittäneet, vaan kaivattiin entistä aktiivisempaa ja kestävämpää yhteistyötä. Niinpä päätettiin uudesta toimintamuodosta, Työllisyyspolku-hankkeesta. Kyseessä oli projekti, jonka tavoitteena oli luoda pitkäaikaistyöttömille ja muille vaikeasti avoimille työmarkkinoille sijoittuville henkilöille valmiuksia, jotka olennaisesti parantaisivat heidän mahdollisuuksiaan työllistyä. Kokeiluna oli myös sosiaalisen yrityksen perustaminen Lahteen. Yhteistyö viranomaistahojen kanssa koettiin toimivaksi niin valtion kuin Lahden kaupungin suuntaan, ja erityisen toimivaksi ja joustavaksi koettiin työllistäminen Työvoimatoimiston tukipalveluyksikön kanssa.

Pitkäaikaistyöttömien määrä alkoi laskea, ja vuoden 2005 lokakuussa yli vuoden työttömänä olleita oli melkein kolmesataa vähemmän edellisvuoteen verrattuna. Yhdistyksen kohderyhmänä oli edelleen pitkäaikaistyöttömät, vajaakuntoiset työttömät ja maahanmuuttajat. Vuoden aikana yhdistys etsi aktiivisesti toimijaa, joka olisi ottanut vastuulle työllistämisen ”sosiaalisektorin puolella”, sellaista kuitenkin löytämättä. Puheenjohtaja Inga-Maija Hyppölä totesi, että yhdistyksen oli syytä parantaa julkista näkyvyyttään ja muutenkin panostaa tiedotukseen.

Yhdistykselle kävi entistä selvemäksi, ettei tuloksia saada aikaiseksi työllistämällä vuodeksi tai kahdeksi, vaan tarvittiin myös kuntoutusta, motivoimista ja elämänhallinnan parantamista. Pitkäaikaistyöttömiltä saattoivat pelkät työelämän pelisäännöt olla täysin hukassa. Tähän yhdistys vastasi ottamalla vuonna 2006 käyttöönsä työelämävalmentajan. Marraskuussa keskusteltiin tarpeesta saada isommat tilat, jotta kaikki toimihenkilöt mahtuisivat saman katon alle. Autopajan esimies oli toiminnallaan saanut ryhtiä pajan työntekijöihin, joiden ammatilliset ambitiotkin puhkesivat ”uuteen kukkaan”. Pajalla myös vietettiin yhdistyksen hallituksen ja toimistoväen kesken Tarmo Hämmäläisen eläköitymisjuhlia 5.5.2006 hänen viimeisenä työpäivänään. Yhteistyökumppaneille järjestettiin erillinen juhla toukokuun viimeisenä päivänä. Hänen jälkeensä yhdistyksen ”puikkoihin” tarttui Inga-Maija Hyppölä.

Kaupungissa työttömyys laski, vaikkakin koko maahan verrattuna Lahdessa oli vuonna 2007 edelleen korkea työttömyysaste, noin kaksitoista prosenttia. Lähes puolet lahtelaisista pitkäaikaistyöttömistä oli yli 55-vuotiaita, ja rakennetyöttömyys oli saanut yhä enemmän jalansijaa.

Uuden finanssikriisin pyörteissä

Vuonna 2008 maailman talous notkahti ja sen vaikutukset kantautuivat Suomeenkin. Edellisen vuoden lopussa Yrjönkadulle muuttaneessa yhdistyksessä päätettiin toiminnanjohtajan toimenkuvasta. Siihen ei kuulunut operatiivinen johtaminen eikä henkilöstöhallinto, vaan se keskittyi toiminnan kehittämiseen ja sosiaalisen yrityksen perustamiseen sekä yritystyöllistämiseen. Projektivastaavana ollut Inga-Maija Hyppölä siirtyi yhdistyksen toiminnanjohtajaksi 1.9.2008.

Seuraavana vuonna yhdistyksen näkyvyyttä parannettiin tekemällä uudet kotisivut ja esitteet. Työttömiä työnhakijoita riitti yhdistyksessä, mutta kaikkien halukkaiden palkkaamiseen taas ei yhdistyksen käytettävissä olevat rahat eivätkä resurssit riittäneet. Eniten työllistettiin kotiaavustajia vanhusten koteihin. Tukityöllistettyjen sopeutumisessa ilmeni kuitenkin ongelmia: joitakin tukityöllistettyjä ei tahtonut näkyä työpaikoilla ollenkaan ja työsopimuksia jouduttiin purkamaan. Osa myös irtisanoutui omasta aloitteestaan.

Vuonna 2010 vietettiin Euroopan köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuotta, jonka tasavallan presidentti Tarja Halonen julisti avatuksi Kemin Lumi-Linnassa 18. helmikuuta. Tuolloin pitkäaikaistyöttömiä oli Lahdessa yli 30 prosenttia kaikista työttömistä, ja nuorisotyöttömyys oli kasvanut räjähdysmäisesti. Lahden seudun työttömät ry perusti yhdessä Lahden työttömien työpajayhdistys ry:n ja Lahden seudun selviytyjät ry:n kanssa osuuskunta Lahden Sillä Siistin, joka rekisteröitiin 16.4.2010. Toukokuussa astui voimaan uusi työvoimapalvelulaki, jonka palvelulinjaus siirsi vaikeimmin työllistettävien työllistämisen kuntiin. Lain voimaantulo aiheutti sekavuutta palkkatukityöllistämiseen ja toi tullessaan paljon epävarmuustekijöitä yhdistyksellekin.

Lahden seudun työttömät ry oli vuoteen 2011 mennessä vakiinnuttanut asemansa kolmannen sektorin työllistäjänä, jonka toimintaa ELY-keskus ja Lahden kaupunki tukivat. Yhdistys tempaisi osallistumalla Suomen Moottoripyörämuseon julkisivun rakennusurakkaan: käytiin hakemassa yli 7000 Mallasjuoman puretusta panimorakennuksesta jäljelle jäänyttä tiiltä ja puhdistettiin ne käsin. Autopajalla riitti tuolloin asiakkaita ja sille kaipailtiin enemmän tilaa. Autonkorjaustoimintaan sopivia kiinteistöjä ei vaan tahtonut löytyä ainakaan Lahden kaupungin rajojen sisältä.

Pitkäaikaistyöttömien määrä jatkoi kasvamistaan ja joulukuussa 2012 Lahdessa oli 2073 pitkäaikaistyötöntä. Yhdistys lähti mukaan hallitusohjelmaan sisältyvään kuntakokeiluun, jonka tarkoituksena oli löytää ratkaisuja varsinkin Lahtea vaivanneen rakennetyöttömyyden alentamiseksi. Päätettiin, että autopajalla olisi panostettava enemmän sen työjärjestelyihin sekä lehti-ilmoitteluun. Hyppölä jäi eläkkeelle syyskuussa 2013, ja uutta toiminnanjohtajaa lähdettiin hakemaan työvoimatoimiston kautta. Tehtävään valittiin Anne Väisänen, jolle Hyppölä toimi osa-aikaisena tukihenkilönä. Väisänen aloitti tehtävässään 9. syyskuuta 2013 ja jatkoi toimessa seuraavan vuoden loppuun asti.

Pitkäaikaistyöttömyys jatkoi yhä kasvuaan Lahdessa. Vuonna 2014 työttömiä työnhakijoita oli 9610, ja heistä pitkäaikaistyöttömiä oli jo 33,4 prosenttia. Yhdistys työllisti yhä palkkatuella vaikeasti työllistettäviä pitkäaikaistyöttömiä, vajaakuntoisia, maahanmuuttajia ja joitakin nuoria yleishyödyllisiin yhdistyksiin, yhteisöihin ja yrityksiin sekä Lahden seudun työttömien omiin toimintoihin. Saman vuoden kesäkuussa toimintaa lamaanutti hetkellisesti uusi osa-aikatyötä koskeva lainsäädäntö: lain tulkinta vaikeutti palkkatukityöllistämistä olennaisesti. Osa-aikaisille tuli tarjota uusia avautuvia töitä, mikä vaikeutti palkkatukipaikoilla työllistämistä. Tämä heijastui myös yhdistyksen Tartu toimeen -projektin toimintaan, joskin asia saatiin korjattua lain tulkinnasta saadun ohjeistuksen avulla. Autopajalla oli jo joitakin vuosia työskennelty kahdessa vuorossa, mutta toukokuusta 2014 lähtien siellä oli palattava yhteen vuoroon työntekijäpulan takia. Saman kuun alusta Kierrätyskeskuksesta tuli osa yhdistyksen toimintoja. Yhdistyksessä alettiin etsiä uusia toimitiloja, koska oli kova hinku saada kaikki toiminnot saman katon alle.

Uusi nimi, uusia kuvioita

Vuonna 2015 toiminnanjohtajana aloitti Markku Laitinen, joka jatkaa yhä tehtävässään. Laitisen tulon myötä yhdistyksessä on koettu paljon muutoksia, kuten nimenvaihdos. Lahden seudun työttömät ry oli jo pitkään saanut palautetta nimestään. Nyt jo edesmenneen, yhdistyksen entisen puheenjohtajan Juha Silvesalon mielestä nimi kuvasti hyvin yhdistyksen roolia nimenomaan työttömien edustajana. Asiasta ei kuitenkaan oltu yhtä mieltä, vaan jotkut kokivat yhdistyksen nimen pikemminkin leimaavaksi. Oli mahdollista, että sen kautta yhdistys sai myös osakseen samaa epäroivää suhtautumista muilta tahoilta, kuin työttömien yhdistykset muuallakin Suomessa. Vuonna 2015 yhdistys vaihtoi nimensä Työapu Lahty ry:ksi ennakkoluulojen välttämiseksi. Uuden nimen 'työapu' viittaa yhdistyksessä alkuajoilta asti mukana olleen Kari Launosen mukaan yhdistyksessä annettavaan työvalmennukseen.

Nimenvaihdoksen lisäksi muutettiin myös tilat ja kierrätysmyymälä uuteen paikkaan Apilakadulle. Yhdistyksen matalan kynnyksen kohtaamispaikan, Aapelin avoimien ovien kannalta sijainti koettiin kuitenkin hankalaksi, koska Launeella kohtaamispaikka oli monen asiakkaan kannalta sen verran syrjässä. Aapeli muuttikin Yrjönkadulle joulukuun ensimmäisenä päivänä, ja asiakkaita alkoi uuden sijainnin myötä tulla enemmän.

Seuraavan vuoden syyskuussa yhdistyksen toimisto ja kierrätysmyymälä muutettiin Apilakadulta Kauppakadulle. Yhdistyksessä luotiin uusi strategia, joka hyväksyttiin 8.1.2016. Joulukuussa yhdistys allekirjoitti sopimuksen kuntouttavan työtoiminnan aloittamisesta seuraavan vuoden puolella. Kuntouttavan työtoiminnan pajoina toimivat Taitoa hyppysiin, Dataa taskuun, Pauketta päivään sekä taiteeseen ja liikuntaan painottuva Väriä elämään -paja.

Työapu Lahty ry:n henkilöstöä yhdessä SDP:n kansanedustaja Mika Karin kanssa.

Kuva: Lahty ry:n arkisto.

Käytännöt ja kriteerit ovat tiukentuneet kaiken aikaa, ja nykyään korostetaan toiminnan vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Asiakkaille halutaan tarpeeksi palveluja, mutta myöskin tarpeeksi hyvänlaatuisia palveluja. Näistä tarpeista on keskusteltu Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) kanssa. Tarkoitus on ollut selvittää, millä tavoin voidaan rakentaa perustaa asiakkaiden jatkoa ajatellen, koska tietty ammatillisuuden vaatimus on huomattavasti lisääntynyt yhdistystoimijoita kohtaan julkiselta taholta. ”Enää ei riitä, että asiakas on siellä tekemässä töitä tai jotain muuta, vaan hänen pitäisi saada myös valmennuksellista puolta”, tähdentää työvoimapalveluasiantuntijana Hämeen ELY-keskuksessa (nyk. Hämeen TEtoimistonjohtaja) toiminut Eija Mannisenmäki. Vuonna 2017 yhdistys jatkoi edelleen tärkeässä roolissaan työllistämishankkeiden, kierrätyksen ja kuntouttavan työtoiminnan toteuttamisessa.

”Vanhan liiton miehiä”

Yhdistyksen alkuajoista lähtien sen toiminnassa ovat mukana olleet Kari Launonen ja Reijo ”Retsi” Tuominen. Tuominen ei tosin ollut mukana ihan yhdistyksen alkukahinoista asti, vaan ennen yhdistykseen tuloaan (1994) hän oli ollut mukana rakennusalan kierrätystoiminnassa Sopenkorvessa. Launonen puolestaan lähti Iskulta päästyään kiinni eläkeputken 1990-luvun laman aikana, kunnes eläkepäivien käytyä pitkiksi hän totesi haluavansa tehdä jotakin muuta. Niinpä hän tuli mukaan kunnostamaan työttömille ruokalaa Vesijärvenkadun tiloihin. Nykyinen toiminnanjohtaja Markku Laitinen viittaa Launosen ja Tuomisen kaltaisiin, yhdis-

tyksessä pitkään mukana olleisiin ammattiyhdistyskonkareihin puhumalla heistä ”vanhan liiton miehinä”.

Toimintakeskuksessa ”vanhan liiton miehet” toimivat yhteistyössä kaupungin ja seurakunnan kanssa. Launonen kertoo olleensa mukana toimintakeskuksen ruokalan toiminnassa noin kerran viikossa puolen vuoden ajan toimien yhdessä ruokalan kokin, Jari Penttisen kanssa. ”Hyvä ja kätevä kokki”, hän muistelee. Yhdistyksessä alettiin kuitenkin pikkuhiljaa kokea, että toimintakeskuksessa jäätiin jokseenkin syrjään: ”Kun rahat tulivat seurakunnalta ja kaupungilta – ne oli kaksi eri tietä – ne päättikin, että he hoitavat tämän ja me ollaan ikään kuin sivuasemassa siinä”, Launonen kuvailee tilannetta. Yhdistyksen toiminta oli tuolloin jo sen verran laajaa, ettei sen toteuttaminen onnistunut siinä tilassa, joka yhdistykselle toimintakeskuksesta annettiin. Niinpä päätettiin muuttaa tyhjentyneisiin Naisten Pukutehtaan tiloihin.

Toimintakeskuksesta lähdön jälkeen kaupunki ja seurakunta ovat Launosen mukaan silti pysyneet merkittävinä yhteistyökumppaneina: ”Kaupungilta ja seurakunnalta saatu tuki on ollut virkamiestasolla erittäin hyvä. Tärkeitä ovat olleet myös ne meidän yhdistyksen henkilöt, jotka ovat vieneet tätä asiaa eteenpäin”, Launonen kiittelee. Yhdistyksen omat aktiiviset henkilöt ansaitsevat hänen mielestään erityiskiitoksen, koska asioiden luovimisessa on pitänyt mennä joskus hankalimmankin kautta ja yhdistyksen olemassaolo on ollut vaakalaudalla: ”Tämä on joskus ollut todella vaikeaa”, Launonen toteaa.

Alkuajan toiminta oli Launosen mukaan hyvinkin kriittisellä tasolla, koska eduskunta ei ollut tehnyt päätöstä siitä, millä tavalla työttömyysrahoja jaettaisiin. ”Yhdistyksestä oltiin yhteydessä hallituksessa siihen henkilöön, joka nuo rahat jakoi ja neuvoteltiin. Meidän toiminta oli kuitenkin niin uutta, että piti selvittää mikä oli se oikea tapa, jotta me ei rikota lakia”, hän sanoo. Yhdistyksen toiminta olisi myös voinut tulla

”Kun rahaa ei ollut, se piti saada tyhjältä!” muistelee Kari Launonen aikoja, jolloin yhdistys alkoi tehdä lähtöä toimintakeskuksesta.

Kuva: Lahty ry:n arkisto.

tiensä päähän hyvinkin nopeasti, mikäli joku päättävällä tasolla ollut olisi asettunut poikkitelein yhdistyksen toiminnan kanssa. Nykyään se ei kävisi enää niin helposti.

Launonen muistelee tapausta, jossa yhdistyksellä ei vielä ollut kokemusta myönnettujen rahojen käytöstä, vaan kaikki oli vielä niin uutta ja ihmeellistä. Yhdistys käytti tuolloin saamansa rahat työttömien kuntouttamiseen ja terveydentilan seurantaan. Viranomaisilla heräsi epäily, että kyse olisi jonkinasteisesta rahanpesusta. Kirjanpitäjät kuitenkin hyväksyivät kuluerän ja tarkistivat, että kaikki raha oli käytetty täysin tarkoituksenmukaisesti. Myös Tuomiselle on jäänyt mieleen yhdistyksen talousasioihin liittyvä, mieltä kaiherruttanut tapaus: ”Yhdessä vaiheessa meillä oli käytössä niin sanottu vapaaehtoinen kirjanpitäjä. Siinä meinattiinkin sitten jäädä vähän retuperälle. Sen jälkeen on pysytty maksullisissa kirjanpitäjissä”, hän kertoo.

Asenteet työttömiä ja työttömyyttä kohtaan eivät Reijo Tuomisen mukaan ole oikeastaan muuttuneet vuosien varrella mitenkään. ”Työttömien olot ovat kuitenkin koventuneet”, hän huomauttaa, ja päivittelee varsinkin työttömäksi jääneiden ammattisuojan menettämistä: ”Ennen kun oli sorvari, niin sulle tarjottiin sorvarin töitä. Nykyään voidaan laittaa vaikka kadunlakaisijaksi tai miksi tahansa.”

Kuva: Lahty ry:n arkisto/Risto Kallio

Tilat

Vesijärvenkadun ruokalasta kaikki alkoi

Rauhankadulla toimineiden rakennustyöläisten porukan, -92 ry:n ja seurakunnan kanssa alettiin suunnitella ruokalaa ja muuta toimintaa. Ensin oli kuitenkin löydettävä kunnan tilat. Ruokala haluttiin keskelle kaupunkia, jotta sinne kulkeminen olisi työttömien kannalta

mahdollisimman vaivatonta ja edullista. Lopulta kahdesta hyvästä tilavaihtoehdosta piti valita se parempi. Toisessa, Rauten tiloissa, houkutteli kunnan keittiö, joka olisi ollut omiaan ruokalan toiminnan kannalta. Yhteistuumin päädyttiin kuitenkin vuokraamaan entiset Luhtasen tilat, koska sinne mahtui paremmin pitämään kokouksia ja muutenkin toimimaan. Joulukuussa 1993 yli viisisataa neliötä kattava toimintakeskus avasi ovensa ensi kertaa Vesijärvenkatu 19:ssä, jossa työttömillä lahtelaisilla oli enemmän tilaa toteuttaa itseään kuin esimerkiksi Helsingin työttömillä silloisissa tiloissaan.

Talkootyö oli kaiken a ja o, jotta kiinteistön kahden kerroksen tilat saatiin hyötykäyttöön. Yhteisapelillä saatiinkin remontti hyvään vauhtiin: kiinteistön kuudenteen kerrokseen kunnostettiin ruokalan lisäksi opintotilat ja viidenteen kerrokseen yhdistyksen toimisto, luku- ja oleskelutilat, tupakkahuone sekä Työpaja 92:n tekstiilityöpaja. Pikkuhiljaa pystyttiin hankkimaan myös kalusteita. Kävijöitä työttömien toimintakeskukseen odotettiin kolmisensataa henkilöä päivittäin.

Ennen toimintakeskusta työttömien toiminta oli pilkkoutunut eri puolille Lahtea. Oli pitänyt käyttää hyväksi suhteita, jotta löydettiin paikka edes kokouksien pitoon, joita sitten pidettiin esimerkiksi Sammonkadulla sijainneessa Fillari Caféssa. Aluksi kolmen kuukauden koeajaksi vuokratuista toimintakeskuksen tiloista saatiin kuitenkin viimein oma keskipiste alueen työttömille – vaikkakin kokouksia pidettiin yhä muuallakin.

Ruokailijoita ja kutsumattomia vieraita

Kun ruokala saatiin valmiiksi, toiveet ja odotukset sen suhteen olivat korkealla. Ensimmäiset ateriat siellä tarjottiin aamukymmeneltä 20.12.1993. Yhdistyksen puheenjohtajana vuonna 1999 toiminut Marja-Liisa Laine muisteli ensimmäiselle jouluaterialle tulleiden määräksi yhteensä 1800 henkilöä. Joulun jälkeen kävi kuitenkin ilmi, että toimintakeskuksen tiloihin oli tunkeutunut kutsumattomia vieraita:

”Keittiön huuvat olivat rasvan peitossa, mikä houkutteli karpäsiä ja hyttysiä. Ne piti puhdistaa ensin”, muistelee Kari Launonen. Terminaattorin ajaksi toiminta oli pakko keskeyttää. Takaisin ”sorvin ääreen” päästiin palaamaan taas tammikuussa 1994, jolloin myös vietettiin toimintakeskuksen viralliset avajaiset.

Ruokalassa valmistettu, ihkaensimmäinen ruoka oli lahjoituksina saaduista riisistä ja pakastevihanneksista kyhätty soppa, joka sai nimen ”taloussörsseli”. Alussa ruoan hinnaksi pistettiin kymmenen markkaa ja siihen kuului alkuruoka, pääruoka ja jälkiruoka. Launonen kertoo käyneensä silloin tällöin kyökin puolella pottuja kuorimassa ja silakoita paistamassa nälkäisille. Kun varoja hieman kertyi, saatiin keittiövälineistöä päivitettyä ja ostettiin esimerkiksi hieman pintavaurioinen kylmäkaappi perunoiden säilyttämistä varten 4000 markan kauppahintaan.

Toimintakeskuksessa monenlaista toimintaa

Pelkkä ruokala ei riittänyt, vaan työttömien aktivoimiseksi ja saamiseksi pois kotisohvilta piti kehittää, jos jonkinlaista toimintaa ja tekemistä. Toimintakeskuksen kuudennen kerroksen tiloissa järjestetyille ATK-kursseille osallistui toisena toimintavuotena jo noin 40 henkilöä. Koulutusta vaivasi kuitenkin tietokoneiden vähyys.

Kokki Jari Penttisen mukaan ruokalassa kävi parin ensimmäisen kuukauden kuluessa jo liki 120 henkilöä päivässä ja talven kovilla pakkasilla kävijöitä oli parisenkymmentä vähemmän. Ruokala veti siis hyvin. Asiakkaita toivottiin kuitenkin vielä enemmän ja asiakasmäärän kasvattamiseksi ehdotettiin muun muassa seuraavia keinoja: jonkinlainen tempaus torilla markkinapäivänä, iso ja näkyvä mainos työvoimatoimistoon, A5-kokoisia tiedotteita asiakkaille ja yleiseen levitykseen.

Kuva: LST ry:n 10-vuotishistoriikki

Yhdistys ostikin sitten kolme tietokonetta yhteishintaan 14 200 markkaa ja hankki laitteille myös vakuutukset vesi- ja palovahinkojen sekä varkauden varalta. Kari Ahonniskalla oli päättäntävalta ATK-laitteiden suhteen, eli kuka, mitä ja milloinkin niillä tekee. Keskiviikkoisin kello yhdeltä kokoontui englanninkielinen keskusteluryhmä. Työttömillä oli mahdollisuus myös osallistua mm. kolme päivää kestäneelle, maksuttomalle kuunnelmantekokurssille, jota veti Eino Pietola.

Toimintakeskuksen asiakkailta tiedusteltiin heidän omista toiveistaan. He kaipailivat esimerkiksi luonto-, keskustelu- ja näytelmäkerhoja, ja toimitiloihin toivottiin pingispöytää, koronapeliä, biljardia ja jopa ilmakiväärirataa. Sählyn tai sulkapallon peluuseen heille olikin jo mahdollisuus parina päivänä viikossa klo 8.00–10.00 välillä.

Toimintakeskuksessa olo kävi yhdistykselle kuitenkin pikkuhiljaa tukalaksi. Koettiin, ettei yhdistyksen omalle toiminnalle ollut tarpeeksi tilaa. Yhdistyksen 1995 aloittaneella autopajalla oli tuolloin jo omat tilat, ja paja muutti Launeenkadulta edelleen Norokadulle, jossa se sijaitsi toimintansa loppuun asti. Tunne sivuasemaan ajautumisesta toimintakeskuksessa kaiheri mielissä ja sysäsi Tarmo Hämäläisen liikkeelle uusien tilojen löytämiseksi yhdistykselle. Vuonna 1998 saatiin vihdoinkin omat toimisto-, kokoontumis- ja koulutustilat keskustasta Rauhankadulta. Työttömien toimintakeskuksesta sen sijaan tuli vuonna 2000 Lahden kaupungin ja Lahden seurakuntayhtymän ylläpitämä Takatasku, joka on viimeiset kymmenen vuotta sijainnut Huovilankadulla.

Omaan rauhaan Rauhankadulle

Rauhankadun tilojen avajaisia vietettiin 20.11.1998 klo 10–16, ja sinne kutsuttiin yhteistyökumppaneita ja lähialueen työttömien yhdistyksiä. Avajaistarjoilut nautittiin varta vasten ostetuista kertakäyttöastioista. Kalusteet uusiin tiloihin oli tarkoitus saada lahjoituksen muodossa kaupungilta tai vaihtoehtoisesti ostaa ne kierrätyksestä.

Tarmo Hämäläisen mukaan yhdistys saavutti muuton myötä täydellisen itsenäisyyden ja toimintaan saatiin ihan uutta ”draivia”. Selkeiden suunnitelmien ja päätösten tekeminen helpottui, ja pystyttiin muutenkin toimimaan paljon järjestelmällisemmin. Muuton myötä myös sosiaalisen puolen asiat jätettiin syrjemmälle ja alettiin keskittyä enemmän nimenomaan työllistämiseen sekä siihen liittyviin asioihin.

Yhdistyksen tilat sijaitsivat talon kolmannessa kerroksessa. Tiloissa oli yksi iso huone ja tila oli jaettu sermien avulla. Yhdistyksessä työnhajaajana useita vuosia toimineen Kirsi Laaksosen mukaan Rauhankadun tilat olivat silloiseen toimintaan ihan välttävät: ”Siellä oli sen verran tilaa, että saatiin mahtumaan just ja just ne toiminnot”, hän toteaa. Parhaimmillaan tiloihin kerättiin yhteen yli 40 työntekijää kerralla projektipäiviä varten. Heille järjestettiin erilaista ohjelmaa työnhakuun liittyen: kävi erilaisia luennoitsijoita ja muuta. ”Vähän vaatimattomat tilat siihen nähden, mutta kyllä ne asiansa ajoivat silti”, Laaksonen kuvailee.

Rauhankadun tilojen kunnostamiseen kului aikaa ja alusta asti takkuillut koulutus-toimintakin alkoi sujua vasta, kun tilat vihdoin saatiin käyttökuntoon. Uutta projektia varten vuokrattiin lisätiloja saman talon alemmista kerroksista. Tiloihin saatiin toteutettua myös ATK-luokka, jossa oli mahdollista saada ilmaista opastusta internetin käytössä arki-iltapäivisin. Myöhemmin tiloja vuokrattiin vielä ylempääkin samasta rakennuksesta. Tilaa saatiin toki myös maksutta käyttöön eri yhteistyökumppaneilta.

Yrjönkadulla vilkasta

Yhdistys muutti Rauhankatu 2:sta Yrjönkatu 5:en vuoden 2007 lopussa. Uusissa, vajaan 120 neliön tiloissa oli viisi huonetta ja keittiö. Siellä oli yksi iso huone, jonka yhdistyksen silloinen puheenjohtaja Inga-Maija Hyppölä ja työnhajaaja Kirsi Hämäläinen jakoivat keskenään. Projektivastaavana toimineen Henri Lemettisen huone sijaitsi tilojen takaosassa. Lisäksi siellä oli pikkuruinen keittiö sekä Hyppölän työhuone. Hyppölän jäätyä pois yhdistyksestä Anne Väisänen jatkoi hänen työtään Yrjönkadulta käsin. Toiminta alkoi vilkastua sen verran, ettei tiloihin väkimäärän paisuessa pian enää mahduttu. Myöhemmin Yrjönkadulle muutti yhdistyksen matalan kynnyksen kohtaamispaikka, Aapelin avoimet ovet.

Vastoinkäymisiä Apilakadulla

Yhdistys muutti uusiin tiloihin kesäkuussa 2015, osoitteeseen Apilakatu 3. Apilakadulla tilaa oli noin 500 neliötä ja asiakkaita kävi suurin piirtein parikymmentä päivässä. Yhdistys oli aiemmin ottanut osaksi toimintojaan Hollolan työttömien kierrätyskeskuksen, ja se oli saatava samaan paikkaan toimiston kanssa. Aiemmin Hirsimetsäntiellä sijainneen kierrätyskeskuksen kohdalla muutto Launeelle uusiin, isompiin tiloihin kasvatti myyntiä. Vuokrakulutkin tosin kasvoivat uusien tilojen myötä merkittävästi, pelkän kierrätyskeskin kohdalla.

Yhdistyksessä oli jo pitkään etsitty tiloja, jonne olisi saatu kaikki toiminnot – autopaja, kierrätys ja toimisto – saman katon alle. Tiloja oli käyty katselemassa porukalla, ja toiveena oli löytää mahdollisimman edulliset tilat mahdollisimman hyvällä sijainnilla. Aina niistä kuitenkin löytyi jotain vikaa. ”Päätettiin lopulta hyväksyä Apilakadun tilat, mutta eivät ne loppujen lopuksi toimineet yhtään”, kertoo Kirsi Hämäläinen. Talvisaikaan siellä joutui olemaan toppatakki päällä sisälläkin, veden laadussa ei ollut kehumista ja koko ajan ilmeni jotain ongelmaa. Ilkivallaltakaan ei säästyty: paikkoja käytiin vähän väliä sotkemassa, tiloihin murtauduttiin ainakin kaksi kertaa ja lastaussillalle jätettyjä tavaroitakin käytiin hajottamassa tai varastamassa. Kerran sillalta vietyjä tavaroita löydettiin kätkeytyneinä tupakkakatoksen taakse pressun alle. Ulkopuoliset kävivät myös ”dumpaamassa” omia jätteitään yhdistyksen pihalla olleisiin roska-astioihin, eikä heitä verkkoaitakaan siinä pidätelty. Pieneen, metallijätteille tarkoitettuun roskikseen toi joku joskus isoja, rautaisia autonisia.

Loppupelissä kierrätyksen ikkunaan oli asennettava riistakamera, jonka avulla las-taussilta pystyttiin pitämään silmällä.

Isompiin tiloihin Kauppakadulle

Epäonnistuneiksi osoittautuneet Apilakadun tilat ja niihin liittyneet kokemukset pistivät yhdistyksen toimijoihin vauhtia uusien tilojen löytämiseksi. Lisäksi kaivattiin enemmän tilaa ja asiakkaitakin. Syyskuun alussa 2016 yhdistys muutti toimitilansa Apilakadulta Kauppakatu 17:sta, Saimaankadun ja Sammonkadun kulmaan.

Uudessa toimipisteessä keskellä Lahden kaupunkia tilaa oli nyt kahdessa kerrok-sessa 2000 neliön verran, ja yhdistyksen hallinnolle ja ennen kaikkea uravalmentajille avautui väljemmät tilat työskennellä. Myös kierrätysmyymälän tila moninkertaistui, mikä edesauttoi sen toiminnan kehittämisessä entisestään. Kuntouttavan työtoimin-nan pajat on tarpeeksi isoissa tiloissa pystytty lohkomaan omiin toiminta-alueisiinsa. Kauppakadunkin tiloihin on yhdistyksen muuton jälkeen kertaalleen murtauduttu, mutta ainakaan toistaiseksi ei enää sen jälkeen, kun siellä otettiin käyttöön hälytys- ja valvontajärjestelmät.

Kuva: Lahty ry:n kotisivut

Kuva: Robin Berg

Hallitus

Yhdistyksen ylin päättävä elin on sen hallitus. Hallitukseen on vuosien aikana kuulunut yhdistyksen omia toimijoita, ammattiliittojen sekä kaupungin ja muiden yhteistyötahojen edustajia. Hallitus rakentuu puheenjohtajasta, varapuheenjohtajasta, jäsenistöstä ja varajäsenistä.

Jäsentoimintaa ja priorisointia

Vielä 20 vuotta sitten yhdistyksen toimitilojen sijaitessa Vesijärvenkadulla yhdistyksen jäseneksi sai sääntöjen mukaan liittyä 15 vuotta täyttänyt, työtön tai työttömyysuhan alla ollut henkilö. Jäseneksi sai liittyä myös rekisteröity yhdistys tai muu oikeuskelpoinen yhdistys. Jäsenmaksu oli tuolloin kymmenen markkaa. Noihin aikoihin yhdistys vielä järjesti hyvinkin paljon jäsenoimintaa: oli erilaisia koulutus- ja virkistystilaisuuksia sekä matkoja mm. Pietariin ja Riikaan. Lisäksi yhdistys osallistui aktiivisesti jäsentensä edunvalvontaan esimerkiksi Työttömien Valtakunnallisen Yhteistoimintajärjestön (nyk. Työttömien Keskusjärjestö ry) kautta. Sittemmin jäsenoiminta on jäänyt vähemmälle, koska yhdistyksessä on keskitytty sen tärkeimpään tehtävään, eli työllistämiseen ja työttömien auttamiseen eteenpäin.

Jäseniä on ollut välillä enemmän ja välillä vähemmän. Esimerkiksi vuonna 2011 jäseniä oli kuusitoista, kun reilu kymmenen vuotta aiemmin heitä oli 57. Vuonna 2017 yhdistyksellä oli 21 henkilöjäsentä ja kaksi yritystä kannatusjäseninä. Jäsenmäärän nostaminen on osoittautunut hankalaksi. Syynä tähän on se, että varsinkaan nuoret eivät näinä päivinä enää järjestäydy samalla tavoin kuin vielä parikymmentä vuotta sitten. Muutenkin yhdistyksessä on pääpaino varttuneemman ikäluokan työllistämässä, eikä yhdistyksellä siitäkään syytä ole kontaktipintaa nuorisoon. Toiminnanjohtaja Markku Laitinen toivookin, että nykyisin pyörittävän kierrätysmyymälä Kiepin kautta tähän asiaan saataisiin muutos.

Vuodesta toiseen hallitusti päätellen

Alussa yhdistyksellä ei ollut lainkaan varsinaista toiminnanohjaajaa, vain puheenjohtaja. Ensimmäisen toimintavuotensa aikana yhdistyksen hallitus kokoontui kuudesti ja teki liki kolmekymmentä päätöstä. Puheenjohtajana toimi Jarkko Nissinen, joka jatkoi tehtävässään vielä seuraavankin vuoden.

Pari päivää ennen yhdistyksen virallista rekisteröintiä (11.11.1993) pidettiin SAK:n toimistolla kokous ”alustavassa merkityksessä”. Neuvotteluissa ehdotettiin esimerkiksi joulumyyjäisiä ja liittojen toimistoihin vuoronperäistä päivystystä. Lisäksi annettiin yhdelle henkilölle tehtäväksi hahmotella A5-kokoinen esite yhdistyksen toiminnoista sekä keskusteltiin ruokalasta, koulutuksesta ja harrastustoiminnasta. Jäsenkortin hinnaksi päätettiin pistää kymmenen markkaa, joka perittäisiin käteismaksuna. Yhdis-

Koneinsinööri Sairasen puheenjohtajakautta leimasi armoton puurtaminen asioiden aikaansaamiseksi, samaten kuin asioiden takkuaminenkin. Varsinkin rahoitusasioiden kanssa riitti päänvaivaa: "Asiat eivät edenneet, ja ajatukset, joita esitimme, eivät menneet läpi", hän kertoi 10-vuotishistoriikissa.

Kuva: LST ry:n 10-vuotishistoriikki / Leena Mäenpää

tyksen saatua virallisen statuksensa valittiin Fillari Caféssa (Sammonkatu 8) pidetyssä kokouksessa henkilö, jonka vastuulle kuului toimintakeskuksessa päivystämisen lisäksi mm. yhteydenpito liittoihin. Tiedottamiseenkin valittiin vastuuhenkilö. Kokouksessa myös suunniteltiin ulkoilmapartiointia esimerkiksi ”työkkärin” edessä – asia jätettiin hautumaan.

Tammikuussa 1994 pidetyssä kokouksessa Kansantalon Takkapirtissä suunniteltiin alkavia koulutuksia toimintakeskukseen. Listalla oli ainakin ATK:n alkeet, englannin keskusteluryhmä ja ”joku elämäntapakurssi”. Nuottakalastustakin suunniteltiin. Päätettiin myös palkata henkilö toimintakeskuksen vahtimestariksi ja ostaa yhdistykselle oma puhelinosaake. Työttömille päätettiin antaa mahdollisuus pelata sählyä tai sulkapalloa edulliseen hintaan parina päivänä viikossa. Seuraavan vuoden (1995) aikana hallitus kokoontui 17 kertaa ja työvaliokunta tarpeen vaatiessa. Puheenjohtajana toimi Tarmo Hämäläinen. SAK:n paikallisjärjestö ja Lahden Seudun Insinöörit liittyivät yhdistyksen taustayhteisöiksi. Jälkimmäisen edustajana toiminut Aimo Mikkonen oli tullut siihen tulokseen, että myös akavalainen työttömyys tuli huomioida.

Vuonna 1996 puheenjohtajan tehtävää hoiti Heikki Sairanen ja hallitus kokoontui vain kuusi kertaa. Yhdistyksen jäsenet osallistuivat tuolloin aktiivisesti yhteisiin hankkeisiin, ja jäsenhuoltajana toimineen Matti Järvisen järjestämille matkoille oli reilusti mukaantulijoita. Sittemmin edesmennyt Järvinen oli yhdistyksessä hyvin aktiivinen jäsen, joka teki erittäin paljon vapaaehtoistyötä työttömien hyödyksi.

Varsin vilkkaana toimintavuotena 1997 yhdistyksen toiminta laajeni sen verran paljon, että jäsenmäärä kasvoi reilusti ja toimintaan osallistuvia oli vielä enemmän. Hallitus kokoontui yksitoista kertaa ja kokouksissa kului yleensä parisen tuntia. Neuvotteluissa päätettiin esimerkiksi perehtyä enemmän aluetyöhön sekä kierrätykseen. Yhdistyksen puheenjohtajuutta hoiti Matti Paukkonen, joka jatkoi tehtävässään vielä seuraavankin vuoden. Hänen puheenjohtajakaudellaan yhdistyksen toiminta kiihtyi

äärimmilleen, kun toimintakeskuksesta irtaannuttiin. ”Kävi paljon väkeä ja meteli oli kova”, hän totesikin myöhemmin. Paukkonen oli pari kertaa osallistunut työttömien valtakunnalliseen kokoukseen, ja hän oli ollut mukana myös silloisen hallituksen hankkeita vastaan järjestetyssä mielenosoituksessa, johon osallistui satoja lahtelaisia.

Toimihenkilöille luotiin toimenkuvat: puheenjohtajalle, sihteerille ja hallituksen jäsenille. Hallituksessa oltiin vapaaehtoisina ja ilman palkkaa, mutta jokaisella oli silti selvä roolinsa yhdistyksen kehittämisessä. Henkilövalintoihin haluttiin panostaa, koska ajateltiin, ettei esimerkiksi toiminnanohjaajana kukaan jaksa muutamaa vuotta kauempaa, eikä se muutenkaan olisi hyväksi yhdistyksen kehityksen kannalta, jos uudistuksia ei tapahdu.

Vuoden 1999 aikana hallituksen puheenjohtajuus oli Marja-Liisa Laineen käsissä. ”Ruokalan toiminnan konkari” Laine tuli aikoinaan yhdistykseen toimintakeskuksen ruokalan ensimmäisen kokon, Jari Penttisen houkuttelemana. Laine jatkoi puheenjohtajana vuoteen 2000 asti. Hänen toimiaikanaan yhdistys oli jo vakiintuneemmassa asemassa ja toiminta aikalailla tasaista, kun Lahti-lisä oli saatu ja työntekijöitä työllistetty melkein kymmeneen yhdistykseen. Vuosituhannen lopulla omien varojen

Vuosina 1997–1998 yhdistyksen puheenjohtajana toiminut Matti Paukkonen oli ensimmäinen auto- ja metallipajalle palkattu vetäjä. *Kuva: Lahty ry:n arkisto/Katja Luoma*

hankkimiseksi toteutettiin yhteistyökumppaneiden kanssa mm. kahvivilaisuus Puu- ja erityisalojen 90-vuotisjuhlassa. Aktiiviset jäsenet kartuttivat yhdistyksen saldoa myös osallistumalla talkootyöllä Eläkeläisten valtakunnallisen tapahtuman järjestelyihin. Hallitus kokoontui tuolloin jo useammin, keskimäärin kolmeksi tunniksi kerrallaan. Uuden vuosituhannen alussa siirryttiin sääntömuutoksen myötä kevät- ja syyskokouksen mukaiseen hallintoon.

Seuraavana puheenjohtajuuden otti haltuunsa Juha Silvesalo. Hallitus teki yhdistyksen toiminnanohjaajana vuoden 2001 loppuun asti toimineen Simo Kiurun läksiäisiksi matkan Viipuriin. Silvesalo hoiti tehtävää aina vuoteen 2003 saakka.

Yhdistyksen 10-vuotisetappi saavutettiin vuonna 2003. Juhlavuoteen asti yhdistyksessä oli noudatettu hyvin niukkasanaista linjaa toiminnasta tiedottamisessa, mutta kymmenennen vuoden kunniaksi tehtiin yhdistyksestä juhlaulkaisu. Vuosi oli muutenkin yhdistyksessä hyvin toiminnantäyteinen. Etenkin yleiseen jaksamiseen ja hyvinvointiin satsattiin. Hallituksessa esimerkiksi päätettiin, että vuoden loppuun asti kestäneessä kuntotempauksessa yhdistyksen jäsenet saisivat kukin kolme uimalippua viikossa. Yhdistyksen kautta työllistetyillä puolestaan oli mahdollisuus hankkia kuvalla varustettu kausikortti, mikäli he mielivät käydä polskimassa useammin.

Vuonna 2004 puheenjohtajan tehtävissä aloitti Inga-Maija Hyppölä. Hyppölä hoiti puheenjohtajan roolia kymmenen vuotta, aina vuoteen 2014 asti. Huomattiin, että edellisestä yhdistyksen jäsenmaksun korotuksesta oli ehtinyt kulumaan jo viitisen vuotta, joten jäsenmaksu päätettiin nostaa viiteen euroon. Vuonna 2006 maksu nostettiin kymmeneen euroon. Saman vuoden marraskuussa keskusteltiin tarpeesta saada isommat tilat, jotta kaikki toimihenkilöt mahtuisivat saman katon alle. Ehti kulu melkein vuosi, ennen kuin yhdistys muutti Rauhankatu 2:sta Yrjönkadulle. Uusiin toimitiloihin muuttoa ei ollut kuitenkaan noteerattu vuoden talousarviota tehdessä.

Toukokuussa 2008 tehtiin yhdessä henkilöstön kanssa koulutus- ja virkistysmatka Tallinnaan. Vuoden aikana yhdistyksen hallitus kokoontui kymmenen kertaa. Päätettiin toiminnanjohtajan toimenkuvasta, johon ei kuulunut operatiivinen johtaminen eikä henkilöstöhallinto, vaan joka keskittyi toiminnan kehittämiseen ja sosiaalisen yrityksen perustamiseen sekä yritystyöllistämiseen. Yhdistyksen projektivastaavana ja hallituksen puheenjohtajana toiminut Inga-Maija Hyppölä aloitti yhdistyksen toiminnanjohtajana syyskuussa 2008. Yhdistyksen hallituksessa alettiin pohtia yritystoimintaa ja sopivaa yritysmuotoa. Osuuskunnan perustaminen vaikutti vaikealta, kun taas osakeyhtiömuoto tuntui sopivammalta – siihen vaan olisi tarvittu 2500 euron pääoma, mitä yhdistyksellä ei ollut. Vuonna 2010 Lahden seudun työttömät ry perusti yhdessä Lahden työttömien työpajayhdistys ry:n ja Lahden seudun selviytyjät ry:n kanssa osuuskunta Lahden Sillä Siistin.

Työttömyysturva uudistui vuonna 2013 lakimuutosten myötä siten, että esimerkiksi lomakorvausten jaksotus poistettiin, työmarkkinatuen tarveharkintaa korjattiin ja yrh-

mälomautettujen tuli rekisteröityä työnhakijoiksi. Yhdistyksellä oli edessään lakien myötä uusia haasteita: oli kokeiltava uusia toimintatapoja ja tehostettava työllistämistoimia. Toimintamuotoja piti harkita tarkoin. Hallitus kokoontui vuoden aikana viisi kertaa ja työvaliokunta tarvittaessa. Toiminnanjohtaja Inga-Maija Hyppölä jäi eläkkeelle syyskuun alussa, mutta toimi vielä yhdistyksen puheenjohtajana vuoden 2014 loppuun asti.

Hallitus hankki keväällä 2014 Hollolan työttömien toiminnan alla olleen Kierrätyskeskuksen, ja kierrätyksestä tuli merkittävä osa Lahden seudun työttömien toimintaa. Vuonna 2015 yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin Markku Laitinen, joka toimi tehtävässä vielä seuraavankin vuoden. Sääntöjä muutettiin, jotta pystyttäisiin paremmin toteuttamaan hallitusjäsenien saatavuus. Samalla mahdollistettiin jäsenien erottaminen yhdistyksestä. Lähdettiin luomaan uutta strategiaa, joka hyväksyttiin 8.1.2016. Tuolloin yhdistyksellä oli jäseniä hieman yli kaksikymmentä ja kannatusjäsenyhteisöjä viisi. Jäsenien kesken tehtiin toukokuussa matka Hollantiin.

Vuodeksi 2017 hallituksen puheenjohtajuuteen tarttui pidemmän linjan kunnallispolitiikko, Aleksi Mäntylä. Markku Laitinen oli todennut, ettei ole hyvän toimintatavan mukaista toimia sekä yhdistyksen hallituksen puheenjohtajana, että toiminnanjohtajana: ”Hommaahan se tietysti helpottaisi, koska pystyisi nuijimaan mieleisensä päätökset”, hän toteaa sarkastisesti. Laitisen mielestä on kuitenkin parempi, että hallitus on se ”sparraaja”, joka määrittelee yhdistyksessä toteutettavat linjat.

Sittemmin edesmennyt Juha Silvesalo edusti aikoinaan kaikkia työttömien järjestöjä Lahden työllisyystoimikunnassa. Hänen aloittaessaan puheenjohtajana yhdistyksen taloudellinen tilanne oli huono, mutta siitä selvitettiin. Silvesalon kaudella yhdistyksessä panostettiin nimenomaan uskottavuuden kasvattamiseen. Hän koki, että seurakunnan johdolle siirtynyt toimintakeskus Takatasku huolehti työttömien sosiaalisen osuuden kehittämisestä, ja yhdistyksen tehtävä oli järjestää heille työtä sekä mahdollisesti palauttaa heidät työmarkkinoille. Lahdessa yhdistys saikin uskottavuutta: ”Jos me olisimme vain esitelleet ideoita ja kehottaneet muita tekemään, sillä tai tällä tavalla, kukaan ei olisi uskonut meitä tässä kaupungissa”, hän totesi yhdistyksen 10-vuotishistoriikissa.

Kuva: Lahty ry:n arkisto

Kunnallispoliitikko pelikentillä

1990-luvun laman tuoksinnassa työttömät alkoivat järjestäytyä systemaattisesti, ja yhdistyksiä perustettiin eri puolille Suomea. Lahden seudun työttömien yhdistyksen perustamiskokoukseen saapui paikalle hieman yli puoli tusinaa ihmistä, kuten Tarmo Hämäläinen, Seppo Leino ja Jari Penttinen. Paikalle oli saapunut myös Jarkko Nissinen. ”Minut valittiin siinä perustamiskokouksessa sitten puheenjohtajaksi”, hän kertoo. Nissisen valintaan yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi saattoi vaikuttaa se, että hänet oli valittu kaupungin valtuustoon samana vuonna, 1993. Nissinen oli lähtenyt kunnallispolitiikan pelikentille asettumalla ehdokkaaksi tittelillä ’työtön’, mikä silloin vallinneessa yhteiskunnallisessa tilanteessa saattoi jopa avittaa valituksi tulemisessa.

Nissinen muistaa hyvin, miten yhdistyksen toiminta lähti liikkeelle. ”Jotain rahoitusta siihen saatiin: käytännössä SAK:n paikallisjärjestö oli siinä alussa jonkinlaisena sponsoritahona, sekä jotkut yksittäiset ammattiosastot”, hän kertoo. Kaupunki ja seurakunta perustivat työttömien toimintakeskuksen ikään kuin taloudellisessa mielessä, mutta talkooporukka koostui alkuvaiheessa aika pitkälle Lahden seudun työttömien jäsenistä. ”Saatiin siellä tiloissa sitten toimia. Siellä oli myös Työpaja -92, jossa oli tekstiiliteollisuudesta työttömäksi jääneitä. Heillä oli oma porukkansa, kun meidän toiminta taas oli suunnattu yleensäkin työttömille”, Nissinen tarkentaa. Lahden seudun työttömät ry:n rahoilla toimintakeskukseen hankittiin tietokoneita ja ostettiin muodollisella summalla SAK:lta hyväkuntoinen, vanhahko Volkswagen-pakettiauto yhdistyksen käyttöön.

Toimintakeskus sijaitsi Kulmakadun ja Vesijärvenkadun kulmassa. Siellä oli vanha tehdasruokala, joka talkoovoimin kunnostettiin työttömien ruokalaksi. Alemmassa kerroksessa oli Työpaja -92 ry:n tilat sekä yhteinen tila, jossa yhdistyksellä oli pieni toimisto. Toimintakeskukseen palkattiin työllisyysvaroilla vastuuhenkilöt ja vahtimestari. Aikanaan sinne saatiin vakinaisemmat vetäjät. ”Silloin, kun toimintakeskusta perustettiin, niin kaikki pyöri sen ympärillä, vaikkei se yhdistyksen oma ollutkaan. Sitten auto- ja muut pajat tulivat myöhemmin. Porukka aktivoitui aika reippaasti”, Nissinen muistelee. Lahdessa oli työttömyysprosentti pahimmillaan 28, ja työttömät oli saatava aktiivisesti mukaan järjestö- ja muuhun toimintaan: muuttamaan maailmaa ja puuttamaan asioiden kulkuun. Melko nopeasti kävi kuitenkin selväksi, että aika harva siihen kykeni. ”On aika yleistä, että työttömyyden mukana passivoituu. Ihmiset eivät keskimäärin niin aktiivisia ole”, Nissinen toteaa.

Nissinen palasi yhdistykseen muutama vuosi sitten vastaamaan Tartu toimeen -hankkeesta. ”Kun tulin takaisin, oli tämä kenttä päällisin puolin jo tuttu. Projektissa kehitettiin kuitenkin nyt lähinnä yrityksiin sijoittamista”, hän sanoo. Nissinen suhtautuu hyvin kriittisesti valtakunnan tämänhetkisten päättäjien päätöksiin työllis-

tämisasiossa. ”Lahdessa ja muualla on tämmösillä yhdistyksillä epäjatkuvuuskohta, josta sitten kiitos – tai siis syy – kuuluu Sipilän hallitukselle, joka ei arvosta näitä järjestöjä, vaan pyrkii vähentämään järjestötyöllistämistä tai ajamaan sen kokonaan alas. Saa nyt nähdä, mitä vahinkoa ehtii tapahtua. Seuraavien eduskuntavaalien jälkeen nähdään, mikä on sitten se uusi linjaus”, hän pohtii. Nissinen kertoo, että jo nyt hallituksen poliittisten linjausten takia yhdistyksen kautta työllistettävien määrästäkin on nypätty pois kolmasosa: ”Vielä Tartu toimeen -projektissa volyyymi oli kuusikymmentä, kun nyt Ratkaisu yritykseen -hankkeessa se on enää neljäkymmentä”, hän kertoo pettyneenä.

Nykyään Nissinen toimii yhdistyksen Ratkaisu yritykseen -hankkeessa yritysvalmentajana, eli hän vastaa pitkälti siitä yritysrajoituksesta, minne työllistettäviä sijoitetaan. Hänen mielestään olisi hyvä, jos yhdistyksessä aktivoitaisiin työttömiä – ei vain työllistämällä, vaan myös houkuttelemalla heitä mukaan yhdistyksen toimintaan. ”Sellainen olisi toivottavaa”, hän toteaa. Nissinen on edelleenkin aktiivisesti mukana kunnallispolitiikassa. ”Muillekin asioille on tärkeää antaa aikaa”, hän sanoo. Kunnostaan ja jaksamisestaan huolta pitävä Nissinen kertoo kesäisin pelaavansa jalkapalloa kortteliliigassa: ”Muutenkin kuntoilen, jotta pysyisin vielä nuorempien perässä tuolla pelikentillä”, hän päättää haastattelun.

Yhdistyksessä Nissinen oli alkujaan pari vuotta, kunnes vuonna 1995 hän jäi pois päästyään opiskelemaan liiketaloutta. ”Yhdistyksen kymmenvuotisjuhlissa kävin ja tietysti aina välillä toimintaa seurailin. Kävin toimistollakin moikkaamassa ja sitten tulin tähän Tartu toimeen -projektiin töihin vuonna 2014. Hallituksessa en ole ollut vuoden 1995 jälkeen”, Nissinen kertoo. Hän jatkoi silti työllistämisasioiden parissa vuosina 2001–2004 ollessaan Lahden työllisyystoimikunnan puheenjohtajana. Työllisyystoimikunta on kaupungin ja TE-toimiston yhteinen työelin. ”Valtuus-
topöntössä on tullut käytyä monta kertaa ehdottamassa, että lisää rahaa tarvitsisi työllistämiseen saada”, Nissinen toteaa.

Kuva: Lahty ry:n kotisivut

Rautakourien Tee-se-itse-autopaja

Lahden kaupungille niin tunnusomaisissa, punatiilisissä UPO:n tehtaissa kävi kova hälinä 1990-luvulla muutenkin kuin koneista. Käytiin YT-neuvotteluja, jotka kohdistuivat karulla tavalla tehtaan metallimiehiin. Työttömiksi jääneet rautakourat eivät kuitenkaan jääneet kauaksi aikaa aloilleen odottamaan, vaan keksivät pian tekemistä itselleen ja alkoivat suunnitella auto- ja metallipajatoimintaa. Haluttiin saada paikka, missä työttömät voisivat itse korjata autojaan kohtuullista tila- ja laitevuokraa vastaan. Hankkeeseen lähti innokkaasti mukaan myös Kari Launonen: ”Kun ne savupiipputehtaat kaatuivat ja sieltä tuli niitä metallimiehiä, niin keksittiin semmonen juttu, että jokainen itse korjaa”, muistelee hän Tee-se-itse-pajan perustamiseen johtaneita syitä.

Pitkään purtiin hammasta ja hartaasti odoteltiin vastausta pajan rahoituskysymykseen, kunnes yhdistys vihdoin 10.2.1995 sai tiedon, että Raha-automaattiyhdistys (RAY) oli kuin olikin valmis tukemaan verstashanketta. RAY:n päätös viipyi kuitenkin sen verran kauan, että koko yhdistyksen talous ja organisaatiokyky ehtivät olla koetuksella. Siitä kuitenkin selvittiin, sillä Tarmo Hämäläinen oli onnistunut neuvottelemaan autopajalle tarvittavat tavarat velaksi tulossa olevaa RAY:n avustusta vastaan. Hanke pelastui, ja auto- ja metallipaja pääsi aloittamaan toimintansa helmikuussa 1995. Viralliset avajaiset pidettiin aprillipäivänä pajan tiloissa Launeenkatu 80:ssa. Kaupunki oli jo aiemmin tarjonnut yhdistykselle autotyöpajatiloja Ahtialasta. Paikka vaan sattui olemaan navetta, jonne olisi pitänyt tehdä mm. lattia, sähkötyöt ja ovia, mutta sellaiseen ei yhdistyksellä ollut varaa.

Autopaja alkoi pian kannattaa: ensimmäisen tilikauden loppuun mennessä asiakaskäyntejä oli kirjattuna jo kuutisensataa. Yhdistyksessä lähes alusta asti vaikuttanut ja autopajalla pitkään ahertanut Reijo ”Retsi” Tuominen muistelee autopajan olleen yhteen aikaan ainoa yhdistykselle tuloja tuonut paikka. Pajaa rahoitettiin lähinnä sen käyttäjiltä saaduista kulukorvauksista, joita veloitettiin erillisen hinnaston mukaan lattia-, nosturi- ja laitemaksujen muodossa. Kari Launonen kertoo toimineensa autopajan vastaavana ja käyneensä aina aamuisin avaamassa ja iltaisin sulkemassa sen ovet: ”Kävin katsomassa, kuinka kukin oli siellä ollut: sen mukaa ne maksoi siitä työstään – siis siitä tilasta”.

Väen palkkaaminen autopajalle ei sen alkuaikoina käynyt päinsä, sillä kaikki hyppysissä poikennut raha liikeni lähes samantien ylläpitokustannuksiin, vuokraan ja puhelinkuluihin. Puhelimestakin piti tosin välillä luopua ja joskus sähkötkin katkaistiin. Lämmityskin takkuili aina välillä, vaikka se sisältyi vuokrasopimukseen: ”Se oli öljylämmityksellä. Vuokraisäntä vaan oli vähän semmonen ja tämmönen, eikä sillä ollut rahaa. Se oletti, että se raha, mikä meiltä tulee, niin se riittää hänelle ja lämpöön. Mutta se riittikin vain hänelle. Ja minä jouduin sitten aina tarkistamaan,

TYÖTTÖMIEN TEE SE ITSE AUTO JA METALLIPAJA

Norokatu 3

Puh. 781 3002

Citypuhelin 736 1502

Hinnat:

Lattiapaikka	12 mk/	ensimmäinen tunti,
		seuraava ½ h 6mk
nosturipaikka	26 mk/	ensimmäinen tunti,
		seuraava ½ h 13mk
hitsauskone	25 mk/	h
autettu työ	30 mk/	h
jätehuoltomaksu....	10 mk/	krt

Käteismaksu

AVOINNA ARKISIN KLO 9-15

TYÖKALUJEN KÄYTTÖOIKEUS

SISÄLTYY HINTOIHIN !

että sitä lämpöä oli. Ja kun sitä ei ollut, niin mä vein itse sitä öljyä sinne polttimoon, ja sillä päästiin sitten taas aamuun”, Launonen kertoo. Itse kuskatusta öljystä saatiin sitten – jos saatiin – rahaa vuokraisännältä, mutta Tuomisen mukaan se jäi yleensä saamatta. ”No kumminkin, kyllä me pärjättiin”, Launonen kuittaa.

Ei ehtinyt kuitenkaan kulua kuin tovi, kun Launeenkadun tilat alkoivat osoittautua täysin toivottomiksi autojen fiksaamisen kannalta: autopajan katto ulottui liian matalalle nosturin käytön kannalta ja pajaan oli myös mahdotonta tulla isolla autolla. ”Oli pakko lähteä siitä pois sitten”, Launonen sanoo. Lähteminen ei kuitenkaan ollut Launosen mukaan ihan niin yksinkertaista: ”Se oli iso kynnyks sitten taasen siinä, kun rahaa ei ollut ja piti saada uusi paikka. Ja mistä sitten rahaa sai? Siinä oltiin sitten ’juupas-eipäs’ pitkään... Mutta oli kyllä uskallustakin!” hän kertoo.

Sinnikkyys kannatti ja uudet tilat autopajalle saatiin vuokrattua Norokadulta jo kesällä 1996. Entisiin tiloihin verrattuna uusi paja sijoittui jokseenkin syrjemmälle, enemmän tai vähemmän solidaarisuussyistä: ”Sen takia mentiin Norokadulle asti, kun ei saanut olla mitään korjaamoita siinä lähettyvillä. Muuten ois voinut tulla sanomista muilta korjaamoilta, kun meillä tehtiin ilmaiseksi ja vietiin siten asiakkaat muilta”, perustelee ”Retsi” Tuominen uuden paikan valintaa. Tilojen muuttamiseen käyttövalmiiksi tarvittiin reilusti apukäsiä, sillä tekemistä siinä riitti: aluksi tilat piti tyhjentää, väliseiniä rakentaa ja paloturvallisuudestakin huolehtia, jotta tiloissa sai ylipäätään ruveta jotain tekemään. Ahertamassa oli oman porukan lisäksi niin sähkömiehiä, kirvesmiehiä kuin maalareitakin – ja valmista tuli!

Tee-se-itse-miehiä joka lähtöön

Uusien tilojen ansiosta pajan toiminta sai ihan uutta pontta, kun kunnostettavat autot saatiin mahtumaan sinne paremmin ja kattokin oli tarpeeksi korkealla nosturin käyttöön. Vähitellen saatiin sitten kunnon päälliköitäkin: vilkkaassa käytössä olleen auto- ja metallipajan ensimmäinen palkattu vetäjä oli myöhemmin yhdistyksen puheenjohtajanakin toiminut Matti Paukkonen. Alkuvuodesta 1997 työnjohtajaksi kaupungin työllistämänä tuli Esa Helminen ja saman vuoden toukokuussa pestissä aloitti Reijo ”Retsi” Tuominen. Pian pajalla alkoi pyöriä autoteknikkoja ja jopa -insinöörikin, joka Tuomisen muistikuvan perusteella ei tyylistään tinkinyt, vaan ”veti siellä kravatti kaulassa – diplomi-insinööri kun kerran oli”. Pajanvetäjiä oli hänen mukaansa joka lähtöön, ja yksi jopa melkein kuolikin työpaikalle.

Tuominen totesi pajan olleen monelle henkireikä: siellä ei pelkästään käyty korjaamassa autoja vaan myös avautumassa huolista ja murheista, jolloin pajanvetäjä joutui toimimaan eräänlaisena psykologinakin. Nurkissa notkuneita ja romuttamolle muuten joutavia autoja kävi autopajalla kunnostamassa, jos jonkinlaista porukkaa – naisia siellä ei tosin juurikaan näkynyt. Launosen mukaan ala ei naisia paljon houkuttellut, koska pajalla tehtävä työ oli sen verran fyysisistä voimaa vaativaa. Eikä työ

muutenkaan ollut ihan mukavimmasta tai helpoimmasta päästä, vaan se vaati hieman hullunrohkeutta ja hyvää sietokykyä: ”Työtä joutuu tekemään monesti runnomalla, ja varsinkin ruosteaurioiden korjaamisesta aiheutuu pölyä”, Tuominen tarkentaa.

Kaiken aikaa toimintaa haluttiin saada paremmaksi ja tuottavammaksi. Siihen taas vaadittiin kunnon työkalut mahdollisimman edulliseen hintaan. Käytiin etsimässä autopajalle esimerkiksi helposti siirrettävää saksinosturia, koska siitä olisi iso apu renkaiden vaihdossa. Kuten muihinkin hankintoihin, myös lupa nosturin ostamiseen piti ensin saada yhdistykseltä, jolta se heltisikin. Tavallisimmin pajalla hoidettiin varsinkin pieniä auton remontteja, kuten vaihdettiin polttimeita ja autonrenkaita, tehtiin ruosteensuojauksia, perushitsausta ja muita mekaanisia korjauksia. Myöhemmin asiakkaille tarjoutui myös mahdollisuus jättää renkaat säilytykseen. Joskus laitettiin yhdessä projektiautoksi ostettua Datsunia ja jännitettiin, ehtisikö se valmistumaan työttömien markkinoille. Toisinaan tekeväälle myös sattui ja tapahtui, kuten kerran asiakkaan autoa nostettaessa, kun nosturi lävisti vaihdelaatikon. Tilanne selvitettiin sopuisasti kertakorvauksen muodossa, koska autoon ei enää sopivaa vaihdelaatikkoa löytynyt.

Aika ajoin yksi suurimmista ongelmista pajalla kuitenkin oli se, ettei sinne meinattu millään saada osaavia työntekijöitä – sellaisia, jotka jotain autojen päälle ymmärtäisivät ja osaisivat niitä korjata. Vilunkiakin pajalla yritettiin. Tuli ilmi tapauksia, joissa pajalle korjattaviksi tuodut autot oli varta vasten ostettu myytäväksi edelleen

Kari Launonen työn touhussa autopajalla. *Kuva: Lahty ry:n arkisto/Katja Luoma*

heti kunnostustöiden jälkeen. Myöhemmin kiinni jäi myös pari onneaan koettanutta soolooilijaa, jotka seisoivat ”kytiksellä”, luvaten tehdä tiettyjä korjaustoimenpiteitä pientä korvausta vastaan. Moista toimintaa ei kuitenkaan katsottu hyvällä ja molemmat onnenonkijat saivat lähtää. Pajalle haluttiin myös liiketunnistimet etu- ja takapihalle, kun havaittiin, että siellä oli ilta- ja yöaikaan liikuskellut epämääräistä sakkia. Välillä siellä taas työskenteli päihdeongelmaisia, jolloin luvattomia poissaolojakin tuli. Launosen mukaan moista käytöstä ei painettu villaisella, vaan tehtiin selväksi, että pajalla pätevät samat säännöt kuin työpaikoilla yleensäkin: työmaalla oli oltava ja päivät olivat tietyn pituisia. Selkeät säännöt johtivat sittemmin yleiseen ryhdistäytymisliikkeeseen, koska pajalla kuitenkin haluttiin pysyä koko tukityöllistämisyksikön ajan: ”Se on sillä tavalla ollut tavattoman hyvä työttömän minä-kuvan kannalta, että on saanut olla siellä”, Launonen kiittelee.

Alusta loppuun asti kehittyen

Alkuun autopajan asiakaspalvelu ”tökki”, eikä asiakas aina uskaltanut tulla pajalle. Työntekijöiden keskuudessa vallinnut hyvä henki alkoi kuitenkin vähitellen vaikuttaa positiivisesti koko pajan toimintaan. Tieto autopajasta levisi kulovalkean tavoin ja autoja alettiin tuoda korjattavaksi yhä enemmän. Arkistojen kätköistä löytyneen, vuonna 2008 tehdystä asiakaskyselystä paljastui, että yli puolet vastanneista kertoi kuulleensa autopajasta puskaradion kautta, lähinnä joltakin kaverilta. Kyselyn perusteella autopajan toimintaan oltiin myös varsin tyytyväisiä, etenkin palvelun edullisuuteen. Kaikki vastaajat olivat valmiita suosittelemaan pajaa muillekin ja kokivat saamansa asiakaspalvelun onnistuneeksi – tosin yksi vastaajista nurisi kielenkäytöstä.

Sähkön, veden ja hitsauskaasun hintojen kohotessa myös työn hintaa piti aika ajoin korottaa. Norokadulla alettiin myös kärsiä tilan puutteesta: koettiin, ettei sinne oikein tahtonut mahtua työskentelemään ja sosiaalituloissakin riitti purnattavaa. Välillä työpajan kiinteistökin oli myytävänä 156 000 euron hintaan, eikä yhdistyksellä ollut mitenkään mahdollista sitä itselleen ostaa. Niinpä käytiin katselemassa uusia tiloja pajan käyttöön mm. Vipusenkadulta, mutta ne eivät mitenkään soveltuneet autojen parissa työskentelyyn. Lopulta päätettiin sitten jäädä Norokadulle, kun kiinteistön ostanut henkilö ilmoitti, ettei hänellä ollut mitään sitä vastaan, että autopaja jatkaisi siellä vuokralla.

Autopaja lopetti toimintansa kesäkuun 14. päivänä 2017, sijaiten edelleen Norokatu 3:n tiloissa. Lopetuspäätöksestä tiedettiin pajalla jo puoli vuotta aikaisemmin, ja se otettiin vastaan haikkein, ellei jopa ankein mielin. Autopajalla alusta asti ahkeroinut Launonenkaan ei peittele pettymystään päätöksen suhteen: ”Surettaa ja huolettaa”, hän päiväittelee. Myös toinen ”vanhan liiton mies” harmittelee päätöstä: ”Tarvettahan autopajalle olis vielä, mutta olisi tarvinnut saada vaan niitä tekijöitä”, toteaa Tuominen viitaten kaikkein painavimpaan lopettamispäätöksen taustalla olleeseen syyhyn:

palkkatukityön radikaaliin vähenemiseen. Pajalla oli jo muutama vuosi aikaisemmin jouduttu tekemään päätös kaksivuorotyön lopettamisesta miespulan takia: miehiä olisi tarvittu pari, kolme enemmän. Nykyisen hallituksen linjaus rajoitti vielä merkittävästi palkkatukeen oikeutettujen työllistymistä yhdistyksiin, mikä oli autopajan kannalta kohtalokas päätös. Yhdistyksen nykyinen toiminnanjohtaja Markku Laitinen toteaa, ettei pajalla varmasti olisi lopetettukaan, jos sinne olisi voitu väkeä työllistää: ”Jos olisi pystynyt pitämään 6–8 palkkatukityöläistä toimintaa pyörittämässä, silloin se olisi ollut myös taloudellisesti kannattavaa. Kun tukityöllistettyjä oli enää kaksi tai kolme yhdessä vuorossa ja joku heistä kipeänä, niin siitä aiheutui omat riskinsä, kun ei saatu riittävästi tulovirtaa menoja kattamaan”.

Lopettamisajankohtana autopajalla oli palkattuna yksi vakituinen työntekijä, pajalla pitkään ahertanut ja vastaavana toiminut Veli Ahtiainen, sekä kolme palkkatukityöllistettyä. Edellisen vuoden aikana sinne oli vielä ollut sijoitettuna yhteensä viisitoista henkilöä. Laitisen mukaan tarkoitus ei ollut toimintaa ehdoin tahdoin lopettaa. Pajalle ei kuitenkaan pystytty hankkimaan modernimpia laitteita, joilla tehdä muutakin

kuin perushitsaus- ja korjaustöitä. Kävijämääräkin oli laskussa, eikä lisätoiminnoksi suunniteltu rengas-hotellikaan saanut ns. tulta alleen. Niinpä kalusto myytiin.

Auto- ja metallipaja ehti toimia yli kaksikymmentä vuotta. Se myös antoi jatkuvuutta kaikelle muullekin yhdistyksen toiminnalle: ”Ilman autopajaa ei olisi tätä muutaakaan toimintaa, niin ratkaisevassa asemassa autopaja oli!” Launonen korostaa ja jatkaa: ”Vaikka siinä välillä nämä muut toiminnot löivät niin sanotusti tyhjää, niin autopajan kautta me saatiin edelleen toimintaa työttömille – siis työtä ja paluuta siihen arkeen. Meidän mielestä se oli kaikista tärkeintä tässä yhdistyksessä”, hän päättää.

Autopajan hinnat pysyivät huokeina alusta loppuun asti.

Lahden seudun työttömät ry	
Autopajan hinnasto 2015	
Teetetty työ	15,00 €/h
Lattiapaikka	6,00 €/h
Hitsauskone	10,00 €/h
TIG-hitsauskone	16,00 €/h
Nosturi	15,00 €/h
Rengastyö	6,00 €/rengas
Rengaskone	6,00 €/rengas
Renkaanvaihto	15,00 / henkilöauto 20,00 € / maasturit ja pakettiautot
Jakopää hihnan vaihto	30,00 €/h
Jättemetalli	5,00 €
Jäteöljy	5,00 €
Pientarvikelisiä	5,00 / lasku
Katsastus käyttö	20,00 €
Katsastusmaksu	1 x X summa + 6,00 €
Rengashotelli	
henkilöautot	60,00 €/ kausi sis. vaihd
maasturit	65,00 €/ kausi sis. vaihdo

Arjessa apuna Apelin avoimet ovet

Olipa elämäntilanne tai ongelma mikä tahansa, Apelin ovet olivat avoimina vastaanottamaan ja tarjoamaan apua työikäisille aikuisille. Asiakkaiden keskuudessa paikka tunnettiin lyhyesti ja ytimekkäästi ihan vaan Apelina, ja sinne oli mahdollista tulla juttelemaan, viettämään aikaa muiden kanssa tai vaikka vain nauttimaan kupillinen kahvia. Työapu Lahty ry:n hallinnoiman kolmevuotisen hankkeen tarkoituksena oli ennaltaehkäistä syrjäytymistä, päihteiden käyttöä ja yksinäisyyttä, sekä samalla parantaa asiakkaiden elämänhallintaa.

Ovet auki iloilte ja suruille

Yhdistyksessä huomattiin, että työttömyyden ja sen mukanaan tuomien sekä muiden ongelmien lisääntyessä Lahdessa oli keksittävä uusia keinoja tilanteen korjaamiseksi. Avun tarpeen kasvaessa alettiin pohtia, josko olisi mahdollista saada jokin sellainen paikka, missä ihmiset voisivat kohdata muita elämän kolhimia ja saada apua erilaisissa tilanteissa. Matalan kynnyksen paikkaa varten haettiin ja saatiinkin rahoitus. Alussa autettavia oli vain kourallinen. Vuosien saatossa kynnyksen yli käytiin kuitenkin yhä enemmän, varsinkin sen jälkeen, kun Aapeli avasi ovensa keskustan tuntumassa Yrjönkadulla.

Projektia alkoi kehittää Anne Väisänen, joka oli kartoittanut Lahdesta puuttuvia, mutta tarvittavia palveluita: ”Ajattelin, että tämmöistä ei vielä Lahdessa ole. Onhan Lahdessa paikkoja, kuten Elokolo, Miete, Olopieste ja niin edelleen. Aapeliin voi tulla kadunkulkija”, hän perustelee. Aapeli haettiin ainoastaan lahtelaisille. Oli kyseessä sitten pitkäaikaistyötön, maahanmuuttaja, päihde- tai mielenterveyskuntoutuja, asunnoton tai muuten syrjäytymisuhan alla oleva työikäinen, haluttiin Aapelissa auttaa kaikkia, joilla ei ollut rahkeita omasta takaa lähteä ongelmiaan ratkomaan. Maahanmuuttajiakin Aapeliin odoteltiin, mutta heitä kävi hyvin vähän. Myös eläkkeellä olevat työikäiset olivat tervetulleita Aapeliin: ”Vaikka on eläkkeellä olevia alle kuusikymppisiä, heillä voi periaatteessa olla vielä jotain työmahdollisuuksia. Heitä ohjattiin myös mahdollisesti kuntouttavaan työtoimintaan tai työkokeiluun, jos joku halusi”, Väisänen kertoo. Asiakkaista miehiä oli naisia enemmän, noin 75 prosenttia. Kävijät olivat enimmäkseen 40–61-vuotiaita, vaikkakin viimeisimpinä aikoina Aapelissa rupesi käymään nuoriakin: ”Yleensä ne nuoremmat ihmiset tulivat silloin, kun meillä oli ruokailu”, kertoo Ilpo Martikainen, joka toimi ohjaajana Apelin avoimissa ovissa joulukuusta 2015. Työtään hän kuvailee mielekkääksi ja antoisaksi sekä asiakkaita mukaviksi, eikä Martikainen koe kantaneensa turhaa stressiä harteillaan.

Ihmisiä alkoi virrata Aapeliin jo heti ovien avauttua: "Hetimitä tuli asiakkaita. Niitten kanssa sitten kahvittelua, rupattelua ynnä muuta. Yleensä se sitten hiljeni tuohon puoleen päivään, kello kahteen mennessä", kuvailee Ilpo Martikainen. Kahden ihmisen pyörittäessä Aapelin arkea asetti se omat haasteensa jommankumman vetäjistä ollessa lomalla. "Aika jäi silloin liian vähäiseksi palveluohjauksen suhteen. Olisi pitänyt olla enemmän aikaa sille, mutta piti pyörittää sitten olohuoneenkin puolta. Palveluohjaus vaati, että tullaan tänne toimistoon tekemään, koska yleensä asiakkaat eivät ole halunneet huudella siitä omasta tilanteestaan", Martikainen kertoo. Palveluohjausta annettiin ihan joka asiaan, kuten asioinnissa Kelan tai TE-toimiston kanssa. Lisäksi asiakkailta, joilla ei ollut tietokonetta tai sen käyttötaitoa omasta takaa, oli mahdollisuus saada opastusta koneen käyttöön.

Kuva: Hetta Puustinen

Ruokaa ja yhteistä tekemistä

Kahvinjuojia Aapelissa riitti: kahvia kului useita pannullisia päivässä. Aapelista ojennettiin myös ruokkivaa kättä. Työapu Lahty ry jakoi EU:n ruoka-apua, jota vähäosaisilla oli mahdollisuus käydä noutamassa Aapelin toimipisteestä. Vuodelle 2017 ruokaa saatiin jaettavaksi viisituhatta kiloa. "Oli talkooporukka vapaaehtoisia, ketkä tulivat sitten auttamaan. Tuotteet pussitettiin täällä, pussit varastoitiin ja sitten jakopäivänä niitä jaettiin eteenpäin", Martikainen kuvailee. Aapelin ensimmäisen EU-ruoka-avun jakaminen ei ollut edellisenä vuotena sujunut ihan ongelmitta: jonoa riitti ja ruokakassit loppuivat kesken. Ruoat myös pakattiin tuolloin vielä Kauppakadun puolella, joten tilanteeseen ei pystytty heti reagoimaan, koska tavarat olisi pitänyt noutaa ensin sieltä. Tuosta opittiin, ja sittemmin tuotteet pakattiin paikan päällä. Ruokakasseja tehtiin ja säilytettiin vain tietty määrä, koska talon rakenteet asettivat omat painorajoitteensa. Jakopäivinä oli joku aina alaovella varmistamassa, että ruokakassin pääsi noutamaan korkeintaan viisi hakijaa kerrallaan. Kaksi kertaa kuukaudessa asiakkaille järjestettiin myös ruokailu, jolle Anne Väisänen kertoman mukaan ilmeni todellista tarvetta.

Ruokaa tehtiin myös yhdessä. Kokkikerhoa vedettiin loppukeväästä 2016, ja kerho kokoontui periaatteessa aina niinä keskiviikkoina, jolloin ei ollut järjestettyä ruokailupäivää. Martikaisen lonkalta heittämän arvion mukaan kerhossa oli parisenkymmentä osallistujaa: "Keittiö on sen verran pieni ja ruoat sellaisia mitä tehtiin, että siihen ei

Valmiiksi pakattuja EU-ruoka-apukasseja Apelin avoimissa ovissa. Kuva: Hetta Puustinen

hirveesti ihmisiä voitu ottaa, neljä maksimissaan. Ruoka syötiin pois tekijöiden kesken ja siinä samalla mietittiin, mitä olisi voinut tehdä toisin ja mikä taas onnistui. Mietittiin myös, mitä seuraavalla kerralla tehtäisiin”, hän kertoo. Kokkikerhossa oli tarkoituksena tehdä sen verran helppoja ruokia, että asiakkaat osaisivat niitä sitten kotonakin laittaa. Martikainen kirjoitti kaikista yhdessä tehdyistä ruoista reseptit ylös ja laski niille annoshinnan. Apelin loppuessa kaikki kokkikerhossa olleet saivat omat reseptikirjasensa.

Ajoittain Apelistä pistettiin myös töppöstä toisen eteen ja lähdettiin ulos retkeilemään. ”Minulla oli erinomaisen hyvä ohjausryhmä ja pyysin myös heiltä palautetta viime vuonna. Saatiin vinkkejä sieltä eri asioihin ja asiakkaat olivat meidän kanssa setvimässä, mihin kaikkialle lähdetäisiin retkelle. Suosituin kohde oli luonto: Korkeasaaresta pidettiin eritoten ja retkiä tehtiin Rautakankareelle, Enonsaareen, Urajärven kartanoon ja Lapakistoonkin”, Väisänen luettelee.

Mahdottomia pyyntöjä, onnistuneita yrityksiä

Apelissa työskenteleville hetket ja päivät asiakkaiden kanssa pitivät sisällään niin onnistumisen tunteita kuin mahdottomuuksiakin. Mieleenpainuvien positiivinen

asia Martikaisen muistissa on edeltäneeltä syksyltä, kun hän auttoi lähes täysin ATK-taidotonta asiakasta sähköisen opiskeluhakemuksen tekemisessä: ”Siinä rustaittiin asiakkaan kanssa yhdessä hakupaperit ja hän pääsi kouluun. Se oli sellainen huippuhetki!” hän kertoo. Väisänen mielestä onnistumiseksi voi luetella useitakin asioita, kuten sen, että monet asiakkaat kokivat Aapelin kuin toiseksi kodikseen. ”Aapelin yhteisöllisyys oli onnistumisen iloa, mikä oli tarkoitettukin! Asiakkaat saivat toisistaan vertaistukea”, Väisänen toteaa.

Ihan kaikkeen apuun ei Aapelissa kuitenkaan voitu venyä. Varsinkaan päihtyneenä oli turha apua tulla pyytämään. Humalassa tuleville asiakkaille osoitettiin ovea ja sanottiin, että seuraavalla kerralla sitten selvinpäin, koska Aapeli on täysin päihtetön paikka. Oli myös tapauksia, joissa pyydetyt asiat eivät yksinkertaisesti käyneet päinsä: Aapelista tiedusteltiin esimerkiksi eläintenhoitoapua ja etenkin talvisaikaan yösiijaa. Näihin kumpaankaan ei voitu suostua, mutta jotakin apua kyselijöille silti yritettiin järjestää, kuten ottamalla yhteyttä hätäasumispaikkoihin.

Sulkeutuneet ovet

Aapelin avoimet ovet päättyi vuoteen 2017. Uutta taustayhteisöä, joka huolehtisi projektin hallinnoinnista, kuten rahaliikenteestä, etsittiin toden teolla ja jopa jatkoajalla. Tuo aika ehti kuitenkin kuroutua umpeen, eikä jatkajaa ilmaantunut. Tarvetta tälle, sittemmin Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) rahoittamalle matalan kynnyksen kohtaamispaikalle olisi selkeästi ollut. Jos jatkoa olisi haettu, olisi etenkin asunnottomille asiakkaille tarjoutunut mahdollisuus käydä myös suihkussa ja pestä vaatteensa Aapelissa. ”Todella ikävää asiakkaille, että Aapeli sitten päättyi”, Väisänen kommentoi. Hän lisää joidenkin asiakkaiden päivitelleen ja jopa kauhistelleenkin sitä, löytyisikö jatkossa ainut matala kynnyksen sitten kapakasta.

Yhteistyötä Aapelin kanssa tekivät useammatkin tahot, ja se oli myös erittäin onnistunut harjoittelupaikka mm. ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Monelle asiakkaalle Aapelin avoimet ovet osoittautui oivaksi oljenkorreksi, kun kaikki muut keinot oli käytetty. Joillekin jo pelkästään muiden tapaaminen ja heidän kanssaan oleminen ja asioista puhuminen toi mielekkyyttä arjen ankeuteen. Asiakkaat saivat toisistaan hyviä ystäviä ja pitävät yhteyttä toisiinsa Aapelin ulkopuolellakin. ”Osasimme luoda Aapeliin todella hyvän yhteishengen ja huumorin sekä sellaisen yhteisöllisyyden, mikä siellä kuului ollakin”, Väisänen toteaa. Mitään riitoja tai eripuraa ei sen kummemmin Aapelissa ilmennyt. Puskaradion aallot kantoivat ja mainoksetkin purivat, sillä Aapeliin tuli viimeisinä aikoina reippaasti uusia asiakkaita. Paras palkka Väisäselle työstään Aapelin avoimien ovien vetäjänä oli se, kun kaikki toimi hyvin ja asiakkaat saivat tarvitsemansa avun.

Projektista toiseen

Yhdistyksellä on muun toiminnan ohella toteutettu vuodesta toiseen jonkin ulkoisen tahon rahoittamaa projektia. Hankkeiden tärkeimpänä tehtävänä on aina ollut parantaa työttömien elämänlaatua sekä mahdollisuuksia paluussa työelämään. Hankkeita ovat vuosien varrella rahoittaneet etenkin Euroopan sosiaalirahasto (ESR), Raha-automaattiyhdistys, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (STEA), kaupunki, Työ- ja elinkeinokeskus sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY). Rahoituksen saaminen ei ole koskaan onnistunut vain sormia napsauttamalla, vaan jokaisesta projektista on pitänyt laatia selkeät suunnitelmat, joista käy ilmi projektin tarkoitus, toteutuskeinot, hyödyt ja niin edelleen. Hyvin laaditut suunnitelmatkaan eivät kuitenkaan ole aina tuottaneet tulosta, mutta kaatuneita hankkeita ei ole jääty murehtimaan, vaan niiden tilalle on lähdetty kehittämään uusia, vetovoimaisempia projekteja.

Aluetyöprojekti (1998–2000)

Projekti alkoi maaliskuussa 1998, jolloin yhdistyksessä uutena toiminnanohjaajana oli projektin keksijä, Marja Arbelius. Piti löytää ratkaisu ongelmaan, miten eri puolilla Lahtea asuvia työttömiä saataisiin aktivoitua alueittain siten, että he säästäisivät bussikuluisia. Tavoitteena oli rakentaa toimiva yhteistyöverkosto kaupungin eri osiin, sekä luoda työpaikkoja ja kehittää työvoimakoulutusta yhdessä työvoimahallinnon kanssa. Lisäksi haluttiin satsata sosiaalisiin toimintakykyihin, terveisiin elämäntapoihin, kestäväan kehitykseen ja erilaisuuden hyväksyntään. Aluetyöprojekti oli RAY:n rahoittama, erillinen hanke. Projektiin oli ennen sen alkamista valittu kolme aluetyöntekijää ja toiminta-alueet valikoituivat silloisten sosiaalikeskusten mukaan, jotka tekivät yhteistyötä aluetyön kanssa.

Aluetyö vakiinnutti asemansa projektin käynnistymistä seuraavana vuonna. Tavoitteena oli saattaa yhteen eri ikäisiä ja erilaisia ihmisiä, ja sitä kautta ehkäistä syrjäytymistä ja työttömyyden aiheuttamia ongelmia. Lähiöiden asukkaiden omatoimisuutta aktivoitiin ja heitä rohkaistiin itse osallistumaan alueen toimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lähiöihin rakennettiin työttömille yhteisiä tiloja, jotka loivat yhtenäisyyttä alueen työttömien keskuudessa. Lisäksi vietettiin Naapurisopu- ja Perinneviikkoja, jotka osoittautuivat onnistuneiksi.

Arbelius kertoo kokeneensa projektin hyvin onnistuneeksi, vaikka ongelmiltakaan ei aina vältytty. Projektin alussa mukana olleen seurakuntayhtymän kanssa tuli skismaa. Koko projektin ajan myös työntekijöiden vaihtuvuus oli vilkasta ja loppuvuodesta 1999 projektista sanoutui lähes kerralla irti kaikki sen silloiset kolme työntekijää. Siinä riitti haastetta seuraavan vuoden toiminnalle. Projektin onnistumiseen kuitenkin viittasi se, että sen kautta työllistyi ja pääsi työ- tai opiskeluharjoitteluun useita henkilöitä

vuosien 1998–2000 aikana. Monen kohdalla projekti kartutti myös omaa sosiaalista ja henkistä pääomaa.

Aluetyöntekijöiden oli myös mahdollista kehittää omaa työtään ja työssä jaksamistaan. He esimerkiksi pitivät viikoittaiset tiimikokoukset keskenään sekä palavereja eri yhteistyötahojen ja -ryhmien kesken. Lisäksi he osallistuivat työyhteisön ulkopuolisen henkilön vetämään työnohjaukseen. Aluetyössä toimi myös useita sosiaali- ja terveydenhoitoalan opiskelijoita työharjoittelijoina. Projektin tiimoilta avattiin elokuussa 2000 myös uusi ystävätupa ELMA Kauppakadulla. ELMAN merkitys korostui aluetyöprojektia seuranneessa hankkeessa.

Aluetyöprojektia toteutettiin eri puolilla Lahtea. Näkyvimmin sen tiimoilta toimittiin Mukkulan alueella, mutta myös akselilla Metsäkangas-Riihelä-Jalkaranta, josta käytettiin nimeä JAMES. Tuohon alueeseen lukeutui myös Pirttiharju, Kärpänen, Salpausselkä ja Sopenkorpi. Projektin käyttöön saatiin Kiekonpirtin kerhohuononetilat, jotka kunnostettiin talkoovoimin asukkaiden kanssa. Uuden kohtaamispaikan avajaisia vietettiin huhtikuussa 1999. JAMESin alueella toimintaan osallistuneita laskettiin projektin aikana olleen noin 730. Myös Ahtialassa ja Joutjärvellä oli toimintaa. Alueella osallistuttiin aluetyöprojektin puitteissa esimerkiksi vuonna 1999 Stakesin rahoittamaan Draamapaja-projektiin yhteistyössä sosiaalitoimen ja Lahden kaupungin nuorisotoimen kanssa. Tavoitteena oli tukea nuorten itsetuntemusta ja antaa valmiuksia peruselämäntaitoihin.

Puuhapirtiltä pappia pakoon

Mukkula-Metsäpelto-Kiveriö-akselilla aluetyö lähti kunnolla käyntiin, kun projektityöntekijälle tarjoutui mahdollisuus päivystää Mukkulassa 1997 avatussa Puuhapirtissä. Tiloja isännöi seurakunta ja siellä asiakkaiden oli mahdollista harrastaa käsitöitä, kuten ompelemista, matonkutomista, akvarellimaalausta ja puutöitä. Lahden seudun työttömien hallituksen jäsen, sittemmin edesmennyt Hilka Veikkolainen toimi aktiivisesti Mukkulan Puuhapirtissä. Veikkolainen oli osallistunut työttömien toimintaan aiemminkin loihittamalla työttömille aamupalaa nuorisotalolla, ja keskiviikkoisin hän oli myös tarjoilemassa ruokaa aina 2000-luvun alkupuoliskolle saakka. Aina kevään ja syksyn tullen Veikkolainen seisojaksi Mukkulan ostarilla soppatykin ja muurikan ääressä valmiina tarjoilemaan rokkaa ja lettuja. Hänen mukaansa Puuhapirtin perimmäinen tarkoitus oli antaa jokaiselle ihmiselle ihmisarvo: sinne ei tarvinnut välttämättä tulla tekemään yhtään mitään, vaan sinne sai tulla ihan vaan kahville, lehtiä lukemaan tai juttelemaan muiden kanssa. Tärkeintä oli, että saatiin työttömät poistumaan kotiseiniensä sisältä ulos ihmisten ilmoille.

Puuhapirtissä ahkerasti ahertanut Ritva Ahonniska kertoi yhdistyksen 10-vuotishistoriikissa, miten joidenkin asiakkaiden kohdalla Puuhapirttiin tuleminen tyssähti siihen, että siellä oli ulko-ovella vastassa pappi. Moni oli kokenut sen verran kovia,

Hilkka Veikkolainen kertoi saaneensa Iskulta luottamushenkilön tehtävistä lähdettyään nahkakoneen, jonka hän lahjoitti ensin toimintakeskukseen ja pienen painimisen jälkeen eteenpäin Mukkulaan. Toimintakeskuksessa asiasta aiheutui pientä ”nokanopotusta” siitä, kenelle kone kuului, mutta Veikkolainen piti tiukasti kiinni siitä, että kone oli hänen ja siksi hän sai myös päättää sen sijoituspaikasta. Seurakunnan avulla Puuhapirtti sai myös kangaspuut, lämmön, sähköt ja rahaa toimintaan. Lisäksi sinne saatiin esimerkiksi miesten höyläpenkki, saumuri, videonauhuri ja radio.

Kuva: LST ry:n 10-vuotishistoriikki

että usko oli siinä samalla karissut ja papin näkeminen tuntui olevan liikaa. Ahonniska kertoikin papin sittemmin suostuneen tervehtimään ihmisiä vasta sisätiloissa. Ahonniska kertoi myös kuskanneensa usein yhdessä Veikkolaisen kanssa pirtille lahjoitettua tavaraa, joskus kauempaakin. Jos lahjoituksissa oli tekstiilejä, jotka eivät käyneet kaupaksi, Ahonniska korjasi niitä: milloin piti vetoketjuja uusia, milloin riitti pelkkä pesu. Toisinaan hän myös opasti asiakkaita vaatteiden korjaamisessa. Myymättä jääneet tekstiilit annettiin työttömille ruokailun yhteydessä.

Puuhapirtti oli avoinna joka arkipäivä klo 9–15. Sen toiminnasta tiedotettiin alueellisilla ilmoitustauluilla, paikallisradiossa ja -lehdissä sekä lähialueen kotitalouksiin jaetuissa esitteissä. Puuhapirtissä oli erilaisia opintoryhmiä, kuten ATK- ja kuivakukkaryhmä. Siellä vedettiin myös niin kutsuttua Puttien asukastoimintaa, mikä tarkoitti yhteistoimintaa ja yhdessäoloa etenkin monille alueen asunnottomille ja päihdeongelmallisille. Loppusyksystä 1999 tämä toiminta jäi kuitenkin tauolle, kun alueella aloitettiin rakennusten peruseränustyöt. Itse Puuhapirtin toiminta jatkui seurakunnan vetämänä aina näihin päiviin asti.

Kolmannen sektorin työllistämiskokeilu (1999)

Lahden seudun työttömät ry lähti yhdessä Lahden kaupungin ja työvoimatoimiston kanssa toteuttamaan kokeiluluontoisena projektia, jonka avulla pyrittiin työllistämään kaksi vuotta työttömänä olleita ja ansiosidonnaiselta (500 päivän) päivärahalta pu-

donneita. Kokeilua kutsuttiin yleisesti työnimellä Lahti-lisä. Toisaalta edistettiin siis työllisyyttä, toisaalta taas tehostettiin alueelle tulevan työllistämismäärärahan käyttöä. Kokeilun piiriin kuuluivat lahtelaiset yli 45-vuotiaat pitkäaikaistyöttömät työnhakijat, ja kokeilun aikana (17.5.–31.12.1999) solmittiin yhteensä yhdeksän henkilön kanssa työsopimukset. Työllisyystoimikunta käsitteli ensin ehdotetut työllistettävät sekä työllistämiskohteet, minkä jälkeen vasta saatiin kaupungin avustus palkkaukseen.

Kokeilun kautta työllistettiin palkkavastaava yhdistykseen, kaksi kalavesien hoitajaa Siikaniemeen, toimistosihteerin SAK:n paikallisjärjestöön, tupaemäntä Mukkulan Puuhapirttiin, vanhustyön virikeohjaaja Lahti taloihin, ympäristöaluehoitaja Vesijärven kalastusalueelle, askarteluohjaaja Lahden eläkeläiset ry:een ja ateriavalmistaja Liipolan asukaspalveluun. Työllistetyistä kuusi oli naisia ja loput miehiä, ja keski-ikältään he olivat 51-vuotiaita. Palkkauksen rahoitus muodostui valtion yhdistelmätuesta sekä Lahden kaupungilta saadusta Lahti-lisä-osuudesta. Keskipalkka oli 6300 markkaa kuukaudessa.

Kolmannen sektorin työllistämiskokeilu jatkui vielä seuraavina vuosina, nimi vain vaihteli. Vuoden 2000 kokeilun väliraportissa yhdistyksen toiminnanohjaaja Simo Kiuru totesi yhteenvedossa, että ”yksittäisen työttömän ihmisen sijoittaminen yhdistykseen ei ole sinänsä kovin vaikeaa”. Hänen mielestään merkittävämpää oli tieto siitä, ”kuinka vaikeaa yksittäisen ihmisen on saada työtä nykyisin, kun työtä hakemassa on käynyt yhdeksänkin vuotta työttömänä ollut lahtelainen!”. Oivalluksen myötä Kiuru peräänkuulluttikin uudenlaisia toimintatapoja ja parempaa asennetta työttömien työllistämiseksi. Seuraavan vuoden Projektin 2001:n tiimoilta yhdistys työllisti vuoden aikana reilut 60 pitkäaikaistyöttömää määräämällä työsuhteisiin lahtelaisiin yhdistyksiin; palkatut työskentelivät tuolloin nimenomaan erilaisissa voittoja tuottamattomissa yhteisöissä. Työsuhteet kestivät vuoden. Seitsemän näistä keski-ikältään yli 45-vuotiaista ja yli kolme vuotta työttöminä olleista sai pysyvän työpaikan. Tähän yhteistyöhön osallistuneita vapaaehtoistyötä tekeviä järjestöjä oli melkein 40, Yhteistyöyhdistykset hankkivat resursseja sopivien henkilöiden palkkaamiseksi avainasemiin.

Juuret ja siivet Lahdessa -projekti (2001–2002)

Kun aluetyöprojekti alkoi olla loppusuoralla, ruvettiin sille suunnittelemaan jatkoa, mutta samalla kehittelemään myös jotain uutta. Tarkoituksena oli luoda osallistumismahdollisuuksia tukea tarvitseville. Haluttiin saada kokoontumispaikkoja eri puolella kaupunkia asuville, kannustaa asukkaita omatoimisuuteen ja aktivoida heitä oman asuinalueensa kehittämiseksi. ”Oltiin huomattu monilla asukastuvilla, että esimerkiksi liikuntarajoitteisten oli vaikea päästä niissä liikkumaan pyörätuolillaan esimerkiksi WC-tiloihin. Sille oli kysyntää”, kertoo projektia mukana kehittämässä ja toteuttamassa ollut Ulla Saarela. ”Me nimettiin hanke Juuret ja siivet -nimiseksi.

Tematiikka oli siinä asukastupa-ajatuksessa, että olisi vertaiskansakulkijoita ja ihmisillä paikka, missä tavata toisiaan”, hän sanoo.

Projektin toimipisteinä olivat Ystävöntupa ELMA keskustassa, Torkontupa ja Roopentupa Ahtialassa. ELMA oli avoinna tiistaista torstaihin klo 12–15 välillä ja myös liikuntarajoitteisilla oli helppo tulla sinne, koska siellä pystyi liikkumaan pyörätuolilla. Ohjelmaan kuului esimerkiksi laulua, kirjallisuutta ja pientä jumppaa. Torkontuvassa asukkailla oli arkisin mahdollisuus käydä lukemassa lehtiä, kahvittelemassa tai muuten vaan rupattelemassa. Yhdessä myös askarreltiin, retkeiltiin, tehtiin talkootyötä ja vierailtiin toisilla asukastuvilla. Roopentuvalla ovet olivat avoinna tiistaisin ja torstaisin klo 10–13. Tupia ei markkinoitu julkisesti, vaan esimerkiksi Roopentuvastakin tiedotettiin suoraan Herrasmannin alueen asukkaiden postilaatikkoihin.

Projektia toteutettiin myös Kasakkamäen koulun kerhotiloissa, missä perjantaisin klo 10–14 järjestettiin pienille lapsille kerho. Palvelu oli kohdennettu niille vanhemmille, jotka olivat kotona ja joiden lapset eivät olleet päivähoitossa. ”Ajatus oli, että he voisivat vaikkapa käydä kaupassa tai hoitaa muita asioita, sillä aikaa, kun lapset ovat kerhossa”, valottaa Saarela kerhon tarkoitusta. Kerhoa veti vain kaksi henkilöä, joten palvelua oli rajoitettu jo senkin takia. Sitä ei markkinoitu mitenkään, minkä takia kerhoon ei pariin kertaan tullut lapsia lainkaan. Mutta kun sana kulki ihmiseltä toiselle, meinasikin koko juttu räjähtää pian käsiin: ”Loppupelissä meidän oli jo sanottava ei, kun lapsia alkoi tulla liikaa”, Saarela naurahtaa.

Juuret ja siivet -projektissa oli keskeistä se, että eri tuvissa pyrittiin järjestämään toimintaa nimenomaan tuvan asiakkaiden toiveiden mukaan. Suunnitteluun osallistui myös liikuntarajoitteisia henkilöitä, koska palveluhan koski myös heitä. Saarela muistelee projektia lämmöllä etenkin ELMA-tuvan osalta: ”Siitä muodostui kiva, ja mielestäni se tavoitti aika hyvin sen projektin ajatuksen: oli sitä vertaistukea ja yhteistoimintaa ja sellaista yhteisöllisyyttä”, hän toteaa. Asukastupa ELMA sijaitsi talossa, jossa oli jo valmiiksi liikuntarajoitteisuus otettu huomioon. Kerhohuoneelle oli myös helppo päästä, koska talo sijaitsi melkein keskustassa. ”Meillä oli sovitut päivät, jolloin kerhotila oli aina meidän käytössämme. Mikäli en ihan väärin muista, niin se oli meillä kolmena päivänä viikossa. Oli kaikkea muutakin toimintaa, että saatiin myös niitä talon asukkaita tulemaan mukaan: oli grillijuhlia ja tehtiin retkiä. Mutta ei siis tarvinnut olla liikuntaesteinen tullakseen”, Saarela muistelee. ELMA-tupa muodostui nopeasti oma kanta-asiakaskuntansa. Toimintaan osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, mutta Saarelan mukaan jotkut ottivat osallistumisen jopa niin vakavasti, että he ilmoittivat etukäteen, jos eivät päässeet paikalle flunssan tai muun syyn takia.

RAY:n tukema projekti alkoi vuonna 2001 ja sen rahoitus loppui vuoteen 2002. ELMA-tupa toimi pitkän aikaa vielä projektin jälkeenkin: ”Ymmärtääkseni yhdistyk-

sestäkin sinne palkattiin ”tupaemäntä”, joka laittoi paikkoja kuntoon, keitti kahvit ja toimi ”priimusmoottorina”. Yhdistyksestä oli myös avustajia näille liikuntarajoitteisille. Kyllä ELMA jäi elämään vielä sen projektin jälkeenkin!” Saarela toteaa hyvillä mielin.

Toimintamallina Työelämäpolku (2003–2005)

Työelämäpolku-projektin keskeinen tavoite oli työllistää vaikeasti työllistyviä pitkäaikaistyöttömiä yhdistyksiin. Toimintamalli perustui kestävän yhteistyön luomiseen ja se hyödytti sekä työllistettäviä, että yleishyödyllisiä yhdistyksiä. Ajatuksena oli edetä työllistettävien kanssa ajallisesti ja suunnitelmallisesti, sekä tehdä kunkin tarpeen mukaan henkilökohtainen suunnitelma ja osaamiskartoitus. Lisäksi oli tarkoitus antaa aktiivointivalmennusta. Katsottiin parhaaksi käydä läpi myös työelämän pelisääntöjä, sillä niiden muuttuessa jatkuvasti moni pitkään työttömänä ollut ei pysynyt niistä enää kärryillä. Pelisääntöjä opeteltiin esimerkiksi päivittämällä ja ylläpitämällä työllistettävän omaa ammattitaitoa sekä aktivoimalla sosiaalista puolta.

Projekti alkoi 1.1.2003 ja sen toteutuksesta vastasi projektivastaava, toimistonhoitaja ja toimistos sihteeri. Projektin aikana kokeiltiin uutena asiana myös vertaistutor-toimintaa. Vertaistutorin tehtävänä oli auttaa, neuvoa ja palvella työllistettäviä, toimia luottamusmiehenä ja työsuojeluvaltuutettuna. Tutorit oli palkattu yhdistelmätuella ja heitä oli eri ikäisiä ja taustaisia henkilöitä. Projektin raporttiin on kirjattu, että tutoreina toimi ”maahanmuuttaja sekä idästä että lännestä, nuorimies sekä vähän vanhempia muut”.

Työelämäpolkuprojektin tiimoilta työllistetyt olivat pääsääntöisesti naisia ja iältään lähemmäs viisikymppisiä. Alussa saatiin työllistettyä jopa enemmän kuin uskottiin: naisia lähinnä kotiaavustajiksi ja miehiä viheralueiden hoitajiksi tai autopajalle. Projektin ehtopuolella kaupungin tukirahat kuitenkin vähenivät, mikä laski työllistettävien määrää. Yhdistyksessä oli myös alettu etsiä toista toimijaa niin sanotun sosiaalisen sektorin puolelta, joka ottaisi työllistämisen kontolleen. Työelämäpolku-projekti päättyi 31.12.2005 ja sen mukanaan tuomia kokemuksia hyödynnettiin sitä seuranneissa projekteissa.

Voimien idätystä ITU-projektin myötä (2004–2007)

Työttömyys pitkittyi monen kohdalla 1990-luvulta aina seuraavalle vuosituhannele. Moni pitkäaikaistyötön ei ollut käynyt minkäänlaisissa terveys- tai lääkärintarkastuksissa aikoihin. Työssä käyvillä on monesti lääkärin tekemä työhöntulotarkastus ja usein myös käytettävissä olevat työterveyspalvelut. Pitkään työttömänä ollut henkilö ei välttämättä ole edes tietoinen, jos hänellä itsellään on jotain lääketieteellistä tutkimusta vaativaa vaivaa. Jo pelkkä ajatus terveyskeskusmaksuihin kuluvista varoista saattaa pitää työttömän loitolla lääkäristä, vaikka huomaisikin jonkin olevan pielessä.

Syvä huoli työttömien terveydestä ajoi yhdistyksen kehittämään isoa ESR-rahoitteista projektia, jolle annettiin nimeksi ITU. Projektissa työnohjaajana toimineen Kirsi Laaksosen mukaan hanke sai nimensä kolmen yhdistyksen toimijan, Inga-Maija Hyppölän, Tarmo Hämäläisen ja Ulla Saarelan etunimien ensimmäisen kirjaimen mukaan. Projektipäällikkö Hyppölän mukaan hankkeen tarkoituksena oli katsoa, miten työttömän tilanne lähtee versomaan siitä, kun ensin annetaan itsetunnon itää ja kehitellään tämän atk-taitoja, työnsaantivalmiuksia ja huolenpitoa itsestään. Tukityöllistettyjen fyysistä kuntoa ja henkistä hyvinvointia haluttiin kohentaa, mutta erityisesti haluttiin korostaa liikunnan ja henkisen vireyden merkitystä oman terveyden ja jaksamisen kannalta.

Hankkeen projektiassistenttina toiminut Ulla Saarela muistelee, että projektissa toteutettiin terveystarkastuksia, jotka ostettiin ulkopuoliselta taholta. Kohderyhmänä oli kaikki yhdistyksen kautta työllistettävät. ”Saattoi olla kymmenenkin vuotta kulunut siitä, kun palkkatukityöllistetyt olivat viimeksi lääkärissä käyneet. Katsottiin perustiedot, että miten he voivat, ja sitten tehtiin työhöntulotarkastus – semmoinen kehittynyt versio siitä”, Saarela kuvailee. Terveystarkastuksissa saatettiin joskus tehdäkin jokin löydös, joka vaatikin tarkempaa tutkimusta: ”Onneksi ei kuitenkaan ollut mistään vakavammasta kyse, vaan olivat ihan hoidettavissa. Päästiin ajoissa kiinni!”, Saarela toteaa helpottuneena.

Työllistetyille tehtyjen kuntotestien ja terveystarkastusten lisäksi projektiin sisältyi toki muutakin: ”Oli myös erilaista liikuntaa, kulttuuria, taidetta ja erilaisia urheilullisia juttuja. Oli rentoutusta ja naurujoogaa, monenlaista mahdollisuutta. Oli terveyspäiviä, semmoisia tempauksia, joissa mitattiin verenpainetta ja mitä, milloinkin”, Saarela luettelelee. Asiakkaat pääsivät esimerkiksi osallistumaan paikallisen urheiluseuran vetämiin liikuntahetkiin ja muutenkin tutustumaan erilaisiin harrastusmahdollisuuksiin. Tehtiin myös retkiä ja osallistuttiin hyvinvointia käsitteleville luennoille. Yleisestä jaksamisesta pidettiin huolta ja myös päihteiden käytön lopettamisessa tuettiin.

Tärkeimpänä tarkoituksena kaikessa toiminnassa oli se, että asiakkaat huomasivat, miten paljon oma hyvinvointi riippui omasta itsestään, ja kuinka paljon siitä itse piti huolta. Projektissa annettiin myös työnohjausta ja rohkaistiin työnhaussa. Henkilökohtaisessa työnhakuvalmiuksien parantamisessa asiakkaita ohjasi Kirsi Laaksonen. Lisäksi parannettiin tukityöllistettyjen ATK-taitoja sekä annettiin talous- ja velkanuovontaa. ”Oli tarkoituksena, että he itsekin huomasivat ne omat vahvuutensa – ja ettei jäisi päällimmäiseksi se, että ”mä en kelpaa”. Oli ehdottoman tärkeää painottaa sitä, että heistä pyrittiin saamaan tärkeitä yhteiskunnan jäseniä”, Ulla Saarela perustelee.

ITU-projekti versoi

Projektin tavoitteet saavutettiin ja odotettua useampi sai työ- tai opiskelupaikan. Enemmistö projektiin osallistuneista oli naisia ja heidän osallistumisensa oli inno-

kasta. Useimmat kokivat saaneensa projektin kautta hyvät eväät omien valmiuksiensa parantamiseksi. Osan kohdalla ilmeni kuitenkin, että he antoivat ”piutpaut” oman kuntonsa suhteen ja halusivat välttää liikkumista. Merkille pantavaa projektissa oli se, että pelkän työpaikan saaminen ei aina riittänyt, vaan tarve henkisestä tuesta ja rinnallakulkijasta koettiin suuremmaksi.

Suomessa ei aikaisemmin ollut nähty vastaavaa samassa mittakaavassa. Silloinen työministeri Tarja Filatov kävi myös tutustumassa projektiin tammikuussa 2007. Projektin suunniteltua kestoa oli mahdollista pidentää, kun huomattiin, ettei palveluiden ostoihin ollutkaan kulunut niin paljon rahaa kuin alun perin uumoiltiin. Hanke kesti 1.10.2004–31.5.2007. Jatkoaikaa ja lisärahoitusta haettiin vielä myöhemminkin, mutta sitä ei kuitenkaan enää myönnetty.

Monessa projektissa mukana

”Tarve oli nähty ja siitä alettiin sitten”, toteaa Ulla Saarela ITU-projektista. Jo aluetyöprojektiin aikoinaan osallistunut ja Juuret ja siivet -projektia luotsaamassa ollut Saarela toimi hankkeen projektiassistenttina ja oli mukana niin sen suunnittelu-, kehittely- kuin kirjoittamisvaiheessakin. ”Kun rahoituspäätös saatiin, tulin siihen työntekijäksi. En ollut koko hankkeen aikaa”, hän kertoo. Hanke päättyi toukokuussa 2007 ja Saarela oli siinä mukana helmikuun loppuun asti. Hänen lähdettyään projektista jäivät huolehtimaan Kirsi Laaksonen ja Inga-Maija Hyppölä.

ITU-projektissa Saarela huolehti hankkeen tietyistä toiminnoista ja ohjauksesta. ”Hirveän hyvä porukka oli siinä, nähtiin yhdessä parikin kertaa kuussa”, Saarela kertoo omalta osaltaan viimeiseksi jääneestä Lahden seudun työttömät ry:n projektista. Nykyisin Lahden ammattikorkeakoulussa suunnittelijana työskentelevä Saarela kokee, että sekä Juuret ja siivet -projekti että ITU-hanke olivat hyvin tärkeitä. Hän kertoo myös kaupungilla asioidessaan yhä silloin tällöin törmäilevänsä niissä mukana olleisiin ihmisiin: ”Kyllä tiedossani on henkilöitä, jotka onnistuivat sitä kautta tekemään paluun työelämään ja ovat kutakuinkin olleet mukana työelämässä projekteista lähtien. Ne olivat isoja määriä, keitä yhdistyksen kautta työllistettiin, varsinkin muihin yhdistykseen”, hän toteaa tyytyväisenä.

Saarela oli jo ehtinyt pohtia Lahdesta lähtemistä, kunnes saikin kuulla paikasta Lahden seudun työttömät ry:llä pyörivässä projektissa. Aluetyöprojektin työntekijöillä oli ollut sen verran pitkiä sairauslomia, että sinne haettiin uusia tekijöitä, ja syksyllä 1999 Saarela astui mukaan yhdistyksen kuvioihin. ”Toiminta oli ikään kuin jäissä ja siihen sitten tulin tavallaan apuun”, hän kuvaa ja jatkaa: ”Tein selvityksiä maksatuksiin ja muihin sellaisiin. Ensimmäinen työni oli muistaakseni sovittu alkujaan ihan kuukaudeksi tai pariaksi. Siitä se sitten jatkuikin”. Sitemmin Saarela toimi myös yhdistyksen hallituksen kokouksissa sihteerinä ja varajäsenenäkin. ”Nyt en ole enää ollut moniin vuosiin tekemisissä muuten kuin henkilötasolla joidenkin, varsinkin hallituksen jä-

senten kanssa, joita olen saattanut nähdä sattumalta esimerkiksi uimahallissa. Silloin aina ehtii muutaman sanan vaihtamaan”, hän sanoo.

Saarelan mielestä yhdistyksessä on tehty todella hyvää työtä vuosien varrella. Hän kokee, että yhdistyksen toimijoilla on kaikilla ollut aito halu auttaa, ja että työttömyyden vähentämiseksi tehtävä työ on otettu ihan sydämen asiaksi. Saarela myös näkee, että Lahdessa aikaansaadut tulokset ovat merkittäviä ihan kansallisellakin tasolla, ei vain paikallisella: ”Sinne kansallisellekin tasolle ollaan oltu viemässä näitä tärkeitä asioita eteenpäin. Ehdottomasti näen sen merkityksellisyyden ja varmasti moni pystyy sanomaan, että sillä on ollut merkitystä”, hän kehuu. Saarela uskoo yhdistyksen auttaneen monia työttömiä – ei vain työllistymään, vaan myös pois syrjäytymisvaarasta ja yksinäisyydestä. ”Siellä on ihan varmaan syntynyt ystävyyssuhteita ja semmoinen yhteisöllisyys on kasvanut”, hän sanoo, ja toivottaa vielä yhdistykselle hyvää jatkoa ja tsemppiä tulevaisuudessa.

Yhdessä eteenpäin (2007–2009)

Työvoimatoimiston rahoittama työllistämiprojekti, Yhdessä eteenpäin, toteutettiin 1.5.2007–30.4.2009. Ajatuksena tässä hankkeessa oli hyödyntää edeltävistä Työelämäpolku- ja ITU-projektista sekä Kehitysprojekti Jyvästä hyväksi havaittuja toimintamalleja, kuten liikuntaryhmiä, ATK-koulutusta ja luentoja. Tavoitteena oli työllistää kuukausittain keskimäärin 40 henkilöä ja auttaa heitä jatkosuunnitelmissaan sekä työmarkkinavalmiuksissaan. Työhönohjaustapaamaisia järjestettiin noin 2–4 viikon välein aina tunnista puoleentoista tuntiin kerrallaan. Projektipäällikkönä toimi syyskuuhun 2008 asti Inga-Maija Hyppölä ja sen jälkeen vetovastuu siirtyi Henri Lemettiselle.

Varsin motivoituneiksi osoittautuneiden asiakkaiden keski-ikä oli noin 50 vuotta, vanhin oli 62- ja nuorin 23-vuotias. Näistä yli puolella oli ammatillista koulutustaustaa aina maatalouslomittajasta maisteriin, ja osalla oli huomattava määrä kertynyttä työkokemustakin. Silti työttömyys oli heidän osallaan kestänyt keskimäärin melkein kymmenen vuotta. Projekti osoittautui varsinkin verkoston luomisen kannalta erittäin onnistuneeksi.

Yhdessä eteenpäin -projektiin osallistuneet asiakkaat kokivat etenkin hankkeen alkuaikoina saaneensa sisältöä elämäänsä: he tunsivat itsensä hyödyllisiksi ja kokivat tekevänsä merkittävää työtä. Ensimmäisten viiden kuukauden aikana ei esimerkiksi ilmennyt lainkaan poissaoloja tai sairauslomia. Ajan kuluessa omissa asenteissa ja aktiivisuudessa todettiin kuitenkin olevan parantamisen varaa, kuten oli yhdistyksen tiedottamisessakin. Asiakkaiden toiveena oli myös saada lisää liksaa sekä kulturellia sisältöä, kuten teatteria. Keskiviikkoisin oli asiakkaille ohjattua liikuntaa, ja heidän kuntoakin arvioitiin järjestetyin kuntotestein.

Asiakkaat saivat myös elämänhallintakoulutusta, jonka puitteissa puhuttiin esimerkiksi surusta ja masennuksesta. Projektin aikana oli myös ATK-, ensiapu- ja siivoukoululu-

tusta. Lisäksi vierailtiin eduskunnassa ja tutustuttiin Lahden kaupungin valtuustoon. Pikkujouluu vietettiin hohtokeilailun parissa. Kaksi kuukautta hankkeen päättymisen jälkeen oli siihen osallistuneista asiakkaista työttömänä noin puolet ja töissä avoimilla markkinoilla tai koulutuksessa noin 17 prosenttia.

Jatkoilla yhdessä (2009–2012 & 2012–2014)

Jatkoilla yhdessä oli työllistämiprojekti, jossa palkkatuen ja Lahti-lisän turvin työttömiä edelleensijoitettiin yleishyödyllisten yhdistysten ja yritysten palvelukseen. Lahden seudun työttömät ry toimi työnantajan roolissa hoitaen kaikki työnantajalle kuuluvat hallinnolliset velvoitteet, kuten palkanmaksun. Kohderyhmänä olivat vaikeasti työllistettävät pitkäaikaistyöttömät, vajaakuntoiset ja maahanmuuttajat. Työllistettävien keski-ikä oli noin 48 vuotta, painottuen kuitenkin yli 50-vuotiaisiin. Suurin osa asiakkaista työllistyi yhdistyksiin. Hanke toteutettiin vuosina 2009–2012, ja heti perään toteutettiin vuoteen 2014 asti kestänyt samanniminen hanke. Onnistuneen projektin rahoitti 75 prosenttisesti ELY-keskus ja Lahden kaupunki myönsi avustusta omavastuusuuteen.

Jatkoilla yhdessä -projektin väliraportissa vuodelta 2010 hankevastaava Henri Lemettinen kirjoittaa, että työllistettyjen työpaikat oli räätälöity tekijöiden mukaan: ”(...) kuitenkin niin, että jokainen saa enemmän haasteita kuin turhaumia. Turhaumien ilmetessä niihin puututaan ja ne pyritään ratkaisemaan pikaisesti.” Työpaikkojen perään oli Lemettisen kirjoittaman mukaan kysyntää, eikä pienehkö palkkakaan lannistanut työhaluja.

Työnohjaajana useita vuosia

Jatkoilla yhdessä -projektin ohjausryhmien kokouksissa sihteerinä aikansa toiminut Kirsi Laaksonen kertoo tulleen yhdistykseen aikoinaan palkkatukityöllistettynä. Ei mennyt kauankaan, kun hän huomasi ajautuneensa kotipalvelun puolelle, koska siellä tarvittiin paljon väkeä: ”Sitä tein siinä jonkin aikaa ja pääsin sitten projektiin työntekijäksi. Projekteja tuli sitten useampi peräkanaa”, hän muistelee. Laaksonen ehti työskennellä yhdistyksessä yhtäjaksoisesti kaikkiaan kahdeksan vuotta, vuosina 2003–2011. Hän aloitti samana vuonna, kun Leena Mäenpää kirjoitti yhdistyksen 10-vuotishistoriikkaa.

Nykyisin sairaanhoitajana työskentelevälle Laaksoselle on yhdistyksen toiminnasta jäänyt merkittävimpana mieleen ITU- ja sitä seuranneet hyvinvointiin painottuvat projektit: ”Eikä voi sivuuttaa sitä autopajaa! Se oli hirveän hyvä, että miehillä oli semmonen mukava paikka, missä voi tehdä kaikenlaista”, hän lisää. Laaksonen toimi ITU-projektista lähtien yhdistyksessä työnohjaajana, joskin hän itse kutsuisi työtään hieman eri nimikkeellä: ”Työnohjaaja on toisenlainen työtehtävä, kun sehän oli enemmän työhön ohjaamista”, hän tarkentaa. Hänen työtehtäviinsä kuului henkilö-

kohtaisen työnhakukoulutuksen lisäksi järjestää tapahtumia ja ATK-koulutustakin hän kertoo antaneensa.

Erilaisten retkien ja tapahtumien järjestelyyn kului Laaksosen mukaan paljon aikaa ja vaivaakin: olihan seitsemisen tuntia kestäväälle projektipäivälle yritettävä luoda mahdollisimman fiksi kokonaisuus. Työnsä yhdistyksessä Laaksonen koki tärkeäksi, mutta aika ajoin se aiheutti myös epävarmuutta: ”Silloin ja myös jälkeen päin ajattelin, että olisi ollut hyvä saada enemmän tukea meille itsellemme siihen työn tekemiseen, kun meille ei ollut selkeitä toimintalinjoja annettu. Tarmo (Hämäläinen) ja pomot seurasivat, mitä me tehtiin, mutta sitä meidän tekemistä ei ollut mitenkään selkeästi määriteltä. Meidän piti itse se keksiä, miten hoidetaan”, hän kertoo.

Laaksosen mielestä yhdistyksessä oli hyvä ilmapiiri ja tekemisen meininki: ”Mun mielestä kaikki yrittivät toimia siellä niin, että kaikki menisi hyvin. Ei mulla ainakaan itselläni ollut mitään vaikeuksia työskennellä siellä”, hän muistelee ja toteaa mielipide-eroja tietenkin esiintyneen. ”Kävin säännöllisesti niissä työllistävissä yhdistyksissä tapaamassa työntekijöitä ja samalla sitten pitämässä yhteyttä johtaviin henkilöihin siellä. Siinä huomasi olevani ikään kuin semmosessa välikädessä. Jos jotakuta joku asia kiukutti, sain toppuutella siinä välissä, että tee nyt ihan rauhassa vaan”, hän kertoo. Mikään ei kuitenkaan koskaan jäänyt ikuisesti kalvamaan mieltä, vaan asiat saatiin aina sovittua. ”Diplomatiaa se tietenkin vaati – kuten aina kun ollaan ihmisten kanssa tekemisissä”, Laaksonen toteaa.

Yhdistyksessä olo auttoi myös Laaksosta itseään eteenpäin elämässä: ”En osaa sanoa, mitä olisi ollut, jos en olisi ollut siellä. Kyllä se yhdistyksessä olo auttoi eteenpäin. Yhdistyksessä työskennellessä mulla oli todella suuri vapaus tehdä kaikenlaista, mitä vaan keksi. Se jotenkin sopi mulle hirveän hyvin, että sain toimia itsenäisesti. Mitään radikaalia ei tietenkään ilman lupaa saanut mennä tekemään, mutta esityksiä sai aina antaa. Niihin suhtauduttiin, miten suhtauduttiin – yleensä niille kyllä sai hyväksynnän”, hän muistelee. Laaksonen kertoo yhä näkevänsä sekä yhdistyksen silloisia työntekijöitä, että palkkatuella työllistettyjä sattumalta aina silloin tällöin kaupungilla liikkuaan.

Tartu toimeen -hanke (2014–2017)

Rahoituksen kiristyminen, laki- ja asetusmuutokset toivat uusia haasteita yhdistyksen toimintaan vuodesta 2014 lähtien. Työ- ja elinkeinokeskus linjasi työsuhteet kuuden kuukauden mittaisiksi, kun katsottiin, että oli tärkeämpää panostaa työllistettyjen jatkopolkuihin kuin työntekijämäärään. ELY-keskuksen ja Lahden kaupungin tukemassa, 1.5.2014 alkaneessa ja 30.4.2017 päättyneessä Tartu toimeen -hankkeessa yhdistys työllisti lahtelaisia työttömiä työnhakijoita yleishyödyllisten yhdistysten ja yritysten palvelukseen. Tavoitteena oli saada mahdollisimman moni palkkatukityöllistetty työllistämisyksikön jälkeen työllistettyä edelleen avoimille työmarkkinoille tai

ohjattua koulutukseen. Toinen tärkeä tavoite oli parantaa ja ylläpitää työntekijöiden ammattitaitoa ja työkykyä. Kohderyhmänä oli vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevat, pitkäaikaistyöttömät, 55–59-vuotiaat, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, maahanmuuttajat ja osatyökykyiset.

Uudet linjaukset aiheuttivat kuitenkin mutkia matkaan projektin toteutuksessa. Työllistymisen tuli kohdistua ensisijaisesti yrityksiin, jolloin yhdistyksiin työllistäminen vaikeutui. Palkkatukilainsäädäntökin uusiutui vuoden 2015 alussa. Aiemmin palkkatukeen oli oikeutettu 500 päivän ansiosidonnaisen jälkeen. Lokakuun loppuun saakka korkeimpaan (50 %) palkkatukeen edellytettiin 300 päivän työmarkkinatukea, mikä tarkoitti, että hakijan piti olla 24 kuukautta työttömänä edellisen 28 kuukauden aikana. Uudistus vähensi palkkatukeen oikeutettujen määrää huomattavasti, joten rekrytoitaviakin oli entistä vähemmän. Kompastuskiveksi tavoitteiden saavuttamiselle muodostui ajoittain myös määrärahojen niukkuus, kun palkkatukirahat loppuivat kesken.

Projektin aikana päivitettiin ja täydennettiin valmennusprosessin lomakkeistoa. Yhdistyksen uravalmentajat saivat esimerkiksi ratkaisukeskeisen pedagogiikan koulutusta. Työllistetyille annettiin ensiapukoulutusta, kotiavun työntekijöille siivouskoulutusta ja kierrätysmyymälässä työskenteleville myyntikoulutusta. Erilaisia lupakorttejakin suoritettiin. Kotipalvelutoiminnasta luovuttiin myöhemmin vuonna 2016, koska siihen motivoituneita hakijoita ei tahtonut löytyä. Työvalmentajana toimineella Kirsi Hämäläisellä taas ei jäänyt tarpeeksi aikaa valmentajan työelleen, kun hän joutui huolehtimaan työntekijäpulasta kärsineen kotiavun toteutuksesta. Yhdistys päätti lopettaa myös autopajan toiminnan Tartu toimeen- hankkeen päättymisen jälkeen kesäkuussa 2017. Pajatoiminnan katsottiin sitovan paljon ohjaajien resursseja verrattuna sinne työllistettyjen määrään, eikä sijoittuminen jatkossa esimerkiksi autokorjaamoille oikein ottanut tulta alleen.

Pitkään työttömänä olleelle tarjoutui myös mahdollisuus jatkaa puolen vuoden palkkatukijakson jälkeen pisimmillään kuuden kuukauden ajan edelleensijoitettuna avoimen sektorin yritykseen. Yrityksille palkkatuella sijoitettavia markkinoitiin yhdistyksen ja sen työntekijöiden erilaisten verkostojen kautta. Paikalliset yritysjärjestöt myös osallistuivat hankkeen toimintaan esimerkiksi ohjausryhmän edustuksen kautta. Loppuvuonna 2016 testattiin ajanvarauksen ulkoistamista toiselle taholle, jonka tehtävänä oli maksua vastaan varata käyntejä yrityksiin. Kokeilu osoittautui hyvin toimivaksi, mutta kalliiksi.

Projektin aikana uravalmennusta sisältäneen palkkatukityöjakson päätti 258 henkilöä. Heihin otettiin puhelimitse yhteyttä pari kuukautta työllistymisjakson jälkeen ja kysyttiin sen hetkisestä tilanteesta. Kävi ilmi, että 174 kontaktoiduista ei ollut työelämässä eikä opiskelemassa. Projektin myötä saatiin kuitenkin 44 henkilöä työllistettyä avoimille työmarkkinoille, työkokeiluun neljä ja palkkatukityöhön

kolmannelle sektorille seitsemän. Lisäksi 15 henkilöä pääsi tutkintoon johtavaan koulutukseen, kaksi kurssille ja eläkejärjestelyihin siirtyi kaksitoista. Yrityksiin sijoitettiin jopa puolet sijoittui tukijakson jälkeen. Havaittiinkin, että yrityksiin työllistettiin paremmin, kuin yhdistyksiin – tosin yrityksillä oli korkeammat vaatimukset työllistettävän taitojen ja kykyjen suhteen kuin yhdistyksillä. Yhdistykset puolestaan olivat rohkeampia riskinottajia työllistäessään pitkään työelämästä poissa olleen ja katsoessaan, pärjääkö sijoitettava kyseisessä työssä.

Alkuvuonna 2017 Tartu toimeen-projektin ja TE-toimiston yhteispalaverissa päätettiin avointen hakemusten laittamisesta työnhakijoilta hankkeelle. Työnhaku toimi siten, että Työapu Lahty ry:stä ilmoitettiin työpaikoista suoraan TE-toimiston sisäiseen verkkoon, jota kautta TE-toimiston virkailijat saivat niistä tietää ja pysyivät laittamaan työhönosoituksen asiakkaalleen. Työhönosoitukseen kuuluu, että asiakkaan pitää siihen vastata ja ilmoittaa työvoimatoimistoon asian etenemisestä. Yhdistyksessä otettiin käyttöön myös niin sanottu hakija edellä -malli: avoimen hakemuksen lähettäneistä katsotaan, josko jonkun osaamiselle voisi olla kysyntää, ja lähdetään sitten hakemaan hänelle sijoituspaikkaa.

Ratkaisu yritykseen -hanke (2017–)

Hankkeen kohderyhmänä ovat vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevat, pitkään työttömänä olleet, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, osatyökykyiset ja maahanmuuttajat. Projektissa vastaavana toimi Johanna Honkanen vuonna 2017, ja 2018 alkaen vastaavana on ollut Markku Laitinen, yritysvalmentajana Jarkko Nissinen ja uravalmentajana Tuula-Riitta Koivisto.

Paljon muitakin projekteja

Toimintakeskuksen aikoina toteutettiin esimerkiksi koulutusprojektia, jossa Lahden seudun työttömien sihteerinäkin toiminut Kari Ahonniska veti ATK-työpajoja. Niille osallistuttiin ahkerasti. Myös kierrätys pyöri yhdistyksen toimijoiden mielissä jo alkuaikoina. Yhdistyksen hallituksen jäsenen Pasi Sarren johdolla alettiin syksyllä 1997 kehittää kierrätysprojektia nimellä 3K, kun haluttiin keksiä ratkaisu vanhojen sähkölaitteiden hyötykäytölle. Ulkomaisia yhteistyökumppaneita päätettiin etsiä etupäässä Virosta. Ahtialan, Mukkulan ja Launeen alueille tähänneen Liimaprojektin avulla pyrittiin puolestaan turvaamaan vaikeasti työllistyvien mahdollisuuksia. Kyseessä oli hanke, jolla vastattiin työttömien rekrytoinnissa ja ohjaamisessa vaadittaviin haasteisiin. Tarkoituksena oli, että työttömien osaaminen vastaisi tehtävien vaatimuksia.

Lahden seudun työttömät ry hallinnoi 1.9.2008–31.7.2011 hanketta, jonka vastuulla oli kaikkien yhdistyksen hankkeiden toiminnan kokonaisohjaus ja kehittäminen. Hanketta kutsuttiin nimellä Toiminnanjohtaminen. Yhdessä Hämeen TE-keskuksen kanssa pyrittiin lisäämään alueen välityömarkkinatoimijoiden yhteistyötä ja kehittämään toimintaa työvoimapolitiikan tavoitteiden mukaisesti. Tarkoituksena oli käynnistää osuuskunta ja muuttaa se sosiaalisesti yritykseksi.

Hyviä jyvää

Yhdistyksessä on toteutettu silloin tällöin projekteja, jotka on nimetty jo käytetyillä tai samankaltaisilla nimillä. Vuonna 2002 Jyvää-nimellä kulkenut projekti tähtäsi yhdistyksen autopajan toimintojen kehittämiseen syrjäytymisvaarassa olevien pitkäaikaistyöttömien työllistämiseksi RAY-rahoituksen avulla. Helmikuussa 2006 alkanut Kehitysprojekti Jyvää taas toimi ITU-projektin rinnalla, ja sen projektivastaavana toimi Tarmo Hämäläinen.

Kehitysprojekti Jyvään ensisijaisena tavoitteena oli etsiä työ- ja koulutuspaikkoja yhdistyksen työntekijöille, joiden työsuhte oli päättymässä. Kartoitettiin yrityksiä, jotka olisivat valmiita työllistämään pitkään työttömänä olleita henkilöitä. Kohteena olivat vaikeasti työllistettävät ja erityisohjausta vaativat pitkäaikaistyöttömät sekä työelämäpolkuprojektin jatkotoimia vaatineet vajaakuntoiset. Projektin puitteissa järjestettiin lyhytkestoista työtaitoja kohottavaa koulutusta, jolla pyrittiin aktivoimaan osallistujia ja saamaan työnteosta heille mielekkäämpää. Palkkatukijakson päättyessä työllistetyt tulivat pyytämään neuvoja ja opastusta seuraavan työ- tai opiskelupaikan suhteen. Palkkatukityö oli herättänyt useissa kiinnostuksen hakeutua aloille, joille oli ennustettu työvoimapulaa tulevaisuudessa, kuten kiinteistö-, kotipalvelu- ja vanhustenhoitoala. Tuen tarve oli ilmeistä: osalla ei ollut kykyä markkinoida omaa osaamistaan työntantajille ja moni kaipasi rohkaisua muilta, kun oltiin taas jäämässä ”tyhjän päälle”, yksin omien tulevaisuuden suunnitelmien kanssa.

Yhdistys on myös omalta osaltaan ollut mukana ulkopuolisten yhteisissä hankkeissa. Lahden seudun työttömät ry osallistui esimerkiksi niin kutsuttuun Kumppanuus-hankkeeseen. Sen tarkoituksena oli tukea työttömien toimintaa mahdollisimman kattavan yhteistyön turvin, ja se toteutuikin kovan väännön jälkeen. Mukana olivat Lahden seudun kunnat, Päijät-Hämeen liitto, Lahden evankelisluterilaiset seurakunnat, työttömien toimintakeskus, suurimmat ammattijärjestöt, kauppakamari, yrittäjäjärjestö, työvoimatoimisto, Invalidien sopeutumisvalmennuskeskus ja Päijät-Hämeen koulutus konserni. Vuosina 2013–2015 osallistuttiin Työn Kipinä -hankkeeseen, jonka tarkoituksena oli ohjata asiakkaita mahdollisimman oma-aloitteiseen työnhakuun. Hanke toteutettiin yhdessä kuuden silloisen kunnan (Lahti, Hollola, Nastola, Heinola, Sysmä ja Hartola) kanssa. Tavoitteena oli kontaktoida kaikki pitkäaikaistyöttömät TE-toimiston kautta ja selvittää syyt työn saamisen esteenä. Ensimmäisen puolentoista kuukauden aikana projekti työllisti jopa 42 henkilöä. Kesäkuun 2013 loppuun mennessä kontaktoituja oli jo 580.

Toteutumattomia toiveita

Lahden seudun työttömällä on ollut vuosien varrella, jos jonkinlaisia ideoita ja visioita, jotka eivät kuitenkaan ole kaikki toteen käyneet. Esimerkiksi Vesijärvenkadulla sijainneesta vanhasta bensa-asemasta mielittiin infopistettä kaupungille, mutta kaupunki vuokrasikin sen yksityiselle yrittäjälle. Myös vanha paloasema Ankkurin alueella jäi saamatta sen mentyä yksityiselle omistajalle. Yhdistyksessä oli jo kehitelty ideoita kunnostaa paloasema asunnoiksi ja tehdä sen alakerrasta remonttipaja.

Toiveet ovat jääneet toteutumatta tai kesken yleensä rahoituksen puutteessa. Toiminnan alkuaikoina yhdistys esimerkiksi suunnitteli hankkivansa veneen, jotta päästäisiin kalaan. Tarkoituksena oli toimittaa saalis työttömien ruokalaan. Hyvin suunniteltu ja esivalmisteltu hanke ei kuitenkaan onnistunut, koska rahaa ei ollut. Yksi toteutumattomista suunnitelmista oli myös SOSE-projekti (Seeking to Overcome Social Exclusion). Projektin tarkoitus oli luoda ja kehittää keinoja, joilla syrjäytyneet ja eristäytyneet ihmiset voisivat palata takaisin sosiaaliseen elämään. Projektiin ei kuitenkaan myönnetty rahoitusta, koska EU:lta oli jo saatu tukea Päijät-Hämeen liiton Pinaatti-projektia varten. Vuonna 2004 suunnitteilla oli LAKATA-projekti, matalan kynnyksen tapaamispaikka. Siinä kaavailtiin ”aktiivista yhteistyötä tekevien järjestöjen ja yhdistysten kansalaistoiminnan, osallistumisen ja aktiivisen toiminnan keskusta”, kansalaistaloa. Paikka olisi kuitenkin vaatinut sille päätoimisesti työskentelevän vetäjän, eikä sellaiseen yhdistyksellä tuolloin resursseja ollut.

Höyryävänä raiteilleen juuttunut Kehitysosuuskunta Veturi

Viime vuosituhannen puolella nimellä Veturi kulkenut projekti oli hyvin laaja, EU:n tukema yhteistyöprojekti. Lahden seudun työttömät ry oli mukana maakunnallisessa työttömien toiminnassa perustamassa projektia vuonna 1995. Eri paikkakunnilla olevien työttömien hankkeita oli seurattu aktiivisesti, ja niiden pohjalta saatuja kokemuksia sovellettiin niin yhdistyksen toimintaan toimintakeskuksessa kuin Veturi-projektin kehittämisessä.

Työryhmä muutettiin tammikuussa 1997 Kehitysosuuskunta Veturiksi tarkoitukseksi antaa työttömille mahdollisuus oman työpaikan luomiseen pienillä riskeillä. Samana vuonna yhdistyksen yhteistyöverkosta tiivistettiin lähtemällä mukaan Päijät-Hämeen Yhteistoimintajärjestö ry:n perustamiseen, johon kuului eri päijät-hämläisiä työttömien yhdistyksiä. Yhtenä päämääränä oli parantaa työttömän asemaa ja imagoa. Veturin puitteissa laadittiin myös erillinen ESR-rahoitteinen hanke, ”Back To Work”, joka ei kuitenkaan mennyt läpi työministeriössä. Jos kaikki hankkeeseen osallistuneet yhdistykset olisivat tehneet kaiken sovitulla tavalla, moni työtön olisi Arbeliuksen mukaan voinut kokeilla työntekoa osuuskunnan kautta menettämättä päivärahoikeuttaan.

Yhdistyksen silloinen toiminnanohjaaja Marja Arbelius kuvaili Veturia ”lempilapsekseen”. Projekti todettiin maakunnallisena hankkeena välttämättömäksi yhdistyksen toiminnan kannalta. Sen puitteissa haluttiin hyödyntää tehokkaammin Lahden ja Päijät-Hämeen alueen eri työttömien yhdistysten ja useiden eri projektien yhteisiä resursseja. Sen kautta myös työttömille tarjoutui mahdollisuus osallistua maakuntaliiton yhteistyöryhmien toimintaan ja erilaisiin projektiryhmiin.

Kuva: LST ry:n 10-vuotishistoriikki/Leena Mäenpää

Kotiapua veteraaneille

Lahden seudun työttömät ry:n edesmennyt toiminnanjohtaja Tarmo Hämäläinen oli sopinut Lahden Rintamaveteraanien, Lahden Sotaveteraanien ja Lahden Reumayhdistyksen kanssa, että heidän jäsenillään oli mahdollisuus saada Lahden seudun työttömät ry:n kautta pienimuotoista kotiapua. Vuoden 2008 alussa kotiapua oli annettu jo vuosia. ”Teimme sopimuksen myös Keski-Lahden sotaveteraanien kanssa ja parhaimmillaan asiakasmäärä lähenteli 350 taloutta ja palkkatuella palkattujen kotiaavustajien määrä oli 15. Lopulta keskitimme kaiken mahdollisen apumme sota-veteraaneihin”, kertoo Kirsi Hämäläinen. Palvelun alussa asiakkaiden luona käytiin auttamassa pienimuotoisesti, lähinnä ruoanlaitossa ja kauppa-asioinnissa. Mutta pian kotiapu muuttui siivoamiseksi.

Kotiaavustajien työ oli jo sinällään raskasta, ja sen lisäksi kotiaavustajat oppivat työskentelystä vaativissa asiakaspalvelutehtävissä. Työntekijöille järjestettiin siivouskoulutuspäiviä, jolloin alan ammattilainen kävi heille opettamassa ikkunanpesutekniikkaa sun muuta. Oli kuitenkin mahdotonta pitää kenenkään kotia moitteettomassa kunnossa, kun siellä käytiin siivoamassa ilmaiseksi vain kerran kuukaudessa. ”Hyvää tarkoittava työmme muuttui urakaksi, ja tuntui usein todella raskaalta ottaa palautetta vastaan tekemättömistä töistä, jotka eivät sinällään kuuluneet meille”, Hämäläinen toteaa. Kotiaavustajien tsemppaamiseksi pidettiin kerran kuukaudessa kahvitteilupalaveri. Palaverissa pohdittiin asiakkailta mahdollisesti sattuneita tilanteita, sovittiin käytännöistä ja käyttäytymistavoista ja annettiin erilaisia ohjeistuksia ym. Ennen kaikkea tarkoitus oli tutustua muihin kotiaavustajiin, koska työhön saattoi joutua lähtemään vieraan parin kanssa.

Se on Sillä Siisti!

Lahden seudun työttömät ry perusti yhdessä Lahden työttömien työpajayhdistys ry:n ja Lahden seudun selviytyjät ry:n kanssa osuuskunta Lahden Sillä Siistin, joka rekisteröitiin 16.4.2010. Tarkoituksena oli työllistää heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä. Osuuskuntaan palkattiin kaksi kotiaavustajaa työskentelemään pareittain. Mainostoimistossa teetettiin esite, jota jaettiin kotipalvelun sotaveteraaniasiakkaille sekä asetettiin joidenkin palvelutalojen esitehyllyyn saataville. ”Saimme joistakin ilmaisen sotaveteraanisiivouksen piiriin kuuluneista asiakkaistamme myös osuuskunnan asiakkaita, kun he ottivat lisäsiivousta Sillä Siistiltä tai esimerkiksi ikkunanpesut”, kertoo osuuskunnasta vetovastuussa ollut Kirsi Hämäläinen.

Hitaasti, mutta varmasti asiakasmäärä alkoi nousta Sillä Siistin listoilla. Siivous-työkohteisiin kuului myös kymmenkunta kommennusmiesten vuokra-asuntoa, joissa piti vaihtaa petivaatteet, imuroida ja mopata lattiat, pestä wc:t sekä pyyhkiä kaikki pinnat. Lisäksi pyykkiä käytettiin pesulassa. Lahden seudun työttömät ry:n silloinen

toiminnanjohtaja Inga-Maija Hyppölä oli myös onnistunut tekemään sopimukset kymmenen kerrostalon siivouksista. ”Kerrostaloihin palkkasimme kaksi ihmistä lisää töihin”, Hämäläinen sanoo.

Sillä Siistin pyörittäminen kävi yhä hankalammaksi, kun työntekijöitä ei tahtonut löytyä ja yhteistyö eri järjestöjen kanssa lakkautettiin yksi toisensa jälkeen. Yhdistyksen hallitus päättikin vuoden 2015 lopulla, että osuuskunta ajetaan alas. Kaikki siivoukset lopetettiin joulukuun aikana ja kesällä 2016 osuuskunta oli lakkautettu tilejä myöten. ”Uskoisin, että moni asiakas jäi meitä ja meidän palveluksiamme kaipaamaan”, Hämäläinen toteaa.

Palkkatukityöllistetystä osuuskunnan vetäjäksi

Kirsi Hämäläinen oli vuosina 2004–2006 palkkatuella Lahden seudun työttömien kautta pirttiemäntänä ja suurimman osan ajasta Lahden seudun työttömät ry:n toimistolla työnohjaajana. Hän palasi yhdistykseen työvalmentajan tehtäviin vuoden 2008 alusta silloisen toiminnanjohtaja Inga-Maija Hyppölä’n yhteydenoton tuloksena. Osa työvalmentajan työtä on haastatella työnhakijoita heidän hakiessaan tiettyä palkkatukipaikkaa. Työvalmentaja opastaa asiakasta työssä sekä toimii asiakkaan tarpeen mukaan myös rinnallakulkijana edelleensijoituksissa. Päivittäin toimitaan yhteistyössä työsuunnittelijan kanssa ja seurataan asiakkaiden työmarkkinavalmiuksien kehittymistä. Työvalmentaja on siten ikään kuin linkkinä kolmannen sektorin sijoituspaikan ja työntekijän välillä: ”Annetaan mahdolliset suositukset sekä esitellään asiakas mahdollisessa edelleensijoituspaikassa”, täsmentää Hämäläinen.

”Näihin vuosiin mahtuu paljon hyviä muistoja, hyviä työkavereita, tapahtumia, retkipäiviä, innostusta työhön ja ”me henkeä”, Hämäläinen luettelee.

Kuva: Lahty ry:n kotisivut

Yhteistyöllä tuloksia

Ilman muiden tukea lienee mahdotonta saavuttaa yhteistä hyvää – ja ilman aktiivista yhteistyötä jäisivät tuloksetkin laihoiksi. Tehtävänsä toteuttaessaan Työapu Lahty ry on vuosien varrella ollut kiinteästi tekemisissä sellaisten eri tahojen kanssa, jotka myös ovat halunneet parantaa työttömien asemaa ja työllistymisvalmiuksia sekä ehkäistä syrjäytymistä. Yhdistyksessä on tarkkaan pidetty silmällä vapaaehtoisten ja julkisten tahojen toimintaa, ja lisäksi on oltu mukana kehittämässä eri työttömien yhdistysten välistä yhteistyötä. Tavoitteiden saavuttamiseksi uusia toimintamalleja on kehitelty yhdessä niin eri rahoittajien kuin työmarkkinaosapuoltenkin kanssa.

Alusta loppuun asti

Toiminnan alussa apua saatiin useammaltakin taholta. Työttömien toimintakeskuksen alkuaikoina saatiin sovittua, että kaupunki vuokraa tilat ja seurakunta palkkaa työllistämistarvoiksi kaksi henkilöä. Vuonna 1995 yhdistyksen taustayhteisöiksi liittyi SAK:n paikallisjärjestö ja Lahden Seudun Insinöörit, mikä mahdollisti toiminnan kehittämisen ja laajentamisen muuhunkin kuin auto- ja metallipajatoimintaan. Toimintakeskus oli kaupungin ja Työ- ja elinkeinotoimiston ohella yhteistyössä myös sosiaalitoimen, työnantajien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Työllistämiseen liittyi ongelmia, jos jonkinmoisia ja SAK:n paikallisjärjestö auttoi asioiden hiomisessa. Lahden työvoimatoimisto ja TE-keskus ojensivat sittemmin yhdistykselle auttavan kätensä Lahti-lisäkokeilussa, kun yhdistyksessä oltiin halukkaita lähtemään kokeilua toteuttamaan.

Kun yhdistys alkoi eriytyä toimintakeskuksesta, kaipahtiin kunnalta entistä enemmän sekä henkistä että konkreettista apua toiminnan jatkamiseksi. Lahden seudun työttömät ry:n toiveissa oli, että kunnallisella tasolla todella ymmärrettäisiin, miten tärkeä rooli yhdistyksellä oli työttömien syrjäytymisen ehkäisemisessä. Kaupunki vastasi odotuksiin ja se on yhdistyksen nykyisen toiminnanjohtajan Markku Laitisen mukaan yhä edelleen erittäin tärkeä yhteistyökumppani. Hän uskookin, ettei missään kaupungissa pystytä pyörittämään vastaavanlaista toimintaa yhtä suuressa mittakaavassa, jos kaupunki ei ole yhtä myötämielinen.

Työttömien toimintakeskuksesta lopulta irtaannuttiin eritoten tilan ahtauden ja mielipide-erojen takia, mutta sen kummemmin siltoja ei lähtiessä polteltu. Yhdistyksessä alkuajoista asti aktiivisesti vaikuttanut Kari Launonen muistelee, ettei yhdistyksen toimintakeskusaikoinakaan esimerkiksi seurakunnan palkkaaman Teuvo Siivosen tai silloisen kaupunginjohtajan kanssa ollut koskaan mitään ongelmia. Yhdistyksen erkaannuttua toimintakeskuksesta työllistäminen ja rahankäyttö kuitenkin muuttuivat hyvin paljon: ”Meillä mentiin säästöliedille, kun ei ollut niitä rahoja ja koulutuksia ja sen semmosia”, Launonen sanoo. Seurakunta jatkoi toimintakeskuksen vetäjänä

Vesijärvenkadun tiloissa aina vuoteen 2006 asti. Sen jälkeen seurakunta on keskitänyt voimavaransa Huovilankadulle siirtyneeseen Takataskuun, eikä työttömien yhdistys ole sen toimintaan puuttunut – vaikkakin yhteistyö seurakunnan kanssa jatkuu yhä edelleen.

Yhdistyksen toimintaa on ollut aktiivisesti mukana kehittämässä ja tukemassa kaupungin ja TE-toimiston ohella myös Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY). ELY rahoittaa tukityöllistämiprojektin kuluista ison osan. ”Lahden kaupunki on avustanut siihen kuuluvan omakustannusosuuden verran. Eli käytännössä siitä ei tule menoja tai tuloja ollenkaan yhdistykselle, vaan se on täysin sitä varten, että saadaan niitä ihmisiä sinne työmarkkinoille”, toiminnanjohtaja Laitinen selventää.

Lahden kaupunki aina tiiviisti mukana

Jo toimintakeskuksen perustamisajoilta asti on Lahden kaupunki ollut tukemassa yhdistyksen toimintaa työttömien aseman ja työllisyyden parantamiseksi. Toimintakeskuksen pyörittämiseen tarvittiin vapaaehtoistyöntekijöiden lisäksi palkattua työvoimaa, ja jo tuolloin kaupunki tuli asiassa vastaan osallistumalla kustannuksiin. Tiivis yhteistyö yhdistyksen kanssa jatkuu yhä edelleen.

Eliel Saarisen suunnitteleman, ylvään tiilirakenteisen Lahden kaupungintalon sokkeloista löytyy kuin löytyykin haastateltavaksi kaupungin työllisyysasioiden päällikkö Sami Kuikka. Hän kertoo hoitaneensa kaupungin työllisyysasioita jo vuosien ajan, aluksi työllisyyssihteerin ja sen jälkeen päällikön roolissa. ”Työapu Lahty ry:n ja entisen Lahden seudun työttömät ry:n kanssa olen ihan alusta lähtien ollut yhteistyössä. Se oli jo silloin vahva ja iso toimija. Työapu Lahty ry:nä se on pikkuisen muuttanut suuntaansa, niin kuin on pitänytkin”, Kuikka toteaa. Suunnan muutoksesta puhuessaan Kuikka viittaa siihen, että pari, kolme vuotta sitten yhdistyksen toiminnan rahoittajat – valtio, TE-hallinto ja kaupunki – alkoivat edellyttää keskittymistä enemmän tavoitteellisempaan toimintaan sekä yritys yhteistyöhön. Kuikan mukaan Lahty ry on osaltaan vastannut näihin uusiin vaatimuksiin, joita hän muistelee Jarkko Nissisen lähteneen toteuttamaan varsin reipasotteisesti.

Lahden kaupungintalo.

Kuva: Hetta Puustinen

Kuikka kertoo olevansa tyytyväinen yhdistyksen saavutuksiin: ”Ne on lähteneet siihen suuntaan, mikä on rahoittajien toive ollut ja toiminta on tullut tavoitteellisemmaksi. Sen myötä siitä on yhteiskunnalle ja näille työnhakijoille itselleen suurempi hyöty”, hän toteaa. Joissakin tapauksissa rahoittajien toiveista on kuitenkin tingittävä, sillä osa työnhakijoista on sellaisia, joiden kohdalla ei voida edes ajatella avoimen työmarkkinan työpaikkoja: ”Lahty ry voi tietenkin tarjota heille määrääjäksi työpaikkoja ja järkevää tekemistä – on se nyt sitten palkkatukityöpaikka, työkokeilu tai kuntouttava työtoiminta”, Kuikka tarkentaa.

Kuikka muistelee olleensa mukana hankeyhteistyössä Inga-Maija Hyppölän ajoilta aina Markku Laitisen toiminnanjohtajalle asti ja toteaa asioiden muuttuneen melko rivakkaa tahtia jo siinäkin ajassa: ”Kyllä tämä ajattelutapa on kymmenessä vuodessa muuttunut aika reippaastikin: aikaisemmin työllistäminen oli enemmän sellaista, että palkkatuella oltiin töissä, eikä oikeastaan kiinnitetty huomiota työllistymispolkuihin sinne eteenpäin. Nyt mahdollisimman moni ihminen pitäisi nimenomaan yrittää saada niistä aktivoimistoimista eteenpäin”, hän toteaa.

Tuloksia sulassa sovussa

Vuosien varrella tehdyn yhteistyön yhdistyksen kanssa Kuikka mieltää onnistuneeksi ja kommunikoinnin mutkattomaksi: ”Mun mielestä kaikki on sujunut hyvin. Ei siellä oo mitään ongelmia koskaan ollut. Hyvässä sovussa on asioista sovittu”. Yksi suurimmista onnistumisista yhdistyksen toiminnassa hänen mielestään on saavutettu työllistettyjen määrä: ”Riippuen siitä, kuinka paljon TE-hallinnolla on rahaa ja kuinka paljon meillä on rahaa, niin siellä on ollut aika suuriakin volyymejä henkilömäärinä, eli työllistettyjä henkilöitä vuosittain”, hän kertoo.

Kaupungilla on useita kolmannen sektorin kumppaneita, joista Työapu Lahty ry ja Päijät-Hämeen Liikunta ja urheilu ovat ne suurimmat. ”Kolmannen sektorin toimijat ovat hyvin tärkeitä yhteistyökumppaneita, koska siellä ei yleensä vaadita sellaista osaamista ja huippukuntoa, kuin avoimilla työmarkkinoilla. Lahden kaltaisessa kaupungissa on äärimmäisen tärkeää, että on tällaisia toimijoita. Toivotaan että se jatkuu edelleen”, Kuikka sanoo toiveikkaana. Muutoksia on hänen mukaansa ollut paljon, esimerkiksi TE-hallintoa on viimeisten vuosien aikana myllätty monin tavoin, mikä osaltaan on asettanut omat haasteensa kolmannen sektorin toimijoille. ”Heidän on hyvin vaikea suunnitella sitä tulevaisuutta oikeastaan yhtä vuotta pidemmälle, koska ei tiedetä, paljonko sieltä on sitten taas rahaa luvassa seuraavana vuonna tai varsinkaan sitä seuraavana vuonna. Siten se (toiminta) vähän pakostikin on lyhytjänteistä. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että jäätäisiin odottelemaan jotain valtion päätöksiä, vaan pakko meidän on toimia täällä”, Kuikka toteaa.

Työapu Lahty ry:n hän kokee tärkeäksi kumppaniksi niin kaupungille kuin TE-hallinnollekin, ja hän kiittelee sitä, että yhdistyksessä toiminnan tavoitteellisuus on

otettu ihan tosissaan: ”Lahti ry on hyvä esimerkki siitä, että ne on ottanut vakavasti sen asian, että siellä pitää todella niitä ihmisiä yrittää auttaa eteenpäin. Ihmisillä kun pitää kuitenkin olla joku ajatus aina eteenpäin. Ei se palkkatukityöpaikka ole mikään itsetarkoitus. Aina pitäisi edetä jonnekin – oli kyse sitten avoimista työmarkkinoista, tutkintoon johtavasta koulutuksesta tai jostain – muistaen sen, ettei kaikki siihen pysty”, Kuikka kuvailee ja osoittaa kiitoksensa yhdistykselle: ”Heidän tekemisensä ja asenteensa on ollut oikein hyvää ja positiivista.”

Lakipykälien lieassa, muutosten paineissa

Työllisyysasioissa riippakivenä on Kuikan mielestä paljon turhia, työllistämistä hidastavia sääntöjä. Hän toivookin asioihin joustavuutta ja lähettää terveisiä valtiovallan suuntaan: ”Kyllähän hallituksen hankkeessa on nämä norminpurkutalkoot, mutta ne on kyllä olleet kovin hitaita. Siellä on esimerkiksi tiedonkulkuun liittyviä asioita: lain mukaan esimerkiksi TE-toimisto ei voi antaa meille tietoa, tai me ei voida antaa tietoa välttämättä sinne. Tottakai ne on tärkeitä nämä tietoturva-asiat, mutta tietyissä jutuissa pitäisi saada tiedonkulku paljon joustavammaksi. Muutenkin nämä lait ja asetukset työllisyyspuolella on vähän turhan jäykkiä, kuten monessa muussakin asiassa. Se on oikeastaan se tärkein viesti; se ei ratkea Lahdessa valtuutettujen voimin, vaan siitä pitäisi päättää tuolla valtiosallolla”. Kuikka kokee Lahden päättäjien ja TE-hallinnonkin toiminnan olevan paljon joustavampaa, kuin esimerkiksi ministeriön.

Vaikeimmaksi ongelmaksi Lahdessa Kuikka mainitsee rakennetyöttömyyden: ”Lahti on leimallisesti kuitenkin vähän matalamman koulutustason kaupunki, kuin moni muu vertailukaupunki. Paikkoja on, mutta ei niihin soveltuvaa työvoimaa”, hän selventää. Tilanne on nurinkurinen, kun avoimia työpaikkoja on melkoisesti ja samaan aikaan työttömänä olevia on melkoinen määrä, eivätkä nämä oikein kohtaa: ”Jos on työttömänä Lahdessa, eikä sopivia työpaikkoja löydy tästä läheltä, niin sitten täytyy miettiä, kannattaako lähteä muualle työn perässä”, hän vinkkaa. Työttömiä toki eläköityy samalla tavalla, kuin eläköityy työelämästäkin, mutta erityisen suureksi haasteeksi Kuikka kokee nuorten aseman: nuorille olisi saatava työtä ja tekemistä, ettei enää heistä tulisi pitkään työttömänä olleita.

Vuosien saatossa työ on Kuikan mukaan muuttunut ja varmaan muuttuu jatkosakin aikalailla: ”En nyt tiedä, kuinka paljon, mutta enemmänkin elinkeinoelämän suuntaan ja sen sellaiseen. Yhtymät on perustettu ja kaupunki hoitaa oman puolensa. Tuleva maakuntauudistus varmaan vaikuttaa meidän tehtäviin”, hän uskoo. Tulevaisuuden suhteen kaikki on taas vuodella eteenpäin lykkääntyneisiin uudistuksiin asti varman epävarmaa. Kuikka toteaa ajatuksia riittävän, mutta loppujen lopuksi suunnan sanelee lainsäädäntö: ”Niitä lakiluonnoksia on paljonkin ollut ja mekin on niihin kantaa otettu. Näihin (työllistämisen-)asioihin liittyviin tärkeimpiin lakeihin

on aika paljon kriittistä palautetta annettu ministeriöön. En tiedä, miten ottavat huomioon ja kuinka paljon lait tulevat muuttumaan”, hän kertoo.

”Toivon, että Lahty ry jatkaa edelleen toimintaansa suurin piirtein samalla volyyminillä, kuin se on tähänkin asti tehnyt. Kyllä me yhteistyötä jatketaan tietysti – mikä sen muoto sitten tulevaisuudessa on, jää nähtäväksi. Pitää vaan sitä epävarmuutta nyt sietää”, Kuikka pakatoi lopuksi terveisensä yhteistyökumppanilleen.

TE-toimiston kanssa ei teitillä

Yhdistyksen tehtävää työttömien auttamiseksi on alusta asti ollut tukemassa ja mahdollistamassa Työ- ja elinkeinotoimisto. Yhteydenpito TE-toimiston ja yhdistyksen välillä on sen verran aktiivista ja jokapäiväistä, että kummankin puolen toimijat ovat tulleet sinuiksi keskenään. Lahden Virastotalon ala-aulassa vartoo palveluesimies Timo Toivettula, joka kertoo roolistaan tässä yhteistyössä: ”Hämeen TE-toimistossa vastaan välityömarkkinoista, johon kuuluu palkkatuki ja työllisyyspoliittiset avustukset, ja olen myös ammatinvalinnanohjauksen esimiehenä. Lähinnä Lahdyn näkökulmasta palkkatuki- ja hankerahoitus on ollut se keskeinen yhteistyömuoto”, hän kuvailee. Toivettula on toiminut sekä Lahdessa että myös Riihimäen TE-toimistossa. ”Vuoden 2013 alussa perustettiin Hämeen TE-toimisto, mikä käytännössä tarkoitti sitä, että viisi itsenäistä, aikaisempaa TE-toimistoa lakkautettiin ja muodostettiin tämä Hämeen TE-toimisto, jonka alueeseen kuuluu Kanta-Häme ja Päijät-Häme. Esimiesvastuut on niin sanotusti vähän sektoreittain, eivätkä enää paikallisten toimipisteiden mukaisia”, hän selventää muuttuneita hallintokuvia.

Yhteistyö yhdistyksen kanssa on Toivettulan mukaan ollut erittäin aktiivista ja yhteydenpito toisinaan hyvinkin intensiivistä: ”Kun tällaisesta työllistämistoiminnasta on puhetta ja palkkatukityöllistamisestä, niin kyllähän siinä aina on keskustelua juurikin näistä kohderyhmistä ja toiminnasta – ja hankemaailmassa varsinkin toiminnan tuloksista, hankkeiden sisällöstä ja muusta”, hän kertoo. Keskusteltavaa riittää varsinkin tiettyinä vuodenaikoina, eli lähinnä hankehakuajoina ja vuodenvaihteessa: ”Käydään läpi näitä mahdollisia lakimuutoksia, meidän painoalueita, palkkatuen ehtoja ja muita tämän tyyppisiä”, Toivettula luettelee ja lisää: ”Rahoitus- ja toimintamaailma näissä työllisyysasioissa puhalttaa läpi koko toiminta-alueen, koko Lahden seudun. Tässähän on mukana tietty hyvin läheisesti osarahoittajana Lahden kaupunki ja Lahden kaupungin työllisyyden hoitopuoli – ja vähän sitten kunnallispolitiikkakin siellä taustalla.”

Yhdistys ”kenkälusikkana”

Toivettulan näkökulmasta yhdistyksessä on onnistuttu pysymään ajan ja työelämän vaatimusten hermolla: ”Nämä painopistealueet, joita tässä toiminnassa on, ovat hyvinkin olleet sitä, mihin suuntaan työelämäkin on menossa.” Toivettulan aloit-

taessa työt muutama vuosi sitten Lahden päässä työllisyystilanne oli vielä erittäin huono ja erilaisista työllistämisalustoista oli huutava tarve, kun työmarkkinoille pääsy oli hankalaa. Työllisyystilanteen kohennuttua työmarkkinat ovat alkaneet taas vetää. Yhdistys on pyrkimyksissään edesauttaa työttömiä työllistymään toiminut Toivettulan sanoin eräänlaisena ”kenkälusikkana”: työttömän sovittaminen takaisin työelämään voi joskus ollakin kuin koittaisi tunkea jalkaa hieman ahtaaseen kenkään, mikä ei välttämättä ilman apukeinoja onnistu. ”Heillä on sitä omaa toimintaa, jonka avulla on pystytty kartoittamaan asiakkaitten kykyjä ja taitoja ja muuta. Siten on saatu tietoa, mihinkä suuntaan heitä olisi mahdollisuuksia esimerkiksi yrityspuolelle saada”, Toivettula sanoo.

Lahdessa on kuluneen vuoden aikana varsinkin pitkäaikaistyöttömien määrä on vähentynyt. Vaikka työttömyysaste on edelleen korkea, on Toivettulan mukaan kaupungilla mennyt silti selkeästi paljon paremmin ja työmarkkinoilla tuntuu olevan kysyntää: ”Mutta sitkeä ongelma on edelleenkin rakenteellinen työttömyys – eikä se kokonaan loppu, vaan se tulee olemaan kyllä jatkossakin. Suunta on nyt sentään kääntynyt”, hän tähdentää. Pitkäaikaistyöttömien kohdalla yhtenä isona ongelmana on edelleen se, että työnantajat ovat hyvin varuillaan pitkään työttömänä olleiden suhteen: ”Kun on pitkään oltu pois työmarkkinoilta, se osaaminen on vähän sulanut siihen poissaoloon. Hankkeiden ideana on, että Lahty ry pystyy tätä kynnystä alentamaan ja sitä riskiä siirtämään pois yrittäjältä aluksi, ja asiakas pääsee näyttämään kyntensä”, Toivettula kehuu ”kenkälusikkaa”.

Työtilanteen hän on viime aikoina havainnut virkistyneen varsinkin teollisuuden ja palvelualan tehtävissä. Yhden alueen tilanteen paraneminen ulottaa vaikutuksensa myös muualle: ”Työvoiman kysyntä ulottuu tuolta länsirannikoltakin tänne, että sieltäkin käydään täältä rekrytoimassa”, Toivettula toteaa. Kaupanalan tilanteen ja tulevaisuuden hän näkee isona kysymysmerkkinä, kun nettikauppa valtaa entistä enemmän alaa ja kivijalkakaupan pitäjä toisensa jälkeen joutuu kysynnän vähetessä pistämään lapun luukulle.

Yhteistyöllä on edetty ja yhteiseen hiileen halutaan Toivettulan mukaan yhdistyksen kanssa jatkossakin puhalttaa. Parhaiten tulosta saadaan aikaan työllistämällä pitkäaikaistyöttömiä avoimien markkinoiden toihin: ”Meidän rahoituksen kautta suunta on edelleen se, että avoimille työmarkkinoillehan näitä asiakkaita pitäisi saada: sinnehän he sitten jäävät paremmin kuin muualle. Ja ainakin sitten nähdään henkilöstä, miten hän siellä pärjää: onko mahdollisuuksia työllistyä suoraan vai onko jotakin, missä pitäisi skarpatua tai hankkia ammattitaitoa tai muuta. Mutta (yhdistyksen) suunta on ihan hyvä tähän toimintaan”, hän muotoilee lopuksi terveisensä Työapu Lahty ry:lle.

Seurakunta kumppanina alkumetreiltä asti

Kun tullaan Lahden kaupungin keskustasta entisen rautatieaseman ja nykyisen matkakeskuksen taakse sijaitsevalle Huovilankadulle, saavutaan Takataskuun, joka on jatkumoa Vesijärvenkatu 19:ssä sijainneelle työttömien toimintakeskukselle. Takataskun toimintaa ylläpidetään yhteistyössä seurakuntayhtymän, kaupungin ja hyvinvointiyhtymän kanssa seurakunnan vetovastuulla. Takatasku on palvelutyöpaja, joka järjestää työvalmennusta työttömille työnhakijoille. Takataskussa on tarjolla palveluja työttömille, lomautetuille ja eläkeläisille. Liikuttavin palvelu on edullinen lounas arkipäivisin.

Takataskun johtava työntekijä Olli Kopo kertoo olleensa mukana kuvioissa jo Vesijärvenkadun toiminnan käynnistymisajoilta asti: ”Oon ollut tässä Takataskun johtavana työntekijänä – tai nimike on kyllä vaihtunut tässä matkan varrella kolmekin kertaa vuodesta 2004 alkaen. Aikoinaan työttömien toimintakeskuksen kuvioissa, milloin sitä laitettiin pystyyn, olin Launeen diakoniatyöntekijän roolissa kokouksissa, joissa haravoitiin tälle toiminnalle paikkaa. Siinä yhteydessä sitten tutustuin myös näihin Lahden seudun työttömien ja nykyisen Lahtyn väkeen. Osa heistähän on edelleen kuvioissa mukana, Jarkko Nissinen esimerkiksi. Hyvin tuttuja ihmisiä: Tarmo Hämmäläinen, Inga-Maija Hyppölä ja kumppanit siinä matkan varrella”, hän muistelee.

Ruokalan perustamisajoilta on Kopolle kertynyt muistoja useammasta mukana olleesta tahosta ja liikkeelle lähteneestä ihmisestä, jotka halusivat kohentaa työttömien tilannetta: ”Oli yksittäisiä, järjestäytymättömiä ryhmiä, muutamia työttömäksi jääneitä ihmisiä. He halusivat tiedustella, onko kaupungille mahdollisuutta perustaa tällaista edullista pistettä, jossa saisi edullisesti ruokaa, ja jossa voisi olla jotain muuta toimintaa”, hän valottaa ruokalan perustamisen historiaa. Myös Kopo oli liikkeellä porukalla, joka kokoontui Launeen seurakunnan tiloissa, sekä kokouksissa, joissa perustettiin Uusi yhteistyökulttuuri Lahteen. Kopon muistin mukaan ”konklaavi haravoi alkumetreillä paikkoja” ja tapasi kaupungin ja seurakuntayhtymän silloista johtoa ja luottamushenkilöitä: ”Niissä tuli kierrettyä eri tilaisuuksissa ja istuttua kokouksissa”, hän kertoo. Seurakuntayhtymä rationalisoi sitten, ketkä yhteistyökokouksissa kulkivat. ”Seurakuntayhtymän puolelta oli nimettynä Teuvo Siivonen ja Raili Korhonen, jotka molemmat ovat jo jääneet eläkkeelle tässä matkan varrella”, hän kertoo.

Särmikästä ja rehellistä yhteistyötä

Yhdistyksen kanssa on tehty käytännössä lähinnä asiakasyhteistyötä, eli on molemmin puolin on pidetty yhteyttä paikanhakijoihin liittyen. Lisäksi kokouksissa on keskusteltu yhdistyksen joihinkin projekteihin liittyvistä ideoista sekä ollaan osallistuttu muiden yhteistyötahojen järjestämään toimintaan aktiivisesti. Kopon mukaan yhteyttä pidetään myös ”yhteisten päänvaivojen” iskiessä, jolloin on koettu parhaaksi niin sanotusti lyödä viisaat päät yhteen asioiden ratkaisemiseksi. ”Nythän Lahty ry:llä on

ollut tämä Aapelin avoimet ovet -projekti, minkä ohjausryhmässä oon ollut mukana ja niissä yhteyksissä sitten projektin työntekijöihin oon myös kokouksien välissäkin jonkin verran pitänyt yhteyttä. Näissä tällaisissa käytännön ja yhteisesti pohdittavissa kysymyksissä on ihan mielekästä pitää yhteyttä”, hän tuumailee.

Yhteistyö on sujunut ihan mallikkaasti – tietyt inhimilliset piirteet ja rajoitteet huomioon ottaen. ”Sinänsä henkilötasolla ja toiminnallisestikin ollaan ihan asialinjalla menty”, Kopo linjaa ja toteaa, että vaikka joidenkin ihmisten ilmaisutavoissa on välillä ilmennyt tiettyä särmikkyyttä, mitään varsinaista konfliktia ei silti ole koskaan toimijoiden välille kehkeytnyt. Hän valaisee kertomaansa esimerkillä: ”Kun meille on työllistetty Lahden seudun työttömien kautta, niin esimerkiksi tällaisia yksityiskohtia on ollut, että lomat siinä yhdistyksen systeemissä on pitänyt pitää vasta työsuhteen loppumetreillä. Niitä ei ole voinut pitää samantien kun niitä on ansaittu. Me katsottiin sitten, että ollaan nyt kokeiltu tää yhteistyökuvio ja että hoidetaan jotenkin muuten.” Se, että yhteistyötä tekevissä ihmisissä ilmenee tiettyä kireyttä tai suorasanaisuutta, ei Kopon mielestä suinkaan ole negatiivinen asia: ”Mun mielestä yhteistyö eri tahojen kanssa saa ollakin välillä kulmikasta ja sellaista, että vähän sanaillaan: ei sitä pidä pelätä! Se on tavallaan rehellistäkin, että uskalletaan puolin ja toisin tuoda ne omat näkökannat ja ajatukset esiin.”

Koposta on aistiavissa häivähdys pettymystä hänen muistellessaan lukemaansa yhdistyksen 10-vuotishistoriikkia, jonka tiimoilta hän antaa palautetta: ”Muistelen, että siinä silloinen LST ry halusi työttömien toimintakeskuksen perustamisen nimetä hyvin pitkälle ikään kuin omaksi ansiokseen. Ajattelen niin, että tietysti jokainen, joka on siinä ollut mukana, voi ottaa – jos siitä on tarvetta ottaa – jonkun palan ansiota tai kunniaa”, hän avautuu. Kopon mielestä toimintakeskuksen aikaansaamisen voi nähdä sulkana ihan kaikkien siihen osallistuneiden hatussa, ja koko toimintakeskuksen osoituksena yhteistyön ja yhteisen tahdon voimasta. ”Siellä oli varmaan joitakin yksittäisiä ihmisiä, jotka olivat innokkaammin mukana kuin jotkut toiset, ja ehkä mitään mainetta tavoittelematta mukana vain sen yhteisen hädän tai tarpeen takia”, hän tähdentää.

Hyvin ideoin yhdessä kohti hyvää

Kopon mielestä on hyvä, että Lahdesta löytyy työllisyyttä edistävien palvelujen kirjoa työttömänä olevien ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Yhdistyksen projekteista yhdeksi suurimmista onnistumisista hän näkee Aapelin avoimet ovet: ”Minusta siinä on monia hyviä ideoita voitu toteuttaa ja ihmiset ovat löytäneet sinne. Ja että se idea kantaa, niin se on hyvä saavutus”, hän perustelee.

Yhdistyksellä tulee 25 vuotta täyteen, kuten Takataskullakin: ”Tää toimintakeskus tai Takatasku – miksi tätä milloinkin nimitetään – on ollut tällainen yhteisesti järjestetty juttu, jossa on välillä ollut enemmän toimijoita ja nyt muutama ylläpitävä

taho: seurakuntayhtymä ja kaupunki ovat pitkään olleet ja hyvinvointiyhtymä vuoden 2017 alusta. Kopo lähettää vielä lopuksi terveisensä yhdistykselle: ”Ei muuta kuin onnea ja menestystä edelleen Lahty ry:lle jatkossakin!”. Kopo toivoo, että sekä Lahty ry, että muutkin tahot jaksaisivat edelleen luottaa yhteistyön voimaan sekä uskoa siihen, että pyrkimällä yhdessä kohti hyvää myös ihmisten hyvinvointi ja työttömien työnsaantimahdollisuudet lisääntyvät.

Hankkeissa mukana ELY-keskus

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY) on myös tehnyt tiivistä yhteistyötä yhdistyksen kanssa. Hämeen ELY-keskuksessa esittäytyy syksyllä 2017 työvoimapalveluasiantuntija (nyk. Hämeen TE-toimiston johtaja) Eija Mannisenmäki, joka kertoo työskennelleensä siellä melkein kymmenen vuotta: ”Työllistämisasiat on tuttuja: olen pitkään tehnyt välityömarkkinoiden kanssa yhteistyötä, myöntänyt heille rahoitusta. Edelleen heidän kanssaan yhteistyötä teen, mutta nykyisin se rahoitus tulee TE-toimistosta”, hän selventää. Mannisenmälle Lahden seudun työttömät ja nykyinen Työapu Lahty ry on tullut hyvinkin tutuksi vuosien varrella. Hän muistelee olleensa mukana yhdistyksen Jatkoilla yhdessä, Tartu toimeen ja viimeisimmässä, eli Ratkaisu yritykseen -hankkeissa. Jo näitä ennen yhdistys sai työvoimapolitiittista avustusta, mutta silloin se tunnettiin projektituen nimellä. ”Aika intensiivistäkin yhteistyötä on tehty, koska paljon on tullut muutoksia tässä matkalla tähän liittyen – eli laki on muuttunut ja meillä on omat rahoituskuviot ja perusteet muuttuneet. Myös seurantaa on kehitetty”, Mannisenmäki kuvailee.

ELY-keskus on tehnyt hyvin paljon yhteistyötä niin Työapu Lahty ry:n kuin muidenkin yhdistysten kanssa. Mannisenmäen mukaan yhteistyössä Työapu Lahty ry:n kanssa on ollut ihan erityisiä kuvioita toimintojen suunnitteluun liittyen: ”Heidän toimintojaan on tietyllä tavalla mietitty, esimerkiksi yhdistetty joitakin toimijoita – tai toivottu heidän yhdistyvän”, hän sanoo viitaten yhteensulautumiseen Hollolan työttömien toiminnan kanssa, jota kautta yhdistyksen kuvioihin tuli mukaan kierrätyskeskus. Tarkoituksena oli minimoida samankaltaisia toimintamuotoja saman alueen yhdistysten välillä. Mannisenmäki muistelee aikojen, jolloin tuosta yhdistämisestä neuvoteltiin olleen haasteellisia, ja että siinä keskusteltiin aika monistakin asioista – ja Lahden kaupunkikin oli mukana. Hän kuitenkin kokee, että vaikka yhdistyksellä on ollut paljonkin esimerkiksi henkilöstövaihdoksia, on kommunikaatio silti aina pelannut puolin ja toisin. ”Mutta on keskusteltu myöskin toiminnan profiloinnista ja sen sellaisesta. Nyt oon kuullut, että siellä on joitakin uusia ratkaisuja tehtykin”, hän täsmentää.

Vuosien varrella tehdystä yhteistyöstä on kertynyt muistoja, ja monissa niistä on isotkin tunteet olleet tietyllä tavalla kytkettyinä, varsinkin joihinkin yhdistykselle asetettuihin haasteisiin liittyen. Esimerkkinä Mannisenmäki mainitsee Hollolan ja

Lahden seudun työttömien hankkeiden yhdistämisen: ”Kyllähän se oli aika myllerrystä silloin, kun yhdistettiin Hollolan pajaa tähän kuvioon, ja mitä kaikkea siihen liittyikään. Muitakin mieleen jääneitä keskusteluja on tietysti ollut.”

Edessä haastava, vaan ei mahdoton tulevaisuus

Kolmannen sektorin tulevaisuudesta kysyttäessä Mannisenmäki kuvailee sitä takuulla haastavaksi, koska rahoitukset vähenevät kaiken aikaa. Työllisyyspoliittista avustusta ei enää nytkään saa kovin helposti, sillä kriteerit ovat tiukentuneet entisestään: täytyy olla toimiva yhdistys, jolla on ammatillista osaamista ja näyttöä rahoituksen saamiseksi. ”Kaikki rahoittajat ovat vähän supistaneet, että kyllä ne yhdistykset sillä tavalla ahtaammalle joutuu, ja joutuvat entistä enempi miettimään sitä omaa toimintaansa ja sitä profilointia, että mistä sen rahan saa”, Mannisenmäki pohtii. Vaikka kaikki on maakuntaudistukseen asti hyvinkin kyseenalaista, uskoo hän kuitenkin kolmannen sektorin tarjoamille palveluille olevan tarvetta vielä jatkossakin: ”Siellä tarvitaan kuitenkin alihankkijoita ja tekijöitä, ja edelleen paikkoja esimerkiksi työttömille, joissa he tekee kuntouttavaa työtoimintaa.” Mannisenmäki pitää todennäköisenä, että erilaiset toimintojen yhteensulaumat tulevat lisääntymään entisestään: ”Meillä on täällä Hämeessä aika monta hanketta yhdistetty jo. Varmaan tulee yhteistyökuvioita heille jatkossa entistä enempi, että toimintamahdollisuus ja toimintaedellytykset säilyvät”.

ELY-keskus tekee yhteistyötä vahvasti TE-toimiston kanssa, jota kautta asiakkaat esimerkiksi yhdistyksen hankkeisiin tulevat. Mannisenmäen mukaan yhteistyö jatkuu siihen asti, kun TE-toimistot ja ELY-keskukset ovat olemassa, sillä ne on suunniteltu lakkautettaviksi vuoden 2019 loppuun mennessä. Mannisenmäki kertoo, ettei ELY-keskuksessaan tiedetä hankkeiden maakuntaudistuksen jälkeisestä tulevaisuudesta muuta, kuin että niiden nykyisenlainen rahoitusmuoto lakkaa. ”Meillähän työhallinnon palveluista monet siirtyvät sinne maakuntaan ja maakunnissa niitä sitten toteutetaan. Siinä on isot mietinnät sitten, miten yhdistykset ja kunnat esimerkiksi tekevät yhteistyötä, tai mistä saa rahoitusta heidän toiminnalleen”, Mannisenmäki tuumii ja kertoo, että ELY-keskuksesta on jo Työapu Lahty ry:täkin kehoitettu pohtimaan tulevia rahoitusmalleja toiminnalleen. Hän toivoo, että yhdistyksessä jaksettaisiin jatkaa toimintaa jatkossakin ja panostaa siihen täysillä: ”He ovat nyt jo kehittäneet sitä toimintaa. Se on ihan hyvä suunta: saadaan ammatillisuus sinne mukaan sekä profiloituminen, että mitä he oikeasti tekevät ja mikä se heidän juttunsa on”, Mannisenmäki tsemppaa.

Haasteellinen talous

Yhdistyksen toimintaa on ajan saatossa rahoitettu tukirahoituksella, saaduilla avustuksilla sekä omalla varsinaisella toiminnalla, kuten nykyään kierrätysmyymälää pyörittämällä. Yhdistyksen alkuajoilta aina vuoteen 2017 asti saatiin hieman tuloja auto- ja metallipajan toiminnasta. Myös osuuskunta Sillä Siistin (v. 2010–2016) kautta yhdistys sai rahaa jonkin verran.

Vielä noin kymmenen vuotta sitten seuranta rahoittajien taholta oli toisenlaista ja rahaa myönnettiin löyhemmin perustein. Nykyään seuranta ja kriteerit rahoituksen saamiseksi ovat paljon tiukemmat. Tukityöllistämisen rahoittaa Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY). Lahden kaupunki on avustanut yhdistystä puolestaan omakustannusosuuden verran. Käytännössä näistä ei kerry tuloja yhdistykselle ollenkaan, vaan rahoitus on täysin sitä varten, että saadaan ihmisiä työmarkkinoille. Pitkään tärkeimpiä rahoittajia oli myös Raha-automaattiyhdistys (RAY), jonka myöntämien avustusten turvin saatiin auto- ja metallipajallekin työvälineitä ja selvittiin paikan ylläpitokustannuksista. RAY-avustus mahdollisti myös ensimmäisen toiminnanohjaajan palkkaamisen yhdistykselle. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) kolmeksi vuodeksi myöntämän avustuksen avulla rahoitettiin Aapelin avoimet ovet -projektia, joka päättyi loppuvuodesta 2017.

Palkkatuki

”Työllistämistä palkkatuella on nimitetty tempputyöllistämiseksi ja ties vaikka miksi riistoksi, mutta me toimijat emme ole sitä mieltä. Tilannetta tulisi tarkastella kokonaisvaltaisesti asiakkaan ja yhteiskunnan näkökulmista. Yhteiskunnan näkökulmasta kiistattomimmat hyödyt ovat taloudelliset. Sosiaalisten suhteiden lisääntymisen merkitys terveyden kannalta, työyhteisöön kuuluminen, itsekunnioituksen lisääntyminen, käytännössä ryhti paranee ja jutustelu lisääntyy.”
(Yhdessä eteenpäin -projektin loppuraportista)

Palkkatuki on työttömän työllistämiseen tarkoitettu tuki, jonka TE-toimisto myöntää hakemuksesta työnantajalle palkkakustannuksia varten. Tuki on rahallinen korvaus siitä, että työllistettävän henkilön perehdyttäminen voi vaatia paljon aikaa. Palkkatukityöllistettyjä on monenlaista: jotkut ovat ammattiin valmistuneita ja etsivät etsimistään ensimmäistä työpaikkaansa, kun taas ikääntyneemmät ovat enemmän tukea vailla. Vuodelle 2017 varattiin Hämeessä palkkatukirahat 300:lle henkilölle, joista suurin osa Päijät-Hämeen alueelle.

Hallituksen uuden linjauksen mukaan palkkatukia ohjataan yrityksille ja suurille järjestöille, koska ne työllistävät parhaiten. Pienemmät yhdistykset, joilla ei ole palkattua työvoimaa omasta takaa, jätetään nuolemaan näppejään. Yksi syy tähän on

se, että yhdistykset nähdään paikkoina, joissa vain käydään, mutta jonne harvoin jäädään: noin puolet yhdistyksissä olleista palkkatukityöllisistä palaa tukijakson jälkeen työttömiksi. Yrityksissä olleista tukityöllisistä taas alle 40% jää tukijakson jälkeen ns. ”tyhjän päälle”. Kuitenkin palkkatukia hakevat lähinnä yhdistykset, eivätkä niinkään yritykset. Yksi selitys tähän on se, että monet kolmannen sektorin toimijat eivät ilman tukia yksinkertaisesti pärjää.

Hämeen TE-toimiston palveluesimies Timo Toivettulan mukaan vuonna 2017 palkkatukirahoitus oli tasapainossa ja rahat riittivät koko vuodelle. Saman vuoden alussa astui voimaan erityinen muutos, jossa niin sanottu sadan prosentin tuella työllistäminen on kiintiöity. Toivettulan mukaan aikaisemmin koko Hämeessä työllistettiin keskimäärin viitisensataa henkilöä sadan prosentin työllä, kun nyt henkilövahvuus oli enää noin 300. Linjauksella tuli myös lisävaateita siihen, että työllistettäviä henkilöitä pitää valmentaa ja ohjata eteenpäin työmarkkinoilla. ”Mennään vähän pienemmällä volyymillä, jolloin rahat riittävät”, Toivettula toteaa.

Lahti-lisä

Alussa yhdistyksessä työllistettiin joko RAY:n tuella tai Kelan ja työhallinnon maksamalla yhdistelmätuella. Tarmo Hämäläinen kävi työvoimatoimistossa tiedustelemassa, kuinka paljon työllistettävä tarvitsisi ekstrapäivätyöehtojen tuella pystyäkseen elämään. Hämäläisen vierailu tuotti tulosta ja yhdistykselle myönnettiin harkinnanvarainen tuki, Lahti-lisä, joka voidaan työnantajalle myöntää työttömänä työnhakijana olevan lahtelaisen henkilön palkkauskustannuksiin.

Työnimellä ”Lahti-lisä” lähdettiin 1990-luvun lopussa toteuttamaan työllistämistä aluksi kokeiluluonteisesti. Lisän ja valtion maksaman yhdistelmätyöehtojen avulla pystyttiin työllistämään pitkäaikaistyöttömiä lähinnä yhdistyksiin. Lahden seudun työttömät ry hoiti työsopimusten tekemiset, palkanmaksun ja muut työnantajan velvoitteet. Lahti-lisä osoittautui ratkaisevaksi tekijäksi Lahden seudun työttömät ry:n toiminnan kannalta. Valtakunnallisesti tarkasteltuna toiminta oli varsin ainutlaatuista ja Hämäläisen mielestä erittäin toimiva konsepti. Ensimmäisenä Lahti-lisä-kokeiluvuotena avustus oli yhteensä 165 000 markkaa ja yhdistelmätyöehtojen tuella hieman yli 225 000 markkaa.

Lahti-lisälle oli ehtonsa: yhdistys ei saanut palkata sen turvin omaan organisaatioonsa, vaan työllistettävät sijoittuivat kaupungin muihin yhdistyksiin. Lahti-lisä oli alkuun kokeiluluonteinen keino, johon edes työllisyystoimikunta tai työvoimatoimisto eivät uskoneet. Työvoimatoimistolta tuli saada hyväksyntä jokaisesta työllistettävästä ja oli kerrottava, minne heidät työllistettiin. Alkutaival sujuikin varsin tahmeasti: byrokratian rattaat pyörivät etanan vauhtia ja palkkaamiseen saattoi kuluja jopa pari, kolme kuukautta. Ensimmäisenä Lahti-lisävuotena työllistyi yhdeksän henkilöä, mutta jo seuraavana vuonna työllistettyjä oli miltei tuplasti enemmän.

Alussa kaupunki kitsasteli lisän maksamisessa niin, että 85% Lahti-lisän saajista kävi myös toimeentuloluukulla. Lisän määrä oli muutama tuhat markkaa kuukausittain, kunnes poliitikkojen päätöksestä summa puolitettiin. Tästä kimpaantuneena työllisyys toimikunnassa istuneet yhdistyksen jäsenet nostattivat metelin, ja pienen painostuksen tuloksena Lahti-lisän määrä nostettiin 2 500 markkaan kuukaudessa.

Nykyisin tukea myönnetään pääasiassa vähintään 300 päivää työmarkkinatukea saaneiden tai alle 30-vuotiaiden työllistämiseksi yrityksille, yhdistyksille, säätiöille tai kunnille. Sitä on perusteltua myöntää palkkauksen tueksi tapauksissa, joissa tavoitteena on työttömän työnhakijan kuntoutus, aktivointi ja/tai työllistyminen. Tukea maksetaan keskimäärin puoli vuotta noin 200-400 euroa kuukaudessa. Lahti-lisä-idea levisi sittemmin myös muualle Suomeen, ja esimerkiksi Porissa työllistetään Pori-lisän turvin.

”Lahti-lisä on kaupungille ja kolmannen sektorin toimijoille, kuten Lahty ry:lle, hyvä väline sillä tavalla, että täältä pystytään työllistettyjen palkkauskustannuksia sillä kattamaan työvoimatoimiston palkkatuen kanssa”, kertoo Lahden kaupungin työllisyysasioiden päällikkö Sami Kuikka. Palkkauskustannuksiin kohdistuu Lahti-lisänä euroja vuosittain kymmenistä satoihin tuhansiin, vaikkakin nykyisin vähemmän kuin kymmenen vuotta sitten: ”Siitä on jouduttu karsimaan ihan senkin takia, että Lahden kaupungin budjetit ovat pienentyneet niiltä osin. Mutta Lahdessa on hyvä systeemi siinä mielessä, että meidän työllisyyspalvelut pystyvät aina harkitsemaan sitä lisää paljon vapaammin, kuin joissakin muissa kunnissa”, Kuikka kehuu. Kaikissa kunnissa ei Kuikan mukaan ole samanlaista mahdollisuutta kuin Lahdessa, jossa tarpeen tullen voidaan harkita ylimääräisenkin lisän myöntämistä. Näitä ”maksimi-Lahti-lisiä” ei vuosittain paljon makseta, mutta esimerkiksi joihinkin vetäjän tehtäviin niitä on Lahty ry:ssä ja muissa kolmannen sektorin paikoissa myönnetty: ”Se mahdollistaa paremmin heidän tekemistään, ja se on mun mielestä ollut ihan toimiva systeemi”, Sami Kuikka toteaa.

Marionettia, soppaa ja avustuksia

Yhdistyksen alkuaikoina lama ei lamaannuttanut vain työmarkkinoita, vaan myös taloudellista tukea myöntäneet tahot. Työttömien toiminnalle ei meinannut rahaa liietä, ylimääräistä ei ollut ja kukkaronnyörit oli pidettävä varsin tiukilla. Vasta myöhemmin, kun oli todistettu, että yhdistyksessä ollaan ihan tosissaan ja aidolla meaningillä, alkoi rahaakin virrata ja maksuliikenne lisääntyä. Välillä koko touhu vaikutti olevan yhtä marionettinukkeatteria, jossa oikeiden narujen nykimiseen vaadittiin varsinaista taituruutta. Kari Launonen kiitteleekin rahoitusasioiden eteen uurastaneita: ”Siitä oli etua, kun oli henkilöitä, jotka tiesivät mistä naruista vetää”, hän toteaa.

Yhdistyksen aloitusvuoden budjetti oli 7000 markkaa, eli reilun tuhannen euron verran. Lahden kaupunki maksoi työttömien toimintakeskuksen tilavuokran,

11 000 mk kuukaudessa. SAK keräsi jäseniltään yhden markan per nenä toiveenaan saada kootuksi kunnon potti työttömien toiminnalle. Noin puoli vuotta yhdistyksen perustamisesta sen tilillä oli talousvastaavana toimineen Tarmo Hämäläisen mukaan rahaa toistakymmentätuhatta markkaa.

Alkuajoina yhdistyksestä oltiin hyvin ahkerasti mukana valtakunnallisissa mielenosoituksissa ja tapahtumissa, kuten messuilla, ja niihin osallistumista varten

Yhdistyksen käytössä oli myös soppatykki. Soppatykissä tehty ruoka paloi aina pohjaan, koska siitä puuttui vesikello. Lopulta koko tykki paloi puhki. Reijo "Retsi" Tuomisen mukaan käytöstä poistettu soppatykki osoittautui yhdistykselle todelliseksi maanvaivaksi, kun kävi ilmi, että se oli asbestilla vuorattua ongelmajätettä, eikä siitä loppupelissä meinattu millään päästä eroon. Tuomisen mukaan tykki saatiin lopulta toimitettua sille asianmukaiseen, viimeiseen olinpaikkaansa.

Kuva: LST:n 10-vuotishistoriikki

rahaa saatiin esimerkiksi yhdistyksen tukitililtä. Mukana menossa yhdistyksellä oli lahjoituksena saatu ruotsalainen soppatykki. Se oli varsin vilkkaassa käytössä ja yhdistyksen yksi keino tahkoa rahaa. Tykillisestä saatettiin kerätä jopa 700 markkaa. Soppaa tarjoiitiin milloin torilla, milloin valtakunnallisessa mielenosoituksessa, ja varsinkin Mukkulun torilla tykki tyhjensi monesti viimeistä pisaraa myöten. Tykki kulki aktiivisten työttömien mukana ja joskus sen kuljettamista varten piti erikseen vuokrata pakettiauto, jolloin jouduttiin pohtimaan, millä sekin taas maksettaisiin. Esimerkiksi Työttömien Valtakunnallinen Yhdistys (nyk. Työttömien Keskusjärjestö ry) järjesti 28.9.1994 eri puolilla Suomea työttömien mielenosoituksia, ja Hämeen

läänissä pitopaikaksi valikoitui Hämeenlinna. Tilaisuuteen oli yhdistyksenkin järjestettävä bussikuljetus ja rahoitus tukitililtä. Soppatykki piti tietenkin myös saada mukaan, ja tarkoituksena oli, että ruokatarpeet pistetään ”toimintakeskuksen piikkiin ja Penttisen Jari hoitaa kokkauksen”.

Toisen toimintavuoden lopulla verstastyöryhmä valmisteli anomuksen RAY:lle tuen saamiseksi auto- ja metallipajalle. Sitten tuki myönnettiin. Puuverstaan toimintaa puolestaan tuettiin työkaluhankinnoin. Vuonna 1996 auto- ja metallipajalle vuokrattiin uudet tilat Norokadulta, jolloin sen käyttöastekin nousi entisestä. RAY-avustus mahdollisti myös ensimmäisen toiminnanohjaajan, Tarmo Hämäläisen, palkkaamisen yhdistykselle 1.3.1996. Seuraavan vuoden alusta toiminnanohjaajana aloitti Marja Arbelius. Yhdistyksen toiminta alkoi hänen kaudellaan olla jo sen verran vilkasta, että uudelle toiminnanohjaajalle piti hankkia kännykkä. Se sai maksaa korkeintaan tuhat mummon markkaa, ja säästösyistä sitä oli tarkoitus käyttää lähinnä vain puheluiden vastaanottamiseen.

Vuosituhanen loppu, uuden alku

Vuonna 1998 yhdistyksessä aloitettiin projekti, joka tähtäsi työttömien aktivoimiseen lähiöittäin. Projektiin saatiin RAY:n rahoituksen turvin palkattua kolme aluetyöntekijää ja kaupungin palkkaamana yksi. Seurakuntayhtymä oli mukana tarjoamalla kahdelle työntekijälle toimitilat. Lahden kaupunki myönsi rahallista toiminta-avustusta yhdistykselle, 30 000 markkaa, lähinnä vuokratuluihin. Hämeen Työvoima- ja elinkeinokeskus myönsi alkurahoituksen (430 000 mk) kaksivuotiseen projektiin, joka tähtäsi vaikeimmin työllistyvien pitkäaikaistyöttömien työllistymiseen etupäässä avoimelle sektorille. Tarkoitus oli keskittyä auttamaan yhteensä kahtasataa työtöntä löytämään omat yksilölliset polkunsu tavoitteen saavuttamiseksi. Vastaavaa hanketta ei Lahdessa aiemmin ollut nähty, joten valmista mallia ei projektin toteuttamiseksi ollut saatavilla.

Yhdistyksen toiminnan jatkumisen kannalta merkittävimpänä asiana aloitettu työllistämiskokeilu ”Lahti-lisä” oli suunnattu yli 45-vuotiaille pitkäaikaistyöttömille. Lahden kaupungilta saadusta Lahti-lisästä oltiin iloisia, koska se mahdollisti todella paljon. Tosiasiassa se aiheutti kuitenkin myös hämminkiä ja hampaankiristystä, sillä työllistämistuet uhkasivat tuolloin jäädä käyttämättä. ”Kun Lahti-lisä saatiin, niin Lahti ei käyttänyt niitä silloin, vaan se palautti niitä aina ylimääräisenä takaisin valtiolle eikä käyttänyt niitä työttömiin”, kertoo Kari Launonen. Hän sanoo, että jossain vaiheessa oli pakko lähteä penäämään oikeuksiaan ja hakemaan se, mikä yhdistykselle kuului: ”Kun kaupunki päätti rahoituksen myöntämisestä, me kuljettiin tuolla kaupungilla banderollin kanssa ja kerättiin nimiä. Olin työvoimatoimiston kohdalla rappusilla, kun ihmiset tulivat siihen katsomaan ja sanomaan, että ei tässä saa kerätä nimiä! Kun selitin mistä oli kyse, he totesivat, että kerää vaan!” Launonen muistelee. Niin saatiin sitten lisärahaa, eikä sitä enää palautettu.

Taloushallintoa kehitettiin edelleen. Tehtävinä taloustoimistossa oli suunnitella rahoitus pitkälle ja lyhyelle aikavälille sekä varmistaa, että vuoden jokaiselle kuukaudelle riitti pääomaa. Talousohjauksen ongelmana oli, ettei yhdistys käytännössä voinut käyttää useista lähteistä saatua rahaa kuin vain tarkoin määrättyihin kustannuksiin; rahavirtaa kun ei ollut yhdistetty palvelemaan koko taloutta käyttöpääomana, vaan hankitut rahat menivät käyttötarkoituksensa mukaisessa järjestyksessä.

Vuosituhanen vaihduttua yhdistyksen toiminta jatkui varsin vilkkaana. Tilanpuutteesta kärsinyt yhdistys joutui vuokraamaan lisätiloja henkilöhaastatteluihin, sekä työllistämisen- ja koulutustapahtumia varten. Tilaa saatiin toki myös maksutta käyttöön eri yhteistyökumppaneilta. Palkkalistoilla yhdistyksessä oli koko vuoden 2000 aikana 36 ja vuoden lopulla 22 henkilöä. Yksi henkilö hoiti autopajalla työnjohtotehtäviä ja lisäksi oli toistakymmentä harjoittelijaa tai työkokeilijaa.

Kokeilusta viralliseksi toiminnaksi

Vuoden 2003 vaihteessa astui voimaan laki, joka antoi työttömien yhdistykselle virallisesti luvan toimia työnantajana, joten kokeilun sijaan alettiin nyt työllistää toden teolla. Yhteistyötä tehtiin yhteensä 22 yhdistyksen kanssa, jonne työväkeä palkattiin. Pian toimintaa pyöritettiin jo yli 700 000 eurolla. Tuosta summasta suurin osa kului palkkojen maksuun.

Pitkäaikaistyöttömyys jäyti Lahtea edelleen. Yhdistyksessä jännitettiin vuonna 2004 taas kerran kaupunginhallituksen päätöstä tukityöllistämisrahojen kohtalosta niiden ollessa leikkausuhan alla. Rahoihin päätettiin olla koskematta, mikä tietenkin oli helpottava uutinen. Kaupungin työllistämistoimista suurin osa kohdistui pitkäaikaistyöttömien valtioavusteiseen tukityöllistämiseen, ja kaikki työllistämismäärärahat tuli käytettyä. Yhteistyö viranomaistahojen kanssa koettiin toimivaksi niin valtion kuin Lahden kaupungin suuntaan, ja erityisen toimivaksi ja joustavaksi koettiin työllistäminen työvoimatoimiston tukipalveluyksikön kanssa.

Ajan myötä ja kokemuksen karttuessa yhdistyksen taloushallintoa kehiteltiin entistä paremmaksi ja tarkemmaksi. Tilitoimistoa vaihdettiin välillä, rahoitukset suunniteltiin pitkälle ja lyhyelle aikavälille ja varmistettiin, että vuoden jokaiselle kuukaudelle riitti pääomaa. Rahaa ei voitu edelleenkään kuluttaa mielivaltaisesti, vaan sitä sai käyttää vain tarkoin määriteltyihin kustannuksiin. Yllättäviä kuluja tosin ilmaantui aina silloin tällöin: oli esimerkiksi hankittava uusi auto, kun yhdistyksen vanha auto alkoi ”piiputtaa”. Niinpä ostettiin Fiat Dukato m 2000, josta pulitettiin 11 500 euroa.

Autopajalla kävijöitä oli välillä vähemmän, mikä vaikutti yhdistyksen tulokseen laskevasti, mutta yhdistys onnistui silti pysymään budjetissaan vuonna 2005. Lähikunnista, kuten Hollolasta kyseltiin usein työhönpääsymahdollisuuksista, mutta koska Lahti-lisää ei ulkopaikkakuntalaisille myönnetä, ei monikaan ollut innokas

työllistymään pelkän yhdistelmätuen turvin. Työttömien määrä lähti tasaiseen laskuun koko maassa, mutta pitkäaikaistyöttömiä oli Lahdessa edelleen enemmän kuin muualla Suomessa. Yhdistelmätuki lakkautettiin vuonna 2006 ja tilalle tuli korotettu palkkatuki. Yhdistys hankki uusia tietokoneita JYVÄ-projektia varten. Autopajalla meni tuolloin taas paremmin, vaikka kalustohankinnat ylittivätkin budjetin; jo reilussa puolessa vuodessa paja oli tuottanut saman verran kuin koko edellisvuonna yhteensä.

Yhdistys muutti Yrjönkadulle vuoden 2007 lopussa. Uusiin tiloihin saatiin myös tarjouskilpailun kautta hankittua uudet toimistokalusteet entisten tilalle. Loppuvuosi kului aikalailla sekavissa tunnelmissa, kun työllistettäviä olisi riittänyt vaikka kuinka ja palkkatukimäärärahat olivat hupenneet jo kesäkuussa; syksyyn asti ei pystytty työllistämään kuin työmarkkinatuella.

Uuden finanssikriisin kurimuksessa

Alkuvuosi 2008 vaikutti perin mainiolta työllisyyden kannalta, kunnes koko maailman talous notkahti. Tuolloin väestömäärältään Suomen kahdeksanneksi suurimmassa kaupungissa Lahdessa vallitsi edelleen maan keskiarvoa korkeampi työttömyys, erityisesti pitkäaikaistyöttömyys. Yhdistyksen taloudellinen tilanne säilyi silti vakaana ja maksuvalmius pysyi ennallaan. Työsuhteitakin solmittiin yhteensä sata ja ne kestivät muutamasta päivästä vuoteen. Eniten työllistettiin kotiaivustajia etupäässä veteraanien ja Reumayhdistyksen jäsenten koteihin.

Työttömyys lisääntyi kuitenkin kovaa vauhtia ja pian alettiin hätyytellä jo 1990-luvun työttömyyslukuja. Työttömiä työnhakijoita riitti myös yhdistyksessä, eikä kaikkien halukkaiden palkkaamiseen taas yhdistyksen käytettävissä olevat rahat eivätkä resurssit riittäneet. Toimintavuoden 2009 aikana työllistettyjä oli keskimäärin 55 henkilöä kuukaudessa. Toisen vuoden tuella työllistettiin 15, maahanmuuttajia kahdeksan, vajaakuntoisia 12 ja työharjoittelijoita oli seitsemän. Pankki oli kiinnostunut sijoittamaan yhdistyksen rahoja ”riskisijoituksiin”, mihin puheenjohtaja Inga-Maija Hyppölä ja taloudenhoitaja Marja Lammensalo eivät suostuneet. Yhdistyksen hallituksessa harkittiin toiminnan muuttamista yritykseksi ja sopivaa yritysmuotoa pohdittiin. Osuuskunnan perustaminen vaikutti monimutkaiselta, kun taas osakeyhtiömuoto tuntui sopivammalta – siihen vaan olisi tarvittu pääomaa 2500 euroa, joten siitä ajatuksesta luovuttiin.

Erittäin haasteellinen uusi vuosikymmen

Lahden seudun työttömät ry perusti yhdessä Lahden työttömien työpajayhdistys ry:n ja Lahden seudun selviytyjät ry:n kanssa osuuskunta Lahden Sillä Siistin, joka rekisteröitiin huhtikuussa 2010. Lakimuutosten myötä oli kyseinen toiminta eriytettävä omaksi kokonaisuudekseen, ja tarkoituksena oli työllistää heikossa

työmarkkina-asetmassa olevia henkilöitä. Osuuskunnan kautta yhdistys sai jonkin verran tuloja toimintaansa varten.

Myös autopaja osoittautui tuottoisaksi ja toimintavuotena 2011 autopajan esimiehen palkkakulut pystyttiin kokonaisuudessaan maksamaan pajan tuotosta. Ylitöiden tekeminen oli pääsääntöisesti kielletty, mutta sovittiin, että sairausloman tai muun pakottavan esteen sattuessa ylitöitä sai autopajan esimiehen luvalla tehdä. Loppuvuodesta yhdistyksen tilinpäätöksessä päädyttiin reippaasti pakkasen puolelle, mikä ei kuitenkaan tullut yllätyksenä. Työllistettyjä oli hiukan vähemmän edellisvuoteen nähden ja edelleenkin suurin osa heistä toimi kotiaavustajina vanhusten luona.

Seuraavasta toimintavuodesta (2012) oli ennakoitu taloudellisesti erittäin haasteellista, koska työllisyysmäärärahoja leikattiin. Tiukan taloudenhoidon ja pitkäjänteisen suunnittelun ansiosta tilinpäätöksessä jäätiin kuitenkin lopulta piirun verran plussan puolelle. Yhdistyksen kautta työllistettyjä oli 98, joista 50 sai Lahti-lisää. Työsuhteet kestivät muutamasta päivästä jopa kahteen vuoteen. Tuen saaminen alkoi kuitenkin olla koko ajan hankalampaa, koska alueelliset ELY-keskukset alkoivat tinkiä yhdistysten tukemisesta. Lahden seudun työttömät ry:n tukityöllistämiä oli vuonna 2013 enää noin puolet siitä, mitä heitä oli viisi vuotta aiemmin, ja noin kolmannes normaalisti tukea saaneista projekteista jäi tyystin vaille avustusta. Työ- ja elinkeinoministeriön linjauksen takia tukia myönnettiin yrityksille helpommin kuin yhdistyksille, koska niitä pidettiin yhdistyksiä parempina työllistäjinä.

Myös työttömyysturva uudistui lakimuutosten myötä siten, että esimerkiksi lomakorvausten jaksotus poistettiin, työmarkkinatuen tarveharkintaa korjattiin ja ryhmälomautettujen tuli rekisteröityä työnhakijoiksi. Yhdistyksellä oli edessään lakien myötä uusia haasteita: oli kokeiltava uusia toimintatapoja ja tehostettava työllistämistoimia.

Kymmenentenä toimintavuotena yhdistyksen budjetti kipusi yli 730 000 euron. Tuosta euromäärästä valtaosa kului palkkoihin. Yhdistyksen tukityöllistämien henkilöiden määrä oli silti enää noin puolet siitä, mitä viisi vuotta aiemmin. Kesäkuussa 2013 Lahden seudun työttömien ry:n ELY-rahoituksen turvin tukityöllistämiä oli 59, joista valtaosa työskenteli yhdistyksissä. Työllistämisjaksot kestivät noin 14 kuukautta, ja tärkeimpänä tehtävänä oli yhä parantaa työllistettyjen työmarkkinakelpoisuutta sekä heidän mahdollisuuksiaan työllistymiseen jatkossakin. Tukityöllistetyt alkoivat myös nuorten kiinnostuksen hiivuttua olla lähinnä yli viisikymppisiä pitkäaikaistyöttömiä.

Muuttuvaa toimintaa

Vuoteen 2014 mennessä rahoitusten kiristyminen entisestään sekä laki- ja asetusmuutokset toivat jälleen uusia haasteita yhdistyksen toimintaan. Tukityöllistettyjen työsuhteiden kestokin lyhenyi, kun Työ- ja elinkeinokeskus linjasi työsuhteet

kuuden kuukauden mittaisiksi. Linjausta perusteltiin sillä, että oli tärkeämpää panostaa työllistettyjen jatkopolkuihin kuin työntekijämäärään. Yhdistys työllisti palkkatuella vaikeasti työllistettäviä pitkäaikaistyöttömiä, vajaakuntoisia, maahanmuuttajia ja joitakin nuoria yleishyödyllisiin yhdistyksiin, yhteisöihin ja yrityksiin sekä yhdistyksen omiin toimintoihin. Toimintavuoden 2014 aikana työllistettyjä oli koko vuonna yhteensä 111 henkilöä.

Yhdistys hankki Hollolan työttömien toiminnan alla olleen Kierrätyskeskuksen osaksi yhdistyksen toimintoja. RAY:ltä haettiin rahoitusta matalankynnyksen kohtaamispaikkaa, Aapelin avoimet ovet -hanketta varten. Työikäisiä varten suunnitellulle kohtaamispaikalle oli tarvetta Lahden kaupungin ja sosiaalitoimen sekä muiden yhteistyökumppanien mielestä. RAY:ltä saatiinkin seuraavan vuoden helmikuussa myönteinen päätös hanketta varten. Autopajalla ei toukokuusta 2014 lähtien pystytty järjestämään työtä enää kahdessa vuorossa, koska miehiä olisi tarvittu pari, kolme enemmän. Asiakkaitakin siellä kävi edellisvuoteen verrattuna reilu sata vähemmän, ja tuotto oli pienempi. Hallinnossa oli palkkakuluja arvioitua enemmän, koska taloushallinnon puolella työskenteli kaksi ihmistä alku- ja loppuvuodesta.

Kesäkuussa 2015 yhdistyksen tilat ja kierrätysmyymälä muuttivat uusiin tiloihin Launeelle. Muutto uusiin tiloihin kasvatti myyntiä, kun asiakkaita alkoi tulla enemmän, mutta vuokratulotkin kasvoivat merkittävästi. Rakennuskierrätys pysytteli silti pienimuotoisena. Pitkäaikaistyöttömyys kasvoi Lahdessa reilusti edellisvuodesta. Yhdistyksen onnistui sijoittaa yhä enemmän pitkäaikaistyöttömiä yrityksiin: kun vuoden alussa saatiin sijoitettua vain muutama, loppuvuonna yrityksiin sijoitettuja oli jo toistakymmentä. Koko vuonna työllistettyjä oli yhteensä 152, joista enemmistö yhdistyksiin (42,1 prosenttia). Työsuhteet kestivät keskimäärin kuusi kuukautta. Autopajan myyntituotoissa jäätiin aikalailla aiotusta, vaikka asiakkaitakin siellä oli käynyt yli tuhat. Haasteena oli löytää pajalle palkkatukikelpoisia henkilöitä, mikä ajan myötä oli käynyt vain entistä hankalammaksi. Syksyllä autopajan yhteyteen avattiin rengashotelli, jonka toivottiin tuovan asiakkaita lisää.

Valtio myönsi 2016 Päijät-Hämeen alueelle yhteensä 3,8 miljoonaa euroa lisää tukityöllistämistä varten. Sen turvin palkkatukihakemuksia pystyttiin käsittelemään vuoden loppuun saakka. Toimisto ja kierrätysmyymälä muutettiin syyskuun alussa Kauppakadulle. Autopajan tulos jäi hieman tappiolle ja kävijöitä oli aiempaa vähemmän. Kierrätyksen myyntituotot ylittivät odotukset, kun uusien tilojen myötä alkoi asiakkaitakin virrata. Myymälän ja kuljetuspalvelun henkilöstö eriytettiin, ja henkilöstöä oli siten yhä enemmän. Työllistettyjä oli toimintavuoden aikana 142, joista toisen vuoden tuella neljä, maahanmuuttajia 14, vajaakuntoisia ei ollenkaan ja työkokeilussa 28 henkilöä.

Nykyään palkkatukityöllistettyjen jakauma yrityksiin ja yhdistyksiin sijoitetuissa on suurin piirtein puolet ja puolet. Suoraan yrityksiin sijoittaminen ei ole toimin-

nanjohtaja Markku Laitisen mukaan onnistunut ”ihan noin vaan”. Sitä vastoin osa työllistettävistä käy ensin yhdistyksessä ja sitten katsotaan, kenestä olisi myös yrityspuolelle. ”Se on ehkä pehmeämpi lasku myös työllistettävälle itselleenkin, että pääsee ensin siihen yhdistyksen työtahtiin kiinni, koska yrityksessä se on varmaan jo heti ekasta päivästä lähtien aika kova koulu”, Laitinen aprikoi. Voittoa tavoittelemattoman yhdistyksen talous on vuonna 2018 yhä edelleen tiukilla, eikä edellisiltä vuosilta juuri voittoja ole. Yhdistyksen 25. vuotena budjetti on noin 1,4 miljoonaa euroa.

Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavaa työtoimintaa järjestää Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä (PHHYKY). Lahdessa on kuntouttavan työtoiminnan paikkoja ollut tarpeeseen katsottuna liian vähän. Vuonna 2016 kuntouttavan työtoiminnan piirissä oli 440 henkilöä monilla eri aloilla. Työapu Lahty ry:ssä päätettiin lähteä kilpailemaan palvelun saamiseksi osaksi omaa toimintaa, koska uusien linjausten myötä työttömiä piti tukea entistä enemmän heidän jatkopolkujaan ajatellen. Yksi tärkeimmistä asioista pitkäaikaistyöttömän mahdollisuuksien parantamiseksi työmarkkinoilla on koettaa parantaa hänen elämänhallintaansa. Kuntouttavan työtoiminnan jälkeen tavoitteena on päästä työkokeiluun tai avoimille työmarkkinoille, lähteä opiskelemaan tai siirtyä eläkeratkaisujen piiriin.

Yhdistys tarjoaa kuntouttavaa työtoimintaa erilaisina pajatoimintoina. Vuonna 2018 pajoja ovat Taitoa hyppysiin, Dataa taskuun, Pauketta päivään sekä Väriä elämään -paja. Kuntouttavaan työtoimintaan kuuluu, että kuntayhtymän ohjaajat hoitavat kaikki sopimusasiat ja pohtivat yhdessä asiakkaan kanssa sitä, mihin mennään tutustumaan. Yhdistyksessä ohjaajien tehtävänä on tarkkailla ja raportoida, minkälaisia kykyjä ja taitoja asiakkailta on sekä mitkä ovat heidän puutteitaan. Sitä kautta koitetaan auttaa heitä löytämään omat jatkopolkunsaa.

Kaikki kuntouttavan työtoiminnan piirissä olevat asiakkaat ovat erilaisista lähtökohdista. Työkunnon alenemisen taustalla piilevien syiden kirjo on laaja. Työtoimintaan kuuluu, että kuntoutettavia itseään kuunnellaan ja otetaan heidän toiveitaan huomioon.

Taitoa hyppysiin pajalla ohjausta koulutuksella ja kokemuksella

Syksyllä 2016 Työapu Lahty ry etsi kuntouttavaan työtoimintaan pajaohjaajia. Yhdistyksessä pitkään työvalmentajana työskennellyt ja osuuskunta Sillä Siistin veto vastuussa ollut Kirsi Hämäläinen haki pajaohjaajan paikkaa ja saikin sen. ”Työ on kokonaisvaltaista valmentautujan ohjaamista, opastamista, opettamista ja työelämän pelisääntöjen opettamista niille, joilla ne eivät ole hallussa”, kuvailee Hämäläinen toimenkuvaansa. Asiakkaita autetaan, tuetaan ja kannustetaan kaikissa mahdollisissa asioissa. Lisäksi huolehditaan asiakkaiden jatkopoluista kuntouttavan työtoiminnan jälkeen, eli heitä autetaan työkokeilu- tai koulutuspaikan hakemisessa. Ohjaaja on paikalla myös silloin, kun sosiaalitoimesta tullaan tapaamaan asiakkaita ja keskustelemaan heidän kanssaan.

Pajalla on toistaiseksi tehty esimerkiksi puhelinkasseja, tyynyliinoja ja munakennoja. Valmiita askareita on myös myytävänä kierrätysmyymälä Kiepin Pajatuote-pöydällä. Myyntipöydällä ei ole tarkoitus tahkoa voittoa, vaan saada katettua askareiden materiaalikuluja.

Askarteluvaiheita valitessa on aina mietittävä, paljonko niihin kuluvat materiaalit tulevat maksamaan.

Kuva: Hetta Puustinen

Kuva: Lahty ry:n kotisivut

Maailmanmatkaaja Pauketta päivään pajan pyörittäjänä

Kuntouttavan työtoiminnan Pauketta päivään pajan ohjaajana vuonna 2017 työskennellyt Vesa Hämäläinen kertoo tullessa taloon aluksi palkkatukityöllistettynä: ”Olin ollut työttömänä seitsemisen vuotta ja sitten olin palkkatuella töissä kierrätyskeskus Holkissa puoli vuotta”, hän muistelee. Hämäläinen jäi palkkatukijakson jälkeen uudestaan työttömäksi siihen asti, kunnes yhdistyksestä otettiin häneen yhteyttä pajaohjaajan paikkaa koskien.

Matkailua harrastavalla Hämäläisellä on itsellään monen vuoden työkokemus kiinteistöhuollon tehtävistä. Hänen ohjausryhmäänsä kuului toistakymmentä asiakasta, joista yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat miehiä: nuorimmat päälle kaksikymppisiä ja vanhin 57-vuotias. Ryhmän toimintaan osallistui myös pari ihmistä toisen pajan ryhmästä, koska pajojen rajat ovat häilyvät ja asiakkaat voivat vaihdella pajalta toiselle.

Pauketta päivään pajassa oli yhteen aikaan melko hiljaista, eikä tekemistä oikein tahtonut löytyä. Mutta sittemmin on istutettu kuusentaimia, tyhjennetty taloa ja ulkovarastoa sekä raivattu pihoja. Myös muutama isompi projekti on pitänyt pajan asiakkaat työn touhussa: on ollut väliseinän pystyttämistä, sovituskopin rakentamista kierrätysmyymälän puolelle, ja yhdistykseen tehtiin myös piste, jossa entisöidään kierrätysmyymälään myytäviksi tulevia kalusteita.

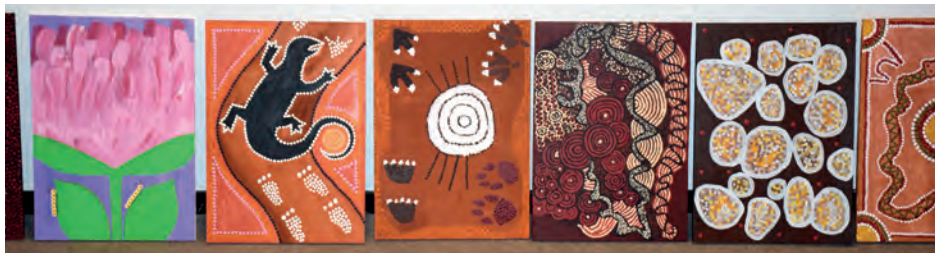
Kuva: Lahty ry:n kotisivut

Väriä elämään

Väriä elämään -pajassa tutustutaan taiteeseen ja taiteen tekemiseen. Asiakkaiden kanssa käydään esimerkiksi taidegallerioissa ja Lahden kaupungin neljässä eri museossa, joihin on saatu sovittua ilmainen sisäänpääsy kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille. Yllättävän moni heistä ei ole taidetta koskaan tehnyt eikä aiemmin edes museossa käynyt. Pajalla taiteeseen tutustutaan ihan yksinkertaisin metodein. Viivalla ja lyijykynällä piirretään ihan vain muotoa etsien. Lisäksi on hiilipiirustusta, savitöitä ja akryylimaalausta, käytetään pastellivärejä, liituja – kaikkea mahdollista, mitä vain keksitään.

Taiteeseen ja liikuntaan painottuvaa Väriä elämään pajaa pyörittää Ulla Viljanen. Hän aloitti yhdistyksessä huhtikuussa 2017: ”Samana päivänä, samalla kellonlyömällä tulivat asiakkaat ja minä. Se oli haastava tilanne, kun meille ei ollut vielä varsinaista omaa tilaakaan”, Viljanen kertoo. Hän on aikaisemmin työskennellyt mm. terapeuttina ja vastuuohjaajana. Viljanen yrittää huomioida kuntoutettavan henkilön taustan ja sitä kautta sitten etsiä tekemistä, josta tämä saisi innostusta. ”Pyritään aina etsimään se oma intohimo, vaikkei se aina liittyisikään taiteen tekemiseen, mutta että jotenkin saataisiin se siihen linkitettyä”, hän selventää.

Viljanen peräänkuuluttaa taiteen tekemisessä itse prosessin tärkeyttä, ei lopputulosta. ”Ei tarvitse olla taiteilija. Tärkeintä on, että ne värit ja muodot vievät mennessään – ei se, että keskittyy vain lopputulokseen”, hän selittää. Viljanen painottaa

Väriä elämään pajan asiakkaiden valmiita taideteoksia on pidetty pienimuotoisesti esillä yhdistyksen yläkerran tiloissa, mutta suunnitteilla on projekti, jonka tarkoituksena on saattaa taidetta myös kierrätysmyymälän asiakkaiden ihasteltavaksi.

Kuva: Hetta Puustinen

hetkessä elämisen, rauhoittumisen sekä hengitysharjoitusten merkitystä: ”Ei liian analyttisesti. Silloin syntyy usein vielä elävämpää ja luovempaa prosessin tulosta, kun sitä ei ole liikaa mietitty. Monella on aika kova kritiikki nimenomaan itseään kohtaan. Luova toiminta ja taide vaatii aikaa ja rauhaa”, hän kertoo. Taiteen lisäksi pajan toimintaan kuuluu olennaisena osana myös liikunta: on ulkoilua, rentoutusharjoituksia, venyttelyä ja kevyttä hathajoogaa.

Asiakkaat ovat työtoimintaan hyvin sitoutuneita ja useimmat tykkäävät olla siellä. ”Ryhmäytyminen on sujunut todella hienosti ja se onkin yksi asioista, jonka asiakkaat varmasti kokevat vahvistavana tekijänä. Vaikka asiakkaat ovat kuntouttavassa työtoiminnassa eri lähtökohdista ja syistä, niin he voivat silti kokea sellaista yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä”, Viljanen sanoo tyytyväisenä.

Väriä elämään paja toteuttaa myös keski- viikkoisin järjestettävät soppapäivät. Pajan aamupäiväryhmästä kaksi valmistaa ruoan ja iltapäiväryhmästä yksi hoitaa ”jälkipyykin”, eli tiskin. Syöjiä on ollut toistakymmentä kerralla. Myytyjen ruokalippujen määrä ratkaisee, millainen soppa seuraavalla kerralla syntyy, sillä niistä kertyneet rahat käytetään seuraavan soppaerän valmistamiseen. ”Edellisenä päivänä hankitaan tarvikkeet sitä varten. Yleensä on soppaa, mutta myös kiinteää ruokaa, kuten kastiketta ja perunaa”, Viljanen tarkentaa.

Kuva: Hetta Puustinen

Kierrätysmyymälä Kieppi

Lahden seudun työttömät ry:n hallitus hankki Anne Väisäsen toiminnanjohtokaudella Hollolan työttömien toiminnan alla olleen Kierrätyskeskuksen, josta tuli osa yhdistyksen toimintaa 1.5.2014 alkaen. Kierrätystoiminnan ideana oli tilauksesta käydä tyhjentämässä kuolinpesiä ja muuttajien säilytystiloja. Sitä kautta tulleet tavarat myydään kierrätysmyymälässä ja rakennuskierrätyksessä esimerkiksi väliovet, pesualtaat ja ikkunapokat. Aluksi kierrätyskeskus sijaitsi autotallassa Hirsimetsäntiellä. Myymälä oli silloin kohtaamispaikka toiminnalle ja rahaa kertyi lähinnä kuljetuksista. Kierrätyksessä oli tuolloin neljä henkilöä: yksi pysyi myymälässä ja kolme lähti pakettiautolla ”keikalle”. Yksi henkilöistä oli kaksivuotisella sopimuksella työskentelevä työnsuunnittelija.

Vuonna 2015 kierrätysmyymälä muutti Apilakadulle. Muuton aikana menttiin aikalailla toiminnan ääri rajoilla. Apilakadulla kierrätyksen työntekijämäärä sitten nostettiin kuuteen henkilöön, ja kävijämääräkin kymmenkertaistui. Se ei silti ollut paljon, sillä määrä oli edelleen vain parisenkymmentä asiakasta päivässä. Lauantaisin

Vanhat sohvut ovat vuodesta toiseen olleet kierrätykselle tarjotu in tuote.

Kuva: Robin Berg

ei käynyt juuri ketään. Pikkuhiljaa alkoi lauantaisin poiketa myymälässä kesämökkiläisiä hakemassa mökeilleen tavaraa. Rakennuskierrätyksen puolella myyntimäärät pysyttelivät koko ajan pieninä. Kerran onnistuttiin myymään kokonainen keittiö, josta sitten netottiin hieman enemmän. Vaikka Apilakadun tilat olivat kierrätyksen kannalta paljon paremmat sen edelliseen sijaintiin verrattuna, ilmeni sielläkin omat ongelmansa: sinne murtauduttiin kahdesti ja toisella kerralla varkaat rikkoivat kasakoneenkin.

Myöhemmin kierrätystoiminta muutettiin Kauppakatu 17:ään, Saimaankadun ja Sammonkadun kulmaan, jossa se avasi ovensa 1.9.2016 klo 10. Kierrätys hoiti myös yhdistyksen muiden tilojen muutot samalla. Tiloja rakennettaessa yhdistyksessä alettiin jo perustaa kuntouttavan työtoiminnan pajoja, joihin kierrätyksen kautta haalittiin tarvikkeita. Kierrätysmyymälä laajeni, kun vanhoista, noin 250 neliön tiloista päästiin 800 neliöön. Alkuperäisestä nimestä Holkki haluttiin päästä eroon, koska se muistutti Hollolasta. Yhdistyksen hallitus pyöritteli mielessään nimiehdotusta Karuselli, mutta sekään ei tuntunut toimivan. Nimeksi vaihdettiin Kierrätysmyymälä Kieppi keväällä 2017, ja toimintaa kehitetään yhä edelleen. Kauppakadun tiloihin muuton jälkeen

Kuva: Lahty ry:n kotisivut

Kuva: Hetta Puustinen

työvoima on tuplaantunut kuudesta kahteentoista, ja kävijämäärä kierrätysmyymälässä on jo melkein kymmenkertaistunut Apilakadun aikoihin verrattuna.

Kuljetuksia hoitaa neljä henkilöä. Kierrätystavaroita noudetaan ja otetaan vastaan sekä huoneistoja ja kuolinpesiä tyhjennetään. Kaikki pakettiautoon mahtuvat kuljetukset hoidetaan yhdistyksen kahden auton turvin. Kierrätyksen työntekijät auttavat mm. varaston tyhjennyksissä, joissa iso osa tavaroista joutuisi muuten kaatopaikalle. Tyhjennyspalvelu onkin ollut Kiepin ykköstuotteita. Kierrätystä on mainostettu mm. printtimediassa. Kiepillä on myös omat sivut sosiaalisessa mediassa Facebookissa ja Instagramissa.

Kierrätysmyymälän yhteydessä toimii myös kahvila, joka avattiin 15.6.2017. Sen antimia voi poiketa nautiskelemassa ostoskierroksen lomassa. Kahvilan toiminnasta vastaavan mukaan kahvilaa kehitellään jatkuvasti yhä paremmaksi ja sen valikoimaa vieläkin kattavammaksi.

Mitä tuleman pitää?

Viime vuosina valtio on vähentänyt rahoitusta ja kaupungit ovat joutuneet lisäämään omaa rahoitustaan, jotta ihmisiä on saatu työllistettyä. Systeemit ovat muuttumassa maakunta- ja soteuudistusten takia, ja nähtäväksi jää, miten Työapu Lahti ry voi jatkossa olla edistämässä työllisyyttä.

Kaikki on vielä auki ja levällään, eikä mitään voi varmaksi tietää. Kesän 2017 korvalla maan hallitus päätti, että maakuntauudistusta lykätään vielä vuodella eteenpäin, eli vuoteen 2020. Jos rahavirta ei ole yhtymästä päin toivotunlaista, tietää se yhdistykselle aikamoisia ongelmia ratkottavaksi. ”Täytyy sitten miettiä, miten kaupunki tukee. Kyllä me siinä hankkeessa mukana ollaan ja Lahti-lisiä myönnetään, mutta toiminta-avustuksia me ei voida myöntää”, aprikoi Lahden työllisyysasioiden päällikkö Sami Kuikka. Hän kertoo, että yhtenä uutena vaihtoehtona nimenomaan voittoa tavoittelemattomille kolmannen sektorin toimijoille on hakea lyhytaikaista, matalakorkoista lainaa.

Tulevaisuuteen liittyvistä epävarmuustekijöistä huolimatta Hämeen Työ- ja elinkeinotoimistossa on uskoa yhdistyksen toiminnan jatkumiselle: ”Yhdistyksellä on tietenkin juridisesti vielä tulevaisuus olemassa, mutta maakuntahallinnon tuleminen tarkoittaa käytännössä sitä, että TE-toimistot lakkautetaan, ja nämä palvelut siirtyvät maakunnan operoimiksi ja pääosin tuotetaan sitten yksityisten palveluntuottajien toimesta”, palveluesimies Timo Toivettula selittää. Nähtäväksi jää, missä muodossa sote- ja maakuntauudistuksia koskevat lakiesitykset sitten menevätkään läpi. ”Se voi olla, että Työapu Lahti ry voi itse hankkiutua tuottamaan näitä palveluja, mikäli saa maakunnan kanssa kontraktin aikaiseksi. Tämä asia on nyt ihan täysin nimenomaan poliittisten päätöksentekijöiden käsissä”, Toivettula korostaa.

Silmäilyä tulevaisuuteen

Yhdistyksen toiminnan merkitys korostuu sen nykyisen toiminnanjohtajan, Markku Laitisen, mielestä juuri siinä, että sen kautta pitkäaikaistyötön voi taas päästä takaisin kiinni yhteiskuntaan ja elämään. ”Muodot ovat vaan osittain muuttuneet. Toiminta on ammattimaisempaa aikaisempaan verrattuna. Mutta toisaalta maailma oli siihen aikaan muutenkin erilainen ja asioita toimitettiin eri tavoin”, Laitinen pohtii. Toiminnan lyhytjänteisyys tekee minkä tahansa yhdistyksen toiminnasta ja olemassaolosta todella haasteellista. Kun toimintaa toteutetaan projektiluonteisena, on jatkuvasti haettava rahoitusta projektien toteuttamiseksi ja henkilöstön ylläpitämiseksi. Siksi toiminnan kehittäminen pidemmälle aikavälille on lähes mahdotonta. Laitisen mukaan yhdistyksen strategiankin tulisi päivittyä muuttuvien olosuhteiden mukaisesti.

Myös kuntouttavan työtoiminnan puolella riittää haasteita. ”Emme tällä hetkellä voi olla kuin pieni toimija, vaikka tarkoitus oli olla alueen isoin kuntouttavaa työtoi-

mintaa tarjoava taho heti alkuun”, tuumii Laitinen, jonka johtama yhdistys on tällä hetkellä alueen toiseksi suurin kuntouttavaa työtoimintaa tarjoava taho.

Vuonna 2018 yhdistyksessä pyritään nostamaan profilia ja järjestämään tapahtumia. Yhdistyksen lähimenneisyydessä toimintaa johtaneilla on Laitisen käsityksen mukaan ilmeisesti ollut tarkoituskin pitää matalampaa profilia. Tässä muuttuvassa maailmassa vaatimattomuus ei kuitenkaan toimi, vaan pitää olla joko tosi pieni tai sitten tosi iso toimija – kuitenkin niin, että erottuu muista. Laitinen uskoo ja toivoo Kierrätysmyymälä Kiepin nousevan vielä hyvään lentoon ja toimivan vielä vankempänä tukipilarina yhdistykselle.

Yhteydenpito muiden työttömien yhdistysten kanssa on jäänyt vähemmälle. Laitinen kertoo kuuluvansa Työttömien Keskusjärjestön hallitukseen, jota kautta on olemassa kosketuspinta muihin sen työttömien yhdistyksiin. Keskusjärjestöön kuuluvia jäsenyhdistyksiä on ympäri Suomea yhteensä 94. ”Siellä olen pyrkinyt tuomaan esille, että yhteistyötä ja ajatustenvaihtoa olisi hyvä kehittää. Siinä on jo pikkuisen tapahtunutkin”, hän kertoo. Työttömien Keskusjärjestön toiminta suuntautuu kuitenkin enemmän poliittikkoihin päin. Laitisen mielestä on tärkeää, että yhdistyksen kaltaisen ruohonjuuritason toimijan suhteet poliittikkoihin ovat kunnossa. Tärkeämmäksi hän näkee kuitenkin sen, että yhdistyksen työ ja tuote puhuvat puolestaan.

Laitinen kiittelee edeltäjiään ja yhdistyksessä toimineita kaikesta siitä, mikä ruohonjuuritasolla on näihin päiviin mennessä ollut mahdollista toteuttaa. ”Kaiken tämänhetkisen ovat mahdollistaneet nämä toimijat täällä: kassassa oli sen verran roposia, että voitiin ottaa niitä riskejä”, hän sanoo. Monella yhdistyksellä kassa on yleensä plusmiinusnolla, eikä kasvuloikkia voida edes yrittää. ”Onneksi olivat edeltäjät sen verran fiksuja, että saatiin muutama euro jemmaan ja pystyttiin riskeeraamaan. Toivottavasti riskinotto tuo tulostakin... Aika näyttää!”, Laitinen päättää toiveikkaana.

Toiminnanjohtajalla pelisilmää

Työapu Lahty ry:n nykyinen toiminnanjohtaja Markku Laitinen tuli yhdistykseen alun perin palkkatuella vuonna 2002. Hän pääsi toiseen yhdistykseen sijoitettuna toimistosihteerin tehtäviin. Siitä lähtien hän on aina ollut tavalla tai toisella tekemisissä yhdistyksen kanssa. ”Vuoden palkkatukijakson jälkeen jäin Lahden seudun työttömät ry:n hallitukseen, missä olen siitä lähtien ollut joko jäsenenä tai varajäsenenä”, Laitinen selventää.

Ennen yhdistykseen tulemistaan Laitinen oli pitkään ansainnut osan tuloistaan pelaamalla pokeria. Toiminnanjohtajana hän luonnehtii itseään kapellimestariksi: ”Mulla on orkesteri eli henkilöstö, jota yritän parhaan kyyni mukaan saada soimaan yhdessä – ja mahdollisimman kauniisti”, Laitinen kuvailee. Työn vastapainoksi hän kertoo jumppaavansa aivojaan laskemalla todennäköisyyksiä sekä nollaavansa ne mm. meditaation avulla. ”En ole mikään välimallin ihminen, vaan menen aikalailia

laidasta laitaan”, hän huikkaa. Työssään hän on pyrkinyt avoimeen kanssakäymiseen sekä olemaan pikemminkin mahdollistaja kuin sanelija. ”Vuoden 2015 alussa olin aika keltanokka, jolla oli tahtoa ja halua, mutta vasta kokemus tuo varmuutta, niin kuin monessa muussakin asiassa”, Laitinen toteaa.

Työapu Lahty ry:n nykyinen toiminnanjohtaja Markku Laitinen.

Kuva: Lahty ry:n kotisivut

LÄHTEET:

Ensisijaiset lähteet:

Työapu Lahty ry:n oma arkisto, kokouspöytäkirjat ja toimintakertomukset

Mäenpää, Leena, Lahden seudun työttömät ry 10 vuotta 11.11.1993 – 11.11.2003.

Haastattelut:

Hyrskke, Tapio
Hämäläinen, Kirsi
Hämäläinen, Vesa
Karvinen, Esa-Pekka
Laaksonen, Kirsi
Laitinen, Markku
Launonen, Kari
Martikainen, Ilpo
Nissinen, Jarkko
Saarela, Ulla
Siitonen, Matti
Tuominen, Reijo
Viljanen, Ulla
Väisänen, Anne

sekä yhteistyökumppanit:

Kopo, Olli (seurakunta)
Kuikka, Sami (Lahden kaupunki)
Mannisenmäki, Eija (Hämeen TE-toimisto)
Toivettula, Timo (Hämeen TE-toimisto)

Uutisartikkelit, tiedotteet, internet-sivut:

Etelä-Suomen Sanomat v. 1993–2017 (www.ess.fi)

Helsingin Sanomat

Karenssisanomat

Lähiö-Lahti

Uusi Lahti v. 1996–2017

YLEn uutisarkisto (<https://yle.fi/uutiset>)

Lahden kaupungin internetsivut (www.lahti.fi)

Tilastokeskus (www.tilastokeskus.fi)

Työ- ja elinkeinotoimiston sivut (www.mol.fi)

Valokuvat: Työapu Lahty ry:n arkisto (Katja Luoma, Risto Kallio), LST ry:n 10-vuotishistoriikki (Leena Mäenpää), Robin Berg, Esa-Pekka Karvinen, Hetta Puustinen

Yhdistyksen hallituksen puheenjohtajat:

1993–1994	Jarkko Nissinen
1995	Tarmo Hämäläinen
1996	Heikki Sairanen
1997–1998	Matti Paukkonen
1999–2000	Marja-Liisa Laine
2001–2003	Juha Silvesalo
2004–2014	Inga-Maija Hyppölä
2015–2016	Markku Laitinen
2017–	Aleksi Mäntylä

Yhdistyksen toiminnanohjaajat ja -johtajat:

1996	Tarmo Hämäläinen
1997–1998	Marja Arbelius
1999–2001	Simo Kiuru
2002–2006	Tarmo Hämäläinen
2007–2013	Inga-Maija Hyppölä
2013–2014	Anne Väisänen
2015–	Markku Laitinen

TYÖTTÖMIEN TEE SE ITSE AUTO JA METALLIPAJA

Norokatu 3

Puh. 781 3002

Citypuhelin 736 1502

Hinnat:

- Lattiapaikka12 mk/ ensimmäinen tunti,
seuraava ½ h 6mk
- nosturipaikka26 mk/ ensimmäinen tunti,
seuraava ½ h 13mk
- hitsauskone25 mk/ h
- autettu työ 30 mk/ h
- jätehuoltomaksu....10 mk/ krt

Käteismaksu

AVOINNA ARKISIN KLO 9-15

TYÖKALUJEN KÄYTTÖOIKEUS
SISÄLTYY HINTOIHIN !